د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

ریاضي

دریم ټولګی

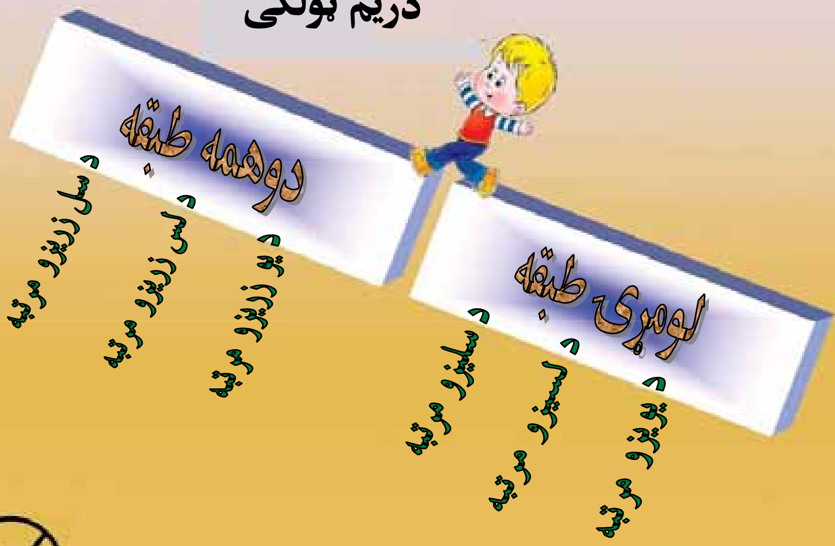

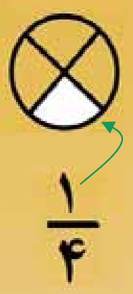

$۶+۱ > ۶-۱$

$۱۰ > ۹+۲$

$۱۱ = ۶+۵$

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹ هـ . ش.

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

رياضي

دريم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب د تاليف، څېړنې او تدقيق کميټې

ليکوالان:

- سرمؤلف الحاج عبدالله شاه د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف رياست د رياضي ديپارتمنت غړی
- سرمؤلف عبدالکبير د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف رياست د رياضي ديپارتمنت غړی
- سرمؤلف نظام الدين د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف رياست د رياضي ديپارتمنت غړی

تاييد او مطالعه:

ملي شورا:

- د ولسي او مشرانو جرګو د ديني، پوهنې او لوړو زده کړو د کميسيونونو غړي.

د څېړنې او تدقيق کمېټې:

پوهنې وزارت:

- سر مؤلف امان الله د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف رياست د رياضي ديپارتمنت غړی.
- سر مؤلف مير نقيب الله د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف رياست د څېړنې او ارزونې د ديپارتمنت آمر.
- دوکتور ننګيالی ارسلا د پوهنې وزارت سلاکار.
- محمد عزيز تحريک د پښتو ديپارتمنت آمر، اديتور.

ژباړونکی:

سرمؤلف نظام الدين د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف رياست د رياضي ديپارتمنت غړی.

د محتوا، ديني او سياسي فرهنګي برخو د څېړنې او بررسۍ کميټه:

- ډاکټر عطاء الله واحديار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئيس.
- دوکتور محمد يوسف نيازی د پوهنې وزارت سلاکار.
- د مؤلف مرستيال محمد سهراب ديدار د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تـاليف رياسـت د پښتو ديپارتمنت علمي غړی.

د څېړنې او تدقيق د څارنې کميټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين
- دکتور شېر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر ګلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

طرح او ډيزاين: حميدالله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطـــن افغانـــستـان دی   دا عـــزت د هـــر افغـــان دی
کـور د سـولې کـور د تـورې   هـــر بچـــی یـــې قهرمـــان دی
دا وطـــن د ټولـــو کـــور دی   د بلوڅـــــــو د ازبکـــــــو
د پـــښتـــون او هـــزاره وو   د ترکمنـــــــو د تاجکـــــــو
ورســره عـــرب، ګوجـــر دي   پامیــــــریان، نورستانیـــــــان
براهـــوي دي، قزلبـــاش دي   هـــم ایمـــاق، هـــم پـــشه یـــان
دا هیـــواد بـــه تـــل ځلیـږي   لکـــه لمـــر پـــر شـــنه آسمـــان
پـــه سینـــه کـــې د آسیـــا بـــه   لکـــــــه زړه وي جـــــــاویدان
نـــوم د حـــق مـــودی رهبـــر   وایـــو الله اکبـــر وایـــو الله اکبـــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتياوو له مخې رامنځته کيږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدريس شي او د زده‌کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤوليت لري.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړانديزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو موسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب د محتوا فهرست

شمېره	عنوانونه	مخ
	لومړی فصل	
۱	د عددونو مقامي قیمت	۱
	دوهم فصل	
۲	تجسس او تخمین کول	۹
	دریم فصل	
۳	د عددونو لوستل او لیکل له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰) پورې	۱۱
۴	د عددونو پیژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې	۱۵
	څلورم فصل	
۵	د جمعې په عملیې کې د لس دانه یېزو ګروپونو له جوړولو څخه کار اخستل	۱۸
۶	د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل یې له ۱۰۰۰۰۰ زیات نشي	۲۰
۷	د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاوې ولري	۲۲
۸	د جمعې د عملیې آزمایل	۲۴
	پنځم فصل	
۹	له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق	۲۶

۱۰	د تفریق د عملیې سرته رسول د پور کولو (قرض) د اړتیا په صورت کې	۲۸
۱۱	د تفریق د عملیې آزموینه	۳۳

شپږم فصل

۱۲	د عددونو د خط پیژندنه....................................	۳۵
۱۳	د دوولسونو په شا او خوا کې د عددونو پرتله................	۳۷
۱۴	د عددي خط څخه په کار اخستنې سره د جمعې عملیه	۳۹
۱۵	د عددي خط څخه په کار اخستنې سره د تفریق عملیه.....	۴۰

اووم فصل: ضرب

۱۲	د ضرب د عملیې د مفهوم پیژندنه	۴۲
۱۷	د ۲ او ۷ د ژبني ضرب جدول پیژندنه	۴۲
۱۸	د ۸ ، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدول پیژندنه	۴۹
۱۹	له (۱-۱۰) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخېستلو طریقه.	۵۲
۲۰	د ضرب په عملیه کې د بدلون (تبدیلي) خاصیت	۵۵
۲۱	د یوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې	۵۷
۲۲	د ۱۰ او ۱۰۰ ضربول په یوه عدد کې..........................	۵۹

اتم فصل: د اندازه کولو واحدات

۲۳	د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر).........................	۲۳
۲۴	د سانتي متر پیژندنه..	۲۵
۲۵	د دیسي متر پیژندنه	۲۷
۲۲	د ملي متر پیژندنه	۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷ د کيلو متر پېژندنه ۷۰

نهم فصل: هندسه

۲۸ په شکلونو کې د ټکي (نقطې) ټوټه خط، نيمايي خط او خط پېژندنه ۷۱
۲۹ د خط د ډولونو پېژندنه ۷۴
۳۰ د زاويو د ډولونو پېژندنه ۷۲

لسم فصل

۳۱ د خلاصو او تړلو شکلونو پېژندنه ۸۰
۳۲ تخميني او دقيق اندازه کول ۸۲
۳۳ د مربع، مستطيل او مثلث د محيط (چاپيريال) پيدا کول ۸۴

يوولسم فصل: د کتلې، وخت او مايعاتو اندازه کول

۳۴ د کتلې د اندازه کولو واحد (کيلوګرام) ۸۷
۳۵ د ساعت (ګړۍ) پېژندنه ۹۱
۳۶ د ساعت په واسطه د وخت ټاکل ۹۵
۳۷ د اونۍ – مياشت او کال پېژندنه ۹۸
۳۸ د جنتري پېژندنه ۹۹
۳۹ د ليتر پېژندنه ۱۰۳
۴۰ د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې . ۱۰۵
۴۱ د دوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې ۱۰۷

دولسم فصل

۴۲ د ویش (تقسیم) د عملیې پیژندنه ۱۱۴

۴۳ د دوه رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عددونو باندې .. ۱۱۷

۴۴ د دري رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عدد باندې ۱۲۱

۴۵ د ضرب او ویش د عملیو آزموینه د یو بل په واسطه ۱۲۴

دیارلسم فصل : کسر

۴۲ د کسر پیژندنه ۱۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی فصل

د عددونو مقامي قيمت

لومړی لوست: د عددونو مقامي قيمت

هدف: زده کوونکي دې د يوه رقم مقامي قيمت په اړوندو مرتبو کې تشخيص کړای شي.

ګرانو زده کوونکو تاسو مخکې د يويزو، لسيزو او سليزو مرتبې پيژندلې دي دا چې د عددونو په ليکلو کې د مرتبو پيژندل مهم دي يو ځلې بيا د هغو يادونه کوو.

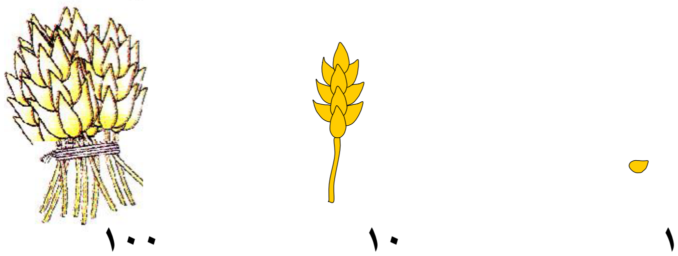

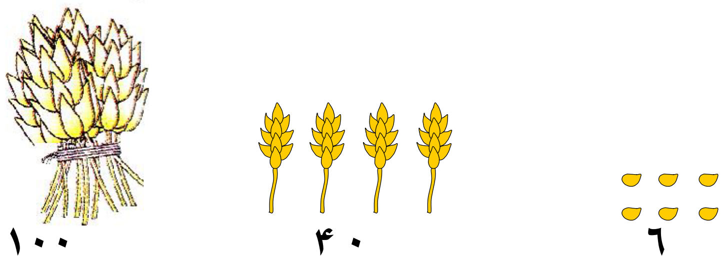

پورته شکل د ۱۴۶ عدد راښيي په داسې حال کې چې ۶ دانې غنم د ۶ عدد، او ۴ د غنمو ۱۰ دانه يي وږي د ۴۰ عدد او د غنمو يو سلی وږي د ۱۰۰ عدد راښيي چې په جدول کې په لاندې توګه ښودل کيږي.

يويز	لسيز	سليز
۶	۴	۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د هغو له مخې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

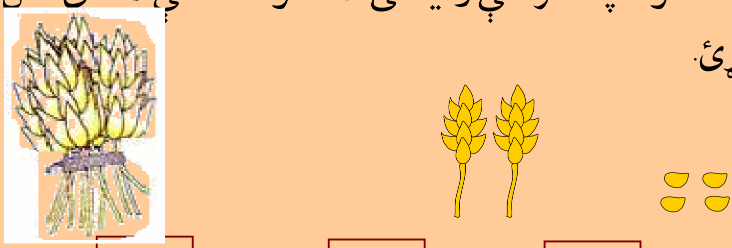

[ ] یویز [ ] لسیز او [ ] سلیز، ټوله [ ] کیږي.

لاس ته راغلی عدد څو رقمي دی؟ دغه رقمونه د لاندې جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

یو یز	لسیز	سلیز

۲. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

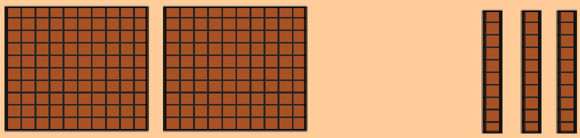

۳ لسیز او ۲ سلیز [ ] کیږي دا عدد په لاندې جدول کې ولیکئ.

یو یز	لسیز	سلیز

۳. د لاندې شکلونو له مخې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

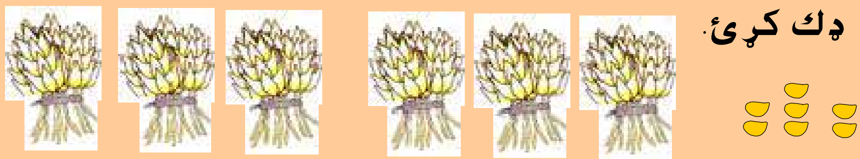

[ ] یو یز [ ] لسیز [ ] سلیز ټول [ ] کیږي دا عدد په لاندې جدول کې وښیاست.

یو یز	لسیز	سلیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- د لاندې مثال سره سم تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: ۸ یویز ۹ لسیز ۳ سلیز **۳۹۸** کیږي.

۶ یویز ۵ لسیز ۹ سلیز ☐ کیږي.

۹ یویز ۹ لسیز ۸ سلیز ☐ کیږي.

۲- د لاندې مثال څخه په کار اخستنې سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

۱- مثال:	۷۸۲ =	۲	یویز	۸	لسیز	۷	سلیز
۲- مثال:	۸۹ =	۹	یویز	۸	لسیز	۰	سلیز
	۷۰ =		یویز		لسیز		سلیز
	۲۰۶ =		یویز		لسیز		سلیز
	۷۶۰ =		یویز		لسیز		سلیز
	۹۵۲ =		یویز		لسیز		سلیز

۳- لاندې هر یو عدد په خپلو کتابچو کې په رقم سره ولیکئ.

- دوه اویا
- پنځه سوه خلوراتیا
- دوه سوه پنځه دیرش
- شپږ پنځوس
- اووه سوه څلور څلویښت
- پنځه سوه درویشت

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- لاندې عددونه ولولئ او هريو په خپلو کتابچو کې په حروفو ولیکئ.

۷۴۶	....
۶۴۲	....
۷۰۷	....
۹۰۲	....
۴۳۰	....
۱۲۳	....

۵- د ۴ او ۶ په عددونو سره څو دوه رقمي عددونه لیکلای شئ؟

۶- د ۲۰۰ او ۲۵۰ عددونو په منځ کې ټول هغه عددونه چې د ۵ رقم ولري ولیکئ.

۷- فهیم ۳۳ افغانۍ لري د ښي لوري د ۳ رقم ته او هم د کیڼ لوري د ۳ رقم ته ځیر شئ.

الف: وواياست چې دا دواړه رقمونه يو له بله سره څه توپير لري؟ ....

ب: د دواړو رقمونو ارزښت يو شی دی؟ ....

ج: د نوموړي عدد ښي او کيڼ لوري رقمونه په عملي توګه د لرګوتو په واسطه وښياست؟

د: د نوموړي عدد رقمونه په چوت کې وښياست.

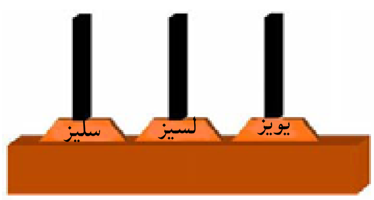

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـ: د ۱۰۰ عدد په چوټ کې وښیاست.

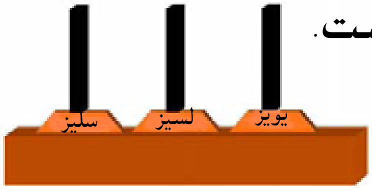

۸- لاندې عددونه په نظر کې ونیسئ.

الف ـ د ٦٦ په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟..

ب ـ د ٦۰٦ په عدد کې څو یویز، څو لسیز او څو سلیز شتوالی لري؟ ....

ج ـ د اووه نوي په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

د ـ د اته سوه په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

هـ ـ د دوه رقمي تر ټولو په کوچني عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

و ـ د دوه رقمي تر ټولو په لوی عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

دلاندې شکلونو یا کارتونو په ډول د ۳،۲،۱ عددونه په نظر کې ونیسئ څو دری رقمي عددونه لیکلای شئ، او هم د هغو تر ټولو د کوچنی او تر ټولو د لویو عددونو نومونه واخلئ.

ترټولو کوچنی عدد

ترټولولوی عدد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو څخه درې تنه د ټولګي مخې ته ودروي. او هر یوه ته دې د ۱، ۲، ۳ یو یو کارت ورکړي. او له هغو څخه دې وغواړي چې خپل اړوند کارت خپلو ټولګیوالو ته وښیي. بیا دې ښاغلی ښوونکی له زده کوونکو څخه پوښتنه وکړي. تاسو د کارتونو په واسطه کوم درې رقمي عدد لیکلای شئ. په دوهم وار دې د زده کوونکو ځایونه بدل کړي، او لاس ته راغلی عدد دې په جدول کې ولیکي په همدې ډول دې د ځایونو بدلولو ته ادامه ورکړي او د هر بدلون عدد دې تر هغه وخت پورې په جدول کې ولیکي چې لاس ته راغلی عدد تکراري رانشي. او په پای کې دې وشمیري چې څو درې رقمي عددونه د ۱، ۲، ۳ عددونو څخه لاس ته راغلي دي او یو له بله سره دې پرتله کړي. د مقامي قیمت یا مقامي ارزښت په نظر کې نیولو سره دې ترتیب کړي.

کورنۍ دنده

د ۴، ۵، ٦ عددونو څخه څو درې رقمي عددونه لاس ته راځي په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

۱- د مثال په توګه دواړه مساوي عددونه په خپلو کتابچو کې یو له بله سره وننښلوئ.

۱۳یویزاو ۲ لسیز	۴یویزاو ۷ لسیز	۲ یویزاو ۵ لسیز
۱۴ یویزاو ۲ لسیز	۱۲ یویزاو ۴ لسیز	۳ یویزاو ۷ لسیز

۲- د حل شوي مثال څخه په کار اخیستنې سره د ښي لوري جدولونه د کیڼ لوري له جدولونو څخه داسې بشپړ کړئ چې هر رقم یې په خپله مرتبه کې راشي.

مثال:

یویز	لسیز	سلیز
۲	۴	

→

یویز	لسیز	سلیز
۱۲	۳	

یویز	لسیز	سلیز

→

یویز	لسیز	سلیز
۳	۱۷	

یویز	لسیز	سلیز

→

یویز	لسیز	سلیز
۱۳		۲

۳- د لاندې مثال په ډول د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مثال: د ۳۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟ (۵ د یویزو په مرتبه کې او ۳ د لسیزو په مرتبه کې).

- د ۷۶ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟........................او ....
- د ۶۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپله خوښه یو عدد ولیکئ چې په هغه کې یو یز، لسیز شتوالی ولري او وواياست چې دا عدد څو رقمي دی؟

- په شمیرلو کې د ۵۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې د ۹۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې د ۹۹۹ له عدد څخه مخکې کوم عدد راځي؟
- د ۹۹۹ عدد څو رقمي دی؟

کورنی دنده

د ۴۰۰ او ۵۲۰ په منځ کې هغه عددونه ولیکئ چې د یو یز و رقمونه یې ۵ وي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم لوست: تجسس او تخمين كول

هدف: زده كوونكي وكړای شي مخكې تر شميرلو د تخمين په واسطه د شيانو مقدار په تقريبي توګه پيدا كړي. وروسته له دقيق شمېرلو قيمت يې وليكي.

مونږ ځني وخت مقدارونه تخمين كوو او بيا د شميرلو په واسطه دقيقه اندازه د يويزو او لسيزو په شكل ټاكو. او ګورو چې زموږ تخمين په كومه اندازه حقيقت ته نژدې دی. په حقيقت كې تخمين كول يو هوښيارانه سوچ يا حدس دی چې د ذهن د انكشاف لپاره مهم ګڼل كيږي. عموماً په كورنيو كې د كوچنيانو د ساعت تيرۍ د پاره ډيره ښه ده. مثلاً كه چيرې په كورنۍ كې زرد آلو وخوړل شي او د هغو مندكې (زړي) سره يو ځای كړي او خپلو كوچنيانو ته ووايي. څو داني موخوړلي دي؟ چا زياتې خوړلي دي؟ چا لږې خوړلي دي؟ هر يو د خپل ذهن سره سم يو عدد وايي په پای كې دقيق شميرل كيږي. او ليدل كيږي چې د كوم يوه تخمين حقيقت ته نژدې دی؟

مشق او تمرین

ښاغلی ښوونکی دې یو نا معلوم مقدار د لوبیا دانې، یا د زرد آلو مندکې، د هندوانې یا ختکې او یا کدو زړي تپولګي ته راوړي او د تپولګي مخې ته دې کښېږدي، ټولو زده کوونکو ته دې وښيي. او هغه دې په یوه پاکټ یا کڅوړه کې واچوي. بیا دې زده کوونکي په ګروپونو باندې وویشي. داسې دې ورته ووايي.

۱. هرګروپ دې جدول وکاږي.

۲. د ګروپ هریو تن دې د پاکټ یا کڅوړې د شي مقدار په تخميني توګه وټاکي.

۳. دهر ګروپ جدول دې د ټولګي مخې ته زوړند شي.

۴. له هر ګروپ څخه دې یو، یو تن راشي د پاکټ یا کڅوړې د ننه مواد دې داسې وشميري چې لومړی دې، لس، لس جلا کړي چې څو لسه او څو یو دانه يي دي.

۵. د شمیر حقیقي اندازه دې د ګروپونو د تخمین له جدول سره پرتله کړي.

۶. کوم ګروپ او کوم زده کوونکی د مسابقې وړونکی کیږي هغه ګروپ او هغه زده کوونکی دې تشویق شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم فصل

له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او لیکل

دریم لوست: د عددونو پېژند نه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې

هدف: زده کوونکي وکړای شي عددونه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې ولولي وشميري او ولیکي.

ګرانو زده کوونکو تاسو پوهیږئ چې د ۹ لـه عـدد وروسـته د (۱۰) عدد راځي. دا عدد، د یویز او لسیز د مرتبو لرونکی دی ویلای شـي چې تر ۹۹ پورې دوه رقمي عددونه دي او د ۹۹ له عـدد وروسـته د ۱۰۰ عدد راځي چې د یویز، لسیز او سلیز درې مرتبـو لرونکـی دی که چیرې د هغوپه تولو مرتبو کې د ۹ عدد ولیکل شـي د ۹۹۹ عـدد لاس ته راځي. دا درې مرتبې لـومړی طبقـه (د یـویزو طبقـه) بلـل کیږي تا سو له ۱ څخه تر ۹۹۹ پورې ټول عددونه په دوهـم ټـولګي کې لوستلي دي چې په همدې طبقې پورې اړه لـري. کـه چیـرې پـه ۹۹۹ باندې د یوه عدد ور زیات کړو د ۱۰۰۰ عدد لاس ته راځي چې دا عدد څلور رقمونه لـري چې څلـورم رقـم یـې د (۱) عـدد او پـه دوهمې طبقې پورې اړه لري تا سو په لاندې جدول کې دوه طبقـې لیدلای شئ چې هره طبقه یې درې مرتبې د (یـویز، لـسیز او سـلیز) لري.

	لومړی طبقه (د یویزو طبقه)			دوهمه طبقه (زریزو طبقه)		
عدد	د یویزو مرتبه	د لسیزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د سل زریزو مرتبه
۹۹	۹	۹				
۱۰۰	۰	۰	۱			
۹۹۹	۹	۹	۹			
۱۰۰۰	۰	۰	۰	۱		
۲۰۰۰	۰	۰	۰	۲		
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .		
۹۰۰۰	۰	۰	۰	۹		

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې اوس په دوهمه طبقه کې د یو زریزو مرتبې ته پاملرنه وکړئ لیدل کیږي چې د (۱) عدد په همدې طبقه کې دی او د لومړۍ طبقې ټولې مرتبې یې صفر دي چې یو زر لوستل کیږي. که چیرې د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۴۰۰۰، ۵۰۰۰، ۶۰۰۰، ۷۰۰۰، ۸۰۰۰ او ۹۰۰۰ عددونه حاصلیږي.

تاسو پوهیږئ چې د پورته عددونو صفرونه په لومړۍ طبقې پورې اړه لري که چیرې د لومړۍ طبقې د صفرونو په ځای د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ مختلف عددونه ولیکل شي په دې صورت کې د ۲۰۰۱، ۲۰۱۱، ۳۰۶۳، ۴۰۲۰، ۸۲۵۱، ۹۹۹۹ ... عددونه په لاس راځي.

د یویزو مرتبه   د لسیزو مرتبه   د سلیزو مرتبه   د یوزریزو مرتبه

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

الف: هغه عدد چې د پورتنیو ۴ کارتونو څخه په لاس راځي ولیکئ.

ب: نوموړی عدد څو رقمونه لري؟

ج: نوموړی عدد ولولئ او په حروفو باندې یې ولیکئ.

د: د صفر کارت په کومه مرتبه کې موقعیت لري؟ د لوستلو په وخت کې تلفظ کیږي او که نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- د ۱۲۷۴، ۳۰۰۲ او ۲۰۵٦ عددونه ولولئ او په حروفو يې وليکئ د نومړو عددونو رقمونه په خپلو کتابچو کې د لاندې جدول په واسطه په اړوند مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز

۲- د يوزرو دوه، او وه زرو پنځه اتيا، او نه زرو اته سوه درې ځلويښت عددونه په رقم سره وليکئ او په جدول کې وښياست چې د هر يوه د سلو په مرتبه کې کوم رقم راغلی دی؟

يويز	لسيز	سليز	زريز

۳- کله چې تا سو، نهه زره او درې وایاست په يوه جدول کې وښياست چې د ۹ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې او همدارنګه د ۳ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې قرار لري او هغه مرتبې چې نه لوستل کيږي کومې دي او په هغو کې کوم رقم قرار لري؟

يويز	لسيز	سليز	زريز

۴- د پنځه زرو او وه عدد وليکئ. په جدول کې يې وښياست او رقمونه يې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز

کورنۍ دنده

هر يو زده کوونکی دې د طبقو يو جدول رسم کړي د ۲۰۰۷، ۳۰۱٦، او ۱۸۸۷ عددونو رقمونه دې په اړوندو مرتبو کې وليکي او هم دې نومړي عددونه په تورو سره وليکي.

۵- اته زره نهه سوه نهه ویشت په رقم سره ولیکئ او رقمونه یې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

زریز	سلیز	لسیز	یویز

٦- څلور زره یو سلو شپږ په رقم سره ولیکئ او رقمونه یې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

زریز	سلیز	لسیز	یویز

۷- اته زره اووه سوه شپږ نوي په رقم سره ولیکئ او رقمونه یې د جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

زریز	سلیز	لسیز	یویز

۸- نهه زره نوي د جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

زریز	سلیز	لسیز	یویز

۹- نهه زره نهه سوه نهه نوي د جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ او هم د ۸ ، او ۹ ګڼو پوښتنو د مرتبو په منځ کې توپیر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

زریز	سلیز	لسیز	یویز

کورنی دنده

څرنګه چې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد ورزیات شو د ۱۰۰ عدد په لاس راغلی که چیرې د ۹۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد زیات شي کوم عدد لاس ته راځي او څو رقمي دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم لوست

د عددونو پېژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې

هدف: زده کوونکي وکړای شي تر ۱۰۰۰۰۰ پورې عددونه ولولي او وليکي.

ګرانو زده کوونکو تا سو د ۹۹۹۹ عدد پېژندلی دی که چېرې اوس په دې عدد باندې د (۱) عدد زیات کړو د ۱۰۰۰۰ عدد په لاس راځي چې دا عدد یو پنځه رقمي عدد دی او د (۱) عدد رقم د دویمې طبقې د لس زريزو په مرتبه کې قرار لري. که چیرې اوس د لس زریزو په مرتبه کې د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ٦، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰، .... ، ۹۰۰۰۰ عددونه په لاس راځي. او س که چیرې د ۹۰۰۰۰ د لومړۍ طبقې د یویزو په مرتبه کې د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ٦، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۹۰۰۰۱، ۹۰۰۰۲، ۹۰۰۰۳، .....، ۹۰۰۰۹ عددونه په لاس راځي . همدارنګه که چیرې د ۹۰۰۰۹ عدد د لسيزو، سليزو او زريزو په مرتبو کې د ۱، ۲، ۳، ... ، ۹ رقمونه وليکو د ۹۰۷٦۸، ۹٦۰۲۵، ۹۷۵۴۲، ....، ۹۹۹۹۹ عدد په لاس راځي که چیرې د ۹۹۹۹۹ په عدد باندې د ..... (۱) عدد ورزيات شي د ۱۰۰۰۰۰ عدد په لاس راځي تاسو کولای شئ ځنې عددونه د لاندې جدول په اړوند طبقو او مرتبو کې مطالعه کړئ.

لومړۍ طبقه (دیویزو طبقه)			دوهمه طبقه (د زريزو طبقه)		
د یویزو مرتبه	د لسیزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د سل زریزو مرتبه
۹	۹				
۰	۰	۱			
۹	۹	۹			
۰	۰	۰	۱		
۹	۹	۹	۹		
۰	۰	۰	۰	۱	
۹	۹	۹	۹	۹	
۰	۰	۰	۰	۰	۱

کورنۍ دنده

هر يو زده کوونکی دې د طبقو يو جدول رسم کړي د ۱۲۰۵، ٦۰۰۰۳، ۱۲۸۰۱ عددونه دې د اړوندو طبقو په مرتبو کې وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

د لاندې تش ځايونه په مناسبو رقمونو سره د حل شوي مثال په ډول په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: شپږ او یا زره دوه سوه

٧	٢	٢	٠	٠

پوښتنې:

١) شل زره
٢) اوولس زره شپږ سوه پنځه څلوېښت
٣) دوه دېرش زره
٤) اته ویشت زره پنځه دېرش

	٠	٠	٠	٠
١		٢		٥
٣	٢			
٢				٥

لاندې عددونه لکه حل شوی مثال په حروفو باندې ولیکئ.

مثال: ٣٨٩٣٠ – اته دېرش زره نهه سوه دېرش

١- ٦٥٠٠۴ ....
٢- ٧٣٦۴٢ ....
٣- ١٠٠٠٠٠ ....
۴- ٨٧٠٠٧ ....
٥- ٩٩٩٩٩ ....

کورنی دنده

زده کوونکی دې یو طبقاتي جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي بیا دې لاندې عددونه د جدول په اړوندو مرتبوکې ولیکي او هم دې په تورو ولیکی.

٣۴٠٠٣، ١٠٠٠٠٠، ٩٥٩٩٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- څو عددونه ولیکئ چې د هغو د سلیزو په مرتبه کې ۹ او د لسیزو په مرتبه کې یې ۳ وي.

۲- یو عدد ولیکئ چې د سلیزو په مرتبه کې ۴ او د یوزریزو په مرتبه کې یې ۲ وي.

۳- یو عدد ولیکئ چې د یویزو په مرتبه کې ۴ او د لس زریزو په مرتبه کې یې ۷ وي.

۴- یو عدد ولیکئ چې د لس زریزو په مرتبه کې ۴ او د سلیزو په مرتبه کې یې ٦ وي کوم عدد دی؟

۵- یو عدد ولیکئ چې د لس زریزو په مرتبه کې ۹ وي او هم وواياست چې دا عدد څو رقمونه لري؟

۶- که چیرې د سلو زرو په مرتبه کې د (۱) رقم قرار ولري د لومړۍ او دویمې طبقې په نورو مرتبو کې صفر وي کوم عدد لاس ته راځي؟

۷- په خپلو کتابچو کې یوطبقاتي جدول رسم او د ٦۰۷۰۴ عدد د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

سل زریز	لس زریز	زریز	سلیز	لسیز	یویز

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم فصل: جمع

پنځم لوست: د جمعې په عمليې کې د لس دا نه ييزو ګروپونو له جوړولو څخه کار اخيستل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې عمليه د لسونو د ګروپونو په جوړولو سره سرته ورسوي.

لاندې شکلونه او د هغو اړوند عمليو ته پاملرنه وکړئ.

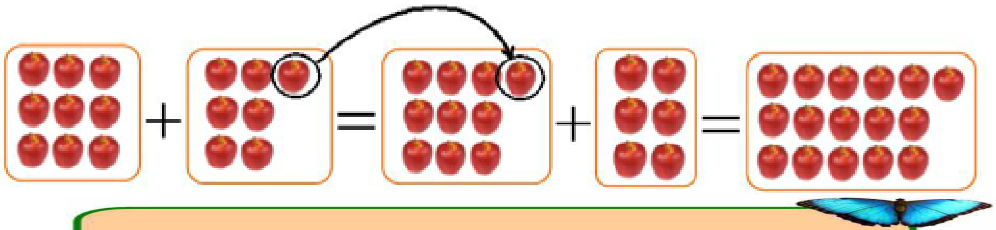

۹+۷ =۱۰+ ۶ =۱۶

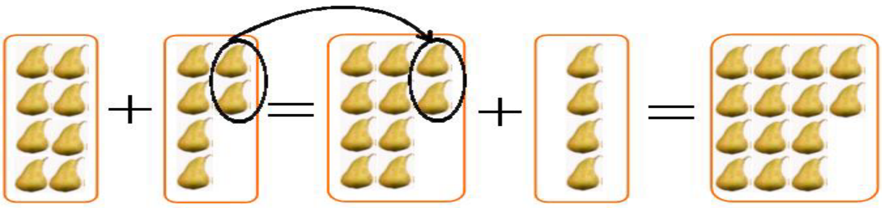

۸+۶=۱۰+۴=۱۴

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ او تش ځايونه ډک کړئ.

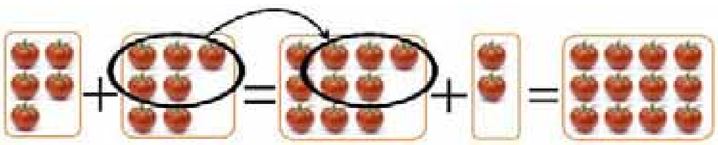

□ + □ = □ + □ = □

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- لاندې مثال په نظر کې ونيسئ او د هغه سره سم د جمعې د عمليې په نظر کې نيولو سره تش ځايونه په خپلو کتابچو کې ډك کړئ.

مثال: ۱۳ = ۳ + ۱۰ = ۷ + ۲

___ = ___ + ۱۰ = ۲ + ۵ ، ___ = ___ + ۱۰ = ۹ + ۷

___ = ___ + ۱۰ = ۲ + ۹ ، ___ = ___ + ۱۰ = ۷ + ۸

___ = ___ + ۱۰ = ۹ + ۸

۲- د پورته مثال په ډول د لسو په جوړولو سره لاندې تش ځايونه په خپلو کتابچو کې ډك کړئ.

مثال: ۱۴ = ۴ + ۱۰ = ۲ + ۸

۱۳ = ___ + ___ = ۴ + ۹ ، ۱۵ = ___ + ___ = ۸ + ۷

۱۲ = ___ + ___ = ۹ + ۳ ، ۱۲ = ___ + ___ = ۷ + ۹

۱۳ = ___ + ___ = ۲ + ۷

۳- د جمعې په عمليه کې لاندې تش ځايونه ډك کړئ.

___ = ۴ + ___ = ۸ + ۶

___ = ___ + ۱۰ = ۷ + ۳

___ = ۰ + ___ = ۶ + ۴

کورنی دنده

څو عددونه پيدا کولای شو چې د ۴ سره جمع شي او د جمعې حاصل يې ۱۰ شي.

شپږم لوست: د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰ زيات نشي

هدف: زده کوونکي وکړای شي د څو رقمي عددونو د جمعې حاصل په لاس راوړي.

- زده کوونکي پوه شي چې په هره مرتبه کې يوازې يو رقم ليکلای شو.

پاملرنه وکړئ: تاسو د حاصل لرونکو عددونو جمع په کوچنيو عددونو کې په دوهم ټولګي کې ولوستل او زده مو کړل، د جمعې دا عمليه په لويو عددونو کې داسې په نظر کې ونيسئ.

مثال:

```
 ①①  ①
 ۲ ۵ ۳ ۴
+ ۶ ۷ ۶ ۷
─────────
 ۹ ۳ ۰ ۱
```

زرزيز	سليز	لسيز	يويز
①	①	①	
۲	۵	۳	۴
+ ۶	۷	۶	۷
۹	① ۳	① ۰	① ۱

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

مخامخ پوښتنې حل کړئ:

```
  ۶۴۳۵        ۵۸۴۳        ۷۳۲۱
+ ۱۵۸۶      + ۶۰۸۰      + ۲۶۰۹
──────      ──────      ──────
```

کورنی دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

```
  ۲۷۰۳        ۱۰۸۷        ۳۴۰۵۶
+ ۹۶۱۹      +  ۹۹۴      + ۶۴۹۶۷
──────      ──────      ───────
```


(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د حاصل څخه په کار اخستنې سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

۱۴۴۳	۱۰۰۴۷	۳۴۵۶
+ ۱۸۵۸	+ ۹۹۹۳	+ ۴۰۹۰۷
□	□	□

۲- پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ.

□□□	□ ۷ ۳	۸ ۸ ۶
+ ۴ ۷ ۸	+ ۳ ۴ □	+ □ ۰ □
۴ ۷ ۸	۵ ۲ ۲	۱۳ ۹ ۴

۶ ۷ ۸	۸ ۷ ۶	۷□□ ۶
+ ۳ ۲ □	+ □□□	+ ۴ ۳ □
۱۰ ۰ ۱	۱۱ ۰ ۹	۷ ۷ ۹ ۰

۳- احمد ۲۸ افغانۍ لرې پلار یې د سودا را نیولو لپاره ۷۰۶ افغانۍ ورکړې اوس د احمد سره څو افغانۍ شته؟

۴- په یوه بڼ کې د بادامو ۱۸۰۰ نیالګي او د زردآلانو ۵۵۰ نیالګي شته، معلوم یې کړئ چې په بڼ کې ټول څو نیالګي دي؟

۵- کریم له ذبیح څخه ۱۸۰ افغانۍ زیاتې لري. که چیرې ذبیح ۳۸۰ افغانۍ ولري د کریم پیسې معلومې کړئ.

۶- د اختر په ورځ پلار خپل زوی کریم ته ۵ افغانۍ او نورو ۴ ورونو یې هم هر یوه کریم ته ۵،۵ افغانۍ ورکړې معلوم یې کړئ چې اوس کریم څو افغانۍ لري؟

کورنۍ دنده

د پوښتنې په ډول یوه عبارتي پوښتنه ترتیب او حل کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست: د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زيات ولري

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې عمليه چې له دوو جزو څخه زيات اجزاوي ولري سرته ورسوي.

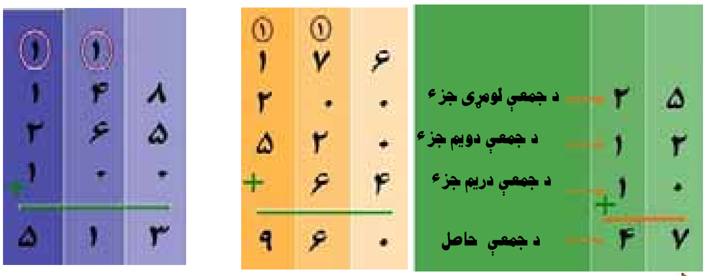

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

۱- جمع يې کړئ.

الف:

۳۴۷
۱۰۰
۱۲۳
+ ۱۴۷

ب:

۱۰۱
۲۳۴
۵۶
+ ۱۲

ج:

۳۴۷
۱۱۲
+ ۶۲۳

۲- ټول هغه عددونه وليکئ چې د جمعې حاصل يې ۹ شي په داسې حال کې چې اجزاوې يې تکرار نشي.

۳- ټول هغه عددونه وليکئ چې د جمعې حاصل يې ۱۲ وي او مساوي اجزاوي ولري.

کورنۍ دنده

جمع يې کړئ:

۷۰۰۲
۱۸۷۰
۹۴۰۲
+ ۸

۳۵
۷۴۳
۳۷۱
+ ۱۰۰

پوښتنې:

۱- یوه بڼوال د ۳۶۲۰۰ افغانیو منې د ۱۲۰۰۰ افغانیو ناك او د ۶۱۰۰ افغانیو شفتالو وپلورل معلوم کړئ چې نوموړی بڼوال ټولې څو افغانۍ په لاس راوړي دي؟

۲- یوه هټۍ وال په لومړۍ ورځ د ۱۲۰۰ افغانیو پـه دوهمـه ورځ د ۱۲۰ افغانیو په دریمه ورځ د۱۸۰۰ افغانیو او په څلورمه ورځ د ۲۰۲۰۰ افغانیو اجناس پلورلي دي معلوم کړئ چې هټۍوال پـه څلورو ورځو کې ټولې څو افغانۍ په لاس راوړې دي؟

۳- لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او تش ځایونه یې په مناسبو عددونو سره ډك کړئ.

□۳□۷۳
+ ۶□۴۳۸
= ۷۱۱۱۱

□۹□۵۵
+ ۷۰۹□۵
= ۱۰۰۰۰□

۷۸۸۴۲
+ ۹۸۸۷
= □□□□□

۱۰۶□۸
+ □□□۷□
= ۱۲۳۵۶

کورنۍ دنده

د توکر اوبدلو یوې فابریکې په لومړۍ ورځ ۴۳۰ متـره تـوکر، پـه دوهمـه ورځ ۷۴۰ متره توکر او په دریمه ورځ ۱۰۲۰ متره تـوکر تولیـد کـړی دی معلـوم یـې کړئ چې په درې واړه ورځو کې یې ټوله څو متره توکر اوبدلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست: د جمعې د عمليې ازمويل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې د عمليې په صحيح والي باندې خپل ځان ډاډ من کړي.

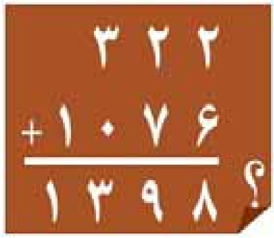

شاکر، فهيم ته وويل: کولای شې چې د ۳۲۲ عدد د ۱۰۷۶ له عدد سره جمع کړې؟
فهيم وويل هو، داسې يې جمع کوم:

	۳۲۲
+	۱۰۷۶
	۱۳۹۸

شاکر وويل: څرنګه پوهيږې چې پوښتنه دې صحيح حل کړې ده او که غلطه؟

فهيم وويل: ددې کار د پاره د جمعې د اجزاوو ځايونه بدلوو او د جمعې عمليه سرته رسوو.

	۱۰۷۶
+	۳۲۲
	۱۳۹۸

څرنګه چې په دواړو حالتونو کې عينې عدد لاس ته راغلی نو ځواب صحيح دی.

لاندې پوښتنې لومړی په کتابچو کې جمع او بيا يې وآزموئ.

۲۳۴۵	۱۰۸۶۰	۲۹۷۶۴
+ ۱۰۲۳	+ ۲۸۰۱۵	+ ۵۰۲۳۵

مشق او تمرین

۱. لاندې عددونه لومړی جمع او بیا یې امتحان کړئ؟

۳۷٦۴	۷٦۵۰	۱۷۸۹۱
+ ۱۵۳۲۱	+ ٦۳۴۲۵	+ ۷۱۸٦۴

۲. د ۷۲۰۵ او ۶۰۱۰ عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ؟

۳. د ۹۹۹۹ لـه عـدد څخـه دوه مخکنـي او دوه وروسـتي عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ.

۴. په یوه بڼ کې ۸۰۰۰۰ د مڼو نیالګیو شتوالی درلـود ۱۶۷۴۵ نیالګی یې نور کېښودل اوس په بڼ کې څو نیالګي شته. په دوه ډوله یې ځواب په لاس راوړئ.

کورنی دنده

لاندې پوښتنې لومړی په خپلو کتابچو کې حل او بیایې وآزمویئ.

۱۶۴۲	۷۰۰۴۲
+ ۸۶۰۷	+ ۲۰۸۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم فصل

تفریق

نهم لوست: له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق

هدف: زده کوونکي په دوه رقمي، دري رقمي او څلور رقمي عددونو کې تفریق سر ته ورسوي.

پاملرنه وکړئ:

احمد ۹۴ افغانۍ لري په ۴۲ افغانیو یې قلم او کتابچه راونیول اوس د احمد سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۹۴-۴۲=۵۲

یا :

۹۴	مفروق منه
— ۴۲	مفروق
۵۲	د تفریق حاصل

کریم ۱۳۸ کریته منې لري. که چیرې د هغو څخه ۲۸ کریته منې خرڅې کړي څو کرېته منې د هغه سره پاتې دي؟

$$\begin{array}{r} 138 \\ -\ 28 \\ \hline 110 \end{array}$$

یوه هټۍ وال ۳۹۸۰ متره توکر درلود که چېرې یې له هغو څخه ۷۸۰ متره توکر پلورلی وي څو متره توکر نور ورسره پاتې دی؟

$$\begin{array}{r} 3980 \\ -\ 780 \\ \hline 3200 \end{array}$$

کورنی دنده

هر یو زده کوونکی دې یوه عبارتي پوښتنه ترتیب او حل کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱- د اووه اویا زره د عدد څخه د اووه زره عدد تفریق کړئ.

۲- لاندې پوښتنې حل کړئ.

۱۹۹۹۹	۶۸۹۲۷	۶۷۴۲
_ ۶۹۹۹	_ ۵۶۷۰۶	_ ۱۰۳۰

۳- په لاندې پوښتنو باندې د تفریق عملیې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ.

۱۹۹۵۲	۱۹۹۵۲	۱۷۳۱۰
_ ۲۶۴۲	_ ۱۷۳۱۰	_ ۲۶۴۲

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې تفریق کړئ.

۱۸۹۷۹	۱۸۹۷۹	۱۷۱۳۲
_ ۱۷۱۳۲	_ ۱۸۴۷	_ ۱۸۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست: د تفریق د عملیې سرته رسول د پور اخیستلو د اړتیا په صورت کې

هدف: که چیرې د مفروق منه د کومې مرتبې رقم د مفروق د هم هغې مرتبې څخه کوچنی وي زده کوونکي د وروستي رقم څخه په پور اخیستلو سره د تفریق عملیه سرته ورسولای شي.

ګرانو زده کوونکو څرنګه چې د عددونو په جمع کولو کې مو یو لسی د یویزو له مرتبې څخه ولسیزو ته او یو سلی د لسیزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړل، د عددونو په تفریق کې کولای شئ د لسیزو له مرتبې څخه یو لسی د یویزو مرتبې ته او یا د سلیزو له مرتبې څخه لسیزو ته او یا د زریزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړئ او د تفریق د عملیې په حل کې له هغه څخه کار واخلئ.

۱ مثال:

	٢	١۴	١٢
	٣	۵	٢
−	١	٧	۵
	١	٧	٧

لاندې پوښتنې حل کړئ.

	٣	٠	٠	۶
−	١	١	٢	۴

	٧	٣	۵	٨
−	۶	٣	۵	٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمعې او تفریق تمرینونه:

۱- د کړۍ یا چوکاټ په د ننه کې دوه عددونه یو له بله سره جمع کړئ

۶۰۷ او ۵۸۳ | ۸۴۰ او ۷۰۳
۲۵۶۴ او ۸۴ | ۱۰۴ او ۱۱۱
۳۷۲ او ۶۴۱ | ۱۰۰ او ۲۱۳

۲- د کړۍ یا چو کاټ په د ننه کې دوه عددونه په نظر کې ونیسئ د لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.

۱۰۰۰ او ۹۷۸ | ۴۸۱ او ۱۷۳۲
۱۹۲ او ۶۴۰ | ۳۲۵ او ۷۸۶
۱۷۶ او ۸۷ | ۳۰۰۵ او ۱۰۹

۳- ۱۸۰ تنو چې سرې او شنې جامې یې آغوستې دي، د ځغاستې په یوې لوبې کې یې ګډون وکړ که چیرې ۹۲ تنو یې سرې جامې آغوستې وي څو تنو یې شنې جامې آغوستې دي؟

۴- په یوه لومړني ښوونځي کې ۴۸۲ زده کوونکي دي که چیرې ۱۷۴ یې نجونې وي د هلکانو شمیر معلوم کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- په یوه الوتکه کې ۳۵۰ تنه مسافر دي۲۳۰ تنه یې په یوه هوائي ډګر کې کوز شول او ۱۲۰ تنه نور نوموړي الوتکې ته وختل. اوس د مسافرینو شمیر څو تنه دي؟

۶- په یوه کارتن کې ۱۰۰ دانه ییز دوه قطیه قلمونه و. که چیرې ۶۸ داني قلمونه زده کوونکو ته ویشل شوي وي نور څو داني قلمونه پاتې دي؟

۷- که چیرې د دریم (الف) ټولګي په حاضري کې ۳۷ زده کوونکي او د دریم (ب) په ټولګی کې ۴۳ زده کوونکي شامل وي ، په داسې حال کې چې په دواړو ټولګیو کې ۱۰ تنه غیر حاضر دي، نو په دواړو ټولګیو کې د حاضر زده‌کوونکو شمیر معلوم کړئ؟

۸- د چرګانو په دوو فارمونو کې ۶۰۰ چرګان شته دي. که چیرې د هغه په یوه فارم کې ۲۷۹ چرګان وي د بل فارم د چرګانو شمیر معلوم کړئ.

۹- که چیرې د چرګانو په یوه فارم کې ۲۰۵ چرګې او په بل کې ۳۱۱ چرګې وي. په دواړو فارمونو کې د جوړو چرګو شمیر معلوم کړئ په داسې حال کې چې د هغو د ناروغو چرګو شمیر ۲۱ وي؟

کورنی دنده

د تفریق یوه عبارتي پوښتنه ولیکئ او حل یې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- لاندې پوښتنه حل کړئ!

```
  ۱۴۲۱
+  ۲۱۸
──────
```

۱۱- احمد یو خوراك، محمود دوه خوراکه او سلیم درې خوراکه کباب وخوړل او د هوټل خاوند ته یې ۵۰۰ افغانۍ ورکړلې که چیرې د یو خوراك کباب قیمت ۵۰ افغانۍ وي معلوم کړئ چې هوټلي بیرته څو افغانۍ باید ورکړي؟

۱۲- کریم ۹۸۰ افغانۍ درلودې خپلو درېو زامنو هر یو ته یې ۹۹ افغانۍ د ښوونځي د اړتیا شیانو لپاره ورکړې، معلوم کړئ چې د کریم سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۱۳- د ?= ۶۴ - ۱۲۵ د تفریق عملیه په نظر کې ونیسئ هغه حل کړئ! بیا داسې عبارت ورته ولیکئ چې د عملیې مفهوم ونښيي.

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې دې زده کوونکي په خپلو کتابچو کې ولیکي.

۱-
```
   ۱۰۹
   ۶۱۳
+   ۷۸
──────
[    ]
```

۲-
```
  ۴۰۳۹
  ۷۰۴۷
+   ۲۰
──────
[    ]
```

۳-
```
  ۸۱۱۰
-  ۶۱۸
──────
[    ]
```

۴-
```
  ۴۰۱۷
+    ۰
──────
[    ]
```

۵-
```
  ۱۲۱۴
- ۱۲۱۴
──────
[    ]
```


(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴- د (۷۸۶۴۲) او (۱۹۸۷۶) عددونو څخه کوم يو يې لوی او کوم يې کوچنی دی؟ له لوی عدد څخه کوچنی عدد تفريق کړئ!

۱۵- د <، = او > نښې په څه نامه سره ياديږي، د پوښتنو تش ځايونه په مناسبو نښو سره ډك کړئ!

۷٦۴۲	☐	۲۳۴۵۱
۴۳۲۱٦+۳۰۴	☐	۴۳۵۲۰
۴۳۵۲۰-۳۰۴	☐	۴۳۲۱٦
۸۷۹۸٦	☐	۷۸۴۳۰

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ!

۷۶۴۲۱ − ۶۷۸۴۰ = ☐	۱۸۰۴۲ − ۸۷۲۴ = ☐
۱۰۰۰۰۰ − ۹۲۴۶۸ = ☐	۱۰۰۷۶ − ۹۳۲۷ = ☐

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسم لوست: د تفریق د عملیې ازموینه

هدف: زده کوونکي پوه شي چې د تفریق پوښتنه یې په صحیح توګه حل کړې ده او که نه؟

د دې لپاره چې پوه شو د تفریق پوښتنه مو په صحیح او سمه توګه حل کړې ده او که نه؟ هغه په لاندې توګه آزمویو:

مثال

مفروق منه	۸۳۴
مفروق	− ۴۲۲
د تفریق حاصل	۴۱۲

آزموینه

د تفریق حاصل	۴۱۲
مفروق	+ ۴۲۲
مفروق منه	۸۳۴

د تفریق د عملیې د آزموینې لپاره لومړی د تفریق حاصل له مفروق سره جمع کوو که چیرې مفروق منه لاس ته راشي پوښتنه صحیح ده او له هغه پرته غلطه ده.

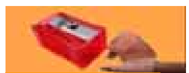

پوښتني:

۱- د حل شوي مثال په توګه لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او وآزمویئ!

۸۴۴۷ آزموینه:
_۶۲۴۵

۷۶۲۹ آزموینه:
_۴۵۵۲

کورنی دنده

هر زده کوونکی دې په خپله یوه پوښتنه ولیکي او حل دې کړي بیا دې وآزمویي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- لاندي پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او امتحان کړئ.

الف:
$$\begin{array}{r} ۶۴۲۰ \\ -\ ۱۸۴۰ \\ \hline \end{array}$$

ب:
$$\begin{array}{r} ۷۳۲۵ \\ -\ ۱۹۷۶ \\ \hline \end{array}$$

ج:
$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ -\ ۹۹۹۹۹ \\ \hline \end{array}$$

۳- یوه بټوال ۱۰۸۰ نیالګي وپلورل، ۲۱۰ نیالګي له هغه سره پاتې شول. معلوم یې کړئ چې نوموړي بټوال ټول څو نیالګي درلودل؟

۴- یوه مال لرونکي ۱۲۰۰۰ میږې درلودې، نوموړي ۹۰۴ میږې وپلورلې معلوم یې کړئ چې څو میږې ور سره پاتې دي؟

۵- یوه تو کر خرڅوونکي په څلورو ورځو کې د ۸۷۶۰۲ افغانیو توکر پلورلی دی. که چیرې په لومړۍ ورځ یې د ۱۰۸۰۰ افغانیو، په دویمه ورځ یې د ۱۶۰۷۰ افغانیو او په دریمه ورځ یې د ۳۸۰۰۰ افغانیو توکر پلورلی وي. د هغه د څلورمې ورځې پلورنه معلومه کړئ؟

٦- یو تن مامور په میاشت کې ۳۴۰۰ افغانۍ معاش اخلي که چیرې ۹۰۰ افغانۍ د اوړو او ۲۰۰۰ افغانۍ د کور کرایه ورکړي. څو افغانۍ له هغه سره پاتې کیږي؟

۷- یوه بزګر په یو کال کې ۵۰۰ منه غنم حاصل واخیست، ۲۰۰ منه یې د خپل خوراك لپاره وساتل، پاتې څومره غنم وپلوري تر څو خپلې نورې اړتیاوې بشپړې کړي؟

کورنی دنده

زده کوونکي دې د خپلې پوهې او ذوق سره سم د تفریق یوه عبارتي پوښتنه ترتیب کړي، بیا دې هغه حل او وآزمویي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم فصل: د عددونو خط

دولسم لوست: د عددونو د خط پیژندنه

هدف: زده کوونکي د عددونو خط وپیژني او په ترتیب سره عددونه په هغه باندې ولیکلای شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

۱_ د عددي کارتونو د شکلونو څخه په کار اخیستني سره د لاندې جدول تش ځایونه ډك کړئ!

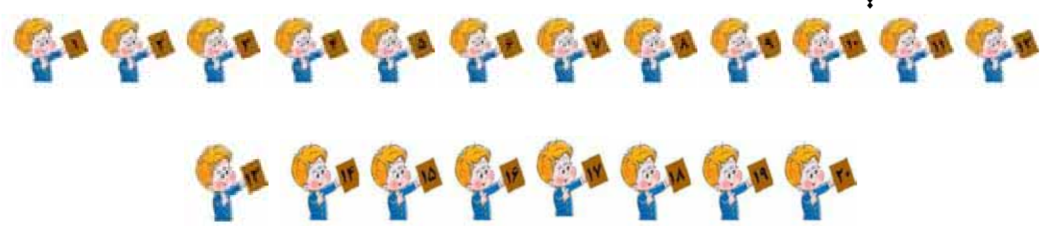

۱		۳			۶				۱۰		۱۲			۱۵			۱۸		

۲_ د پورته ډك شوي جدول څخه په کار اخستني سره د لاندې خط په هغو ټکو باندې چې عدد لیکل شوی نه دی په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې د هغو اړوند عدد ولیکئ.

الف: د پیل ټکی په صفر کې قرار لري.

ب: د صفر ټکی د عددي خط د پیل (مبدأ) په نامه یادیږي.

ج: دا ډول خط د عددونو د خط په نامه یادیږي.

د: د ۵، ۶، ۷، ۱، ۴، ۲، ۳عددونه داسې ترتیب کوو.

۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱- د عددونو یو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د هغه په مخ باندې لس ټکي په مساوي فاصلو سره جلا کړئ په ترتیب سره عددونه له کینې لوري څخه ښي لوري ته ولیکئ!

۲- یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته په قدم وهلو پیل وکړي او نور زده کوونکي دې د هغه قدمونه حساب کړي او د عددونو د خط په مخ باندې دې وښیي.

۳- د ۳، ۵، ۲، ۷، ۶او ۴ عددونه په ترتیب سره د عددي خط په مخ ولیکئ.

۴- د ۹، ۳، ۶، ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۸، ۱ او ۴ عددونه په ترتیب سره د کوچنیو عددونو څخه د لویو عددونو خواته ولیکئ!

۵- د لاندې خط ټکي په نظر کې ونیسئ! عددونه په ترتیب سره د کینې لوري څخه ښي لوري ته ولیکئ!

کورنی دنده

د عددونو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د ۸، ۶، ۷، ۵، ۴، ۲، ۱ او ۳ عددونه په ترتیب سره د عددونو په خط باندې ولیکئ.

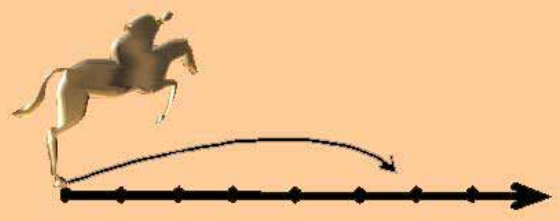

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار لسم لوست: د دوو لسونو په شا او خواکې د عددونو پرتله

هدف: زده کوونکي لسونو ته نژدې عددونه یعنې(۱۰ ، ۲۰ ، ۳۰ ، ۴۰ ، .... ته نـژدې عددونـه) تشخیص کړای شي.

مثال: د ۲۲ عدد د عددونو په خط باندې په لاندې توګـه ښـودل شوی دی، د ۲۲ عدد کوم یوه لسونو ته نژدې دی؟یعنی ۲۰ تـه او که ۳۰ ته نژدې دی؟

د خط په مخ باندې لیدل کیږي چې د ۲۲ عدد د ۲۰ او ۳۰ عـددونو په منځ کې قرار لري څرنګه چې ۲۲ لـه ۲۰ څخـه د ۲ واحـدونو پـه اندازه او د ۳۰ څخه د ۸ واحدونو په اندازه فاصله لري نو ۲۲ د ۲۰ عدد ته نژدې دی، نـسبت د ۳۰ عـدد تـه نومـونږ ۲۲ پـه ۲۰ بانـدې حساب وو.

پوښتنه: آیا تاسو ۲۵ په ۲۰ او که په ۳۰ باندې شمېرئ یعنې کوم یـوه ته نژدې دی؟

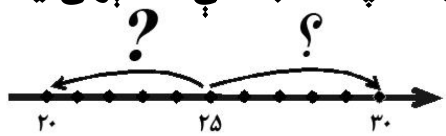

ځواب: ۲۵ د ۲۰ او ۳۰ په منځ کې قرار لري. کله چې داسې پیښیږي مونږ هغه د لوی لس خواته شمېرو یعنې د ۳۰ عدد ته نژدې شمېرو.

۱- هغه عددونه چې د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې قرار لري کوم یـې ۱۰ تـه او کوم یې ۲۰ ته شمېرل کیږي؟ جلا جلا یې ولیکئ!

۲- هغه عددونه چې د ۳۰ او ۴۰ په منځ کې قرار لري کوم عددونه چې ۴۰ ته شمېرل کیږي (نژدې دی)؟ ویې لیکئ!

کورنی دنده

د ۹۳ ، ۹۸، ۹۷، ۹۵ او ۹۱ په عددونو کې کـوم یـو یـې چـې ۹۰ او یـا ۱۰۰ تـه شـمېرل کیږي جلا، جلا یې ولیکئ.

مشق او تمرین

۱- لاندې عدد ډېر نژدې لس ته د حل شوي مثال په توګه وشميرئ او تش ځايونه ډك کړئ!

٦١ [٦٠]	٦٧ [ ]	٦٥ [ ]
٦٩ [ ]	٦٣ [ ]	٦٦ [ ]

۲- لاندې د عددونو خط په نظر کې ونيسئ در کړل شوي عددونه ډېر نژدې لسونو ته وشميرئ او تش ځايونه ډك کړئ.

۴۴ [ ]	۴۸ [ ]	۴٦ [ ]
۴۵ [ ]	۴۲ [ ]	۴۴ [ ]

۳- هغه عددونه چې ۷۰ ته شميرل کيږي يعني نژدې دي په خپلو کتابچو کې په ترتيب سره وليکئ!

--- --- ---

--- --- ---

۴- څو عددونه ۵۰ ته شمير لای شئ يعنی ۵۰ ته نژدې دي؟

کورنی دنده

د ۷۹، ۷۵ او ۷۶ عددونه کوم يوه لس ته شميرل کيږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوار لسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخیستنې سره د جمعې عملیه

هدف : زده کوونکی وکړای شي د جمعې عملیه په عددي خط باندې سرته ورسوي.

مثال: د ۱۳=۵+۸ د جمعې عملیه په عددي خط باندې داسې سرته رسوو.

لومړی د لاندې عددي خط په مخ باندې د ۸ عدد په نښه کوو، وروسته له هغه د په نښه شوې نقطې څخه د ۵ واحدونو په اندازه ښي خواته حرکت کوو. لیدل کیږي چې د ۱۳ عدد ته رسیږو دا عدد د ۸ او ۵ د عددونو د جمعې حاصل ښیي.

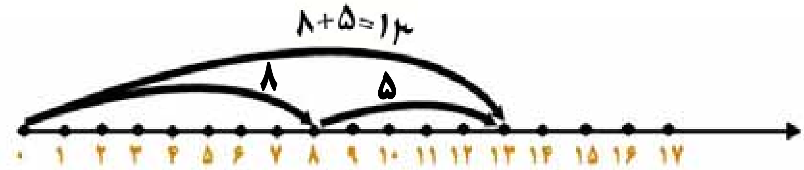

۸+۵=۱۳

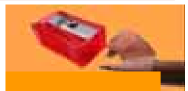

پوښتنې:

د لاندې شکلونو له مخې د ریاضي افاده یې ولیکئ او د جمعې عملیه سرته ورسوئ!

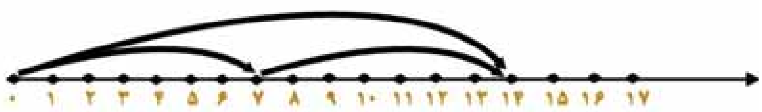

___ + ___ = ___

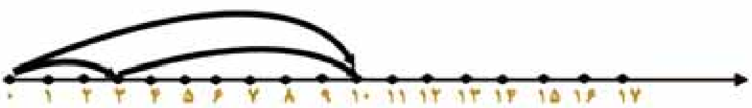

___ + ___ = ___

کورنۍ دنده

لاندې عملیې د عددي خط په مخ باندې سرته ورسوئ.

۷ = ۳+۴	۳+۶ =۹
۶ + ۴ =۱۰	۸+۷ =۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخېستني سره د تفریق عملیه

هدف: زده کوونکي وکړای شي په عددي خط باندې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

لومړی مثال: غواړو د عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه د ۶ عدد تفریق کړو. د عددي خط په مخ باندې د صفر له نقطې څخه د ۱۱ واحدو په اندازه ښي خواته حرکت کوو. وروسته د هم هغه عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه کیڼې خواته د ۶ واحدو په اندازه شاته ګرځو او حرکت کوو. لیدل کیږي داسې نقطې ته رسیږو، چې د ۵ عدد راښیې. د شکل له مخې معلومیږي چې د ۵ د رقم او د حرکت د لومړنۍ نقطې تر منځ واټن ۵ واحده دی. او په ریاضي کې د هغه عملیه داسې لیکو.

$۱۱-۶ = ۵$

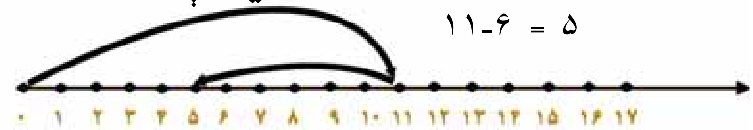

دوهم مثال: د صفر له نقطې څخه ښي خواته ۱۲ واحده حرکت کوو تر څو د ۱۲ نقطې ته ورسیږو. وروسته له هغه د ۱۲ د نقطې څخه د ۸ واحدو په اندازه کیڼې خواته ګرځو لیدل کیږي چې د ۴ نقطې ته رسیږو د هغه عملیه داسې لیکو.

$۱۲-۸=۴$

د عددي خط څخه په کار اخستني سره د تفریق لاندې عملیې سرته ورسوئ.

۱۲ - ۸ = ۴

پوښتنې:

□ − □ = □

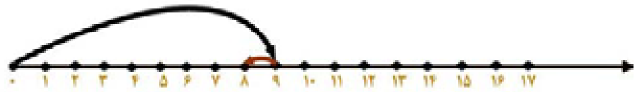

□ − □ = □

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ - د تفریق لاندې عملیې سرته ورسوئ او د عددي خط په مخ باندې وښیاست؟

۱۶-۷ =?

۱۴-۸=?

۸-۳=?

۷-۴=?

۲- په عددي خط باندې د مثال سره سم د لاندې عددونو د جمعې او تفریق عملیې وښیاست؟

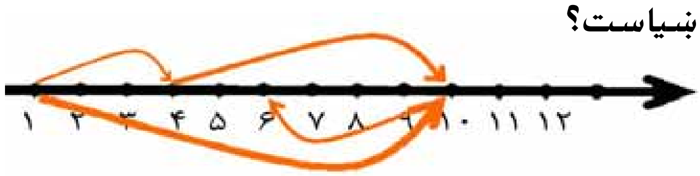

مثال: ۴+٦=۱۰

۱۰-۴=٦

الف: ٦ +۵ = ?

۱۱-٦ =?

ب: ۱۵ - ۵ =?

۱۰ + ۵ =?

کورنی دنده

که چېرې ستا سو د ښوونځي د وره او د تولګي د وره ترمنځ واټن ۵۰ متره وي د تولګي او ښوونځي تر منځ واټن پیدا کړئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم فصل
ضرب

شپاړلسم لوست: د ضرب دعمليې د مفهوم پيژندنه

هدف : زده کوونکي د ضرب عمليه په داسې حال کې چې د جمعې اجزاوې مساوي وي د جمعې کولو د ډېرې لنډې طريقې په مفهوم وپيژني.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ او په شفاهي توګه ورته ځواب وواياست:

۱- په څو ښاخونو باندې دوه، دوه مرغۍ ناستي دي؟ ټولې څو کيږي؟

۲- څو ګلدانۍ وينئ؟ په هره ګلدانۍ کې څو ګلان دي؟ ټول څو ګلان کيږي؟

لومړی مثال:

څو قابه دي؟ په هر قاب کې څو ناکونه دي؟ د ټولو ناکونو شمېر څو کيږي؟

۲+۲+۲+۲=۸

په پورته عمليه کې د ۲ رقم ۴ واري ليدل کيږي په دې معنا چې: ۴ واري ۲ د ۸ سره مساوي کيږي او د ضرب په شکل يې داسې ليکو. ۸=۴ × ۲ داسې لوستل کيږي، ۲ضرب په ۴ کې مساوي له ۸ سره کيږي.

۲ مثال:

شپږ ستوري په څو ګروپونو کې وينئ ټول څو ستوري کيږي؟

۶+۶+۶+۶=۲۴

هغه د ضرب په شکل داسې ليکو: ۶×۴=۲۴

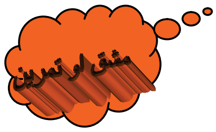

۱- د لاندې شکلونو د جمعې او ضرب افادې و ليکئ!

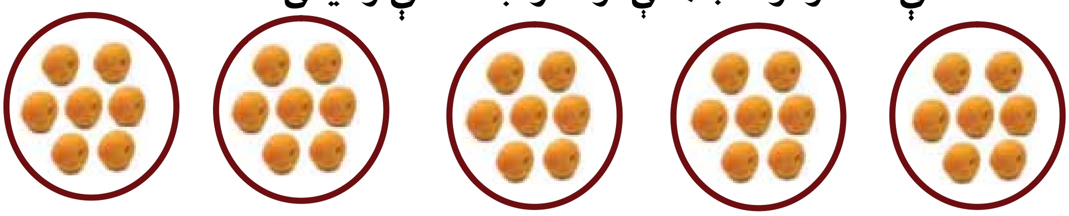

۲- د چاپيريال د موادو په واسطه د ۳×۴ افاده د جمعې په شکل وښياست!

لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ د هغو د جمعې او ضرب افادې په خپلو کتابچو کې وليکئ او حل يې کړئ!

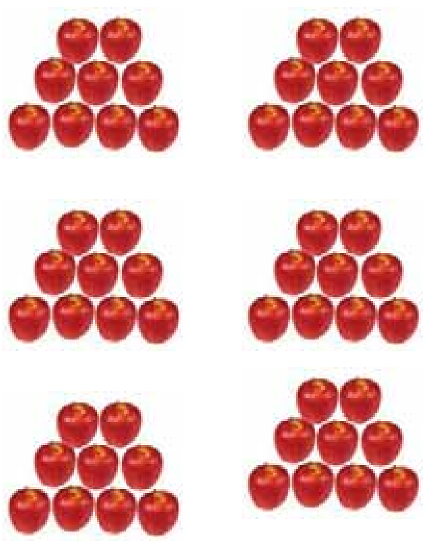

___ + ___ + ___ + ___ + ___ + ___ = ___

___ × ___ = ___

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱-د لاندې عددونو مجموعه د ضرب په شکل سره ولیکئ او حل یې کړئ.

۵+۵+۵+۵+۵+۵+۵+۵

___ = ___ × ___

۲- د لاندې عددونو د ضرب حاصل د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ!

مثال : تاسو په دویم ټولګي کې د دوه رقمي او یو رقمي عددونو ضرب ولوستل اوس د لاندې پوهیدو د پاره د ۶۳× ۵ د ضرب حاصل له نظره تیره وو. په دې پوښتنه کې لومړی ۵ د یویزو له رقم یعنی ۳ سره ضرب کوو چې ۱۵ کیږي د ۵ رقم د ضرب حاصل د یویزو په مرتبه کې لیکو د لسیزو مرتبه یې چې له ۱ لس څخه عبارت دي د لسیزو په سر یې یاد داشت کوو. لکه:

$$\begin{array}{r} \overset{1}{63} \\ \times\ 5 \\ \hline 5 \end{array}$$

اوس ۵ د لسیزو په مرتبه یعنی ۶ کې ضرب کوو چې د ضرب حاصل یې ۳۰ کیږي او د حاصل سره یې چې یاد داشت شوی دی جمع کوو او په حاصل ضرب کې یې لیکو.

$$\begin{array}{r} \overset{1}{63} \\ \times\ 5 \\ \hline 315 \end{array}$$

لاندې عددونه یو له بل سره ضرب کړئ!

۱۵ × ۸ = ▢	۴۱ × ۸ = ▢	۲۵ × ۷ = ▢	۴۴ × ٦ = ▢
۲۵ × ۹ = ▢	۳۰ × ٦ = ▢	۵۳ × ۷ = ▢	۲۲ × ٦ = ▢

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- تش ځايونه د ژبنی ضرب او د ضرب د معلوم جز څخه په کار اخستني سره په مناسبو عددونو ډك كړئ.

۱۸ = ۲ × ☐ ‏‏ ۲۷ = ۳ × ☐ ‏‏ ۱٦ = ۴ × ☐

۲۴ = ☐ × ۳ ‏‏ ۲۴ = ☐ × ۴ ‏‏ ۳۵ = ☐ × ۵

۲- د كيڼ لوري د جدول له بشپړ كولو وروسته د لوبيا، وړو ډبرو، لرګوتو او يا د چاپيريال د نورو توكو څخه په كار اخستني سره د ښي لوري د جدول تش ځايونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

۵	×	۵	=	۲۵
٦	×	۵	=	
۷	×	۵	=	
۸	×	۵	=	
۹	×	۵	=	
۱۰	×	۵	=	

۵	×	۵	=	۲۵
۵	×	٦	=	
۵	×	۷	=	
۵	×	۸	=	
۵	×	۹	=	
۵	×	۱۰	=	

۳- د لوبيا، وړو ډبرو او يا د چاپيريال د نورو توكو څخه په كار اخيستني سره د لاندې جدول تش ځايونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

×	۱	۲	۳	۴	۵	٦	۷	۸	۹	۱۰
۱										
۲										
۳										
۴										
۵										

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه لسم لوست: د ۶ او ۷ د ژبنی ضرب جدول پیژندنه

هدف: زده کوونکي د ۶ او ۷ ژبنی ضرب مشق او تمرین وکړي او کار ور څخه و اخیستلي شي.

پاملرنه وکړئ!

۱	×	۷	=	۷
۲	×	۷	=	۱۴
۳	×	۷	=	۲۱
۴	×	۷	=	۲۸
۵	×	۷	=	۳۵
۶	×	۷	=	۴۲
۷	×	۷	=	۴۹
۸	×	۷	=	۵۶
۹	×	۷	=	۶۳
۱۰	×	۷	=	۷۰

۱	×	۶	=	۶
۲	×	۶	=	۱۲
۳	×	۶	=	۱۸
۴	×	۶	=	۲۴
۵	×	۶	=	۳۰
۶	×	۶	=	۳۶
۷	×	۶	=	۴۲
۸	×	۶	=	۴۸
۹	×	۶	=	۵۴
۱۰	×	۶	=	۶۰

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د پورتني جدول سره سم یو جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي بیا دې د ۷ او ۸ ژبنی ضرب په کې ولیکي.

مشق او تمرین

۱. دژبنی ضرب ښخه په کار اخستني سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډك کړئ!

۴ × ۷ = □
۷ × □ = ۴۹
۶ × □ = ۳۶
□ × ۷ = ۴۹
۷ × □ = ۵۶
□ × ۶ = ۵۴
۹ × ۷ = □
۶ × □ = ۵۴
□ × ۷ = ۶۳
□ × ۶ = ۴۸

۴ × □ = ۲۴
□ × ۶ = ۲۴
□ × ۷ = ۲۸
۷ × □ = ۳۵
۶ × ۵ = □
□ × ۶ = ۴۲
۶ × □ = ۴۸
□ × ۷ = ۵۶
۷ × ۶ = □
□ × ۵ = ۳۵

کورنی دنده

لاندې عددونه ضرب کړئ!

۵ × ۸ = □
۸ × ۵ = □

۴ × ۹ = □
۹ × ۴ = □

۳ × ۷ =
۷ × ۳ =

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. لاندې پوښتنې حل کړئ!

☐ = ۸ × ۳	☐ = ۷ × ۴
☐ = ۳ × ۸	☐ = ۴ × ۷
☐ = ۸ × ۴	☐ = ۷ × ۵
☐ = ۴ × ۸	☐ = ۵ × ۷
☐ = ۸ × ۵	☐ = ۷ × ۶
☐ = ۵ × ۸	☐ = ۶ × ۷

۳. لاندې پوښتنې د مثال سره سمې حل کړئ!

مثال:

۲۴
۷ ×
۱۶۸

۳۲
۶ ×
☐

۶۴
۷ ×
☐

۴۶
۶ ×
☐

۷۶
۷ ×
☐

کورنۍ دنده

د ۶ او ۷ ژبنې ضرب په یوه جدول کې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست: د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبنی ضرب جدول پیژندنه

هدف : زده کوونکی د ۸ ، ۹ او ۱۰ په ژبني ضرب باندې پوه شي او پـه ورځينـي ژونـد کې کار ورڅخه واخلي .

د ژبني ضرب لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ.

۸	=	۸	×	۱
۱۶	=	۸	×	۲
۲۴	=	۸	×	۳
۳۲	=	۸	×	۴
۴۰	=	۸	×	۵
۴۸	=	۸	×	۶
۵۶	=	۸	×	۷
۶۴	=	۸	×	۸
۷۲	=	۸	×	۹
۸۰	=	۸	×	۱۰

۹	=	۹	×	۱
۱۸	=	۹	×	۲
۲۷	=	۹	×	۳
۳۶	=	۹	×	۴
۴۵	=	۹	×	۵
۵۴	=	۹	×	۶
۶۳	=	۹	×	۷
۷۲	=	۹	×	۸
۸۱	=	۹	×	۹
۹۰	=	۹	×	۱۰

۱۰	=	۱۰	×	۱
۲۰	=	۱۰	×	۲
۳۰	=	۱۰	×	۳
۴۰	=	۱۰	×	۴
۵۰	=	۱۰	×	۵
۶۰	=	۱۰	×	۶
۷۰	=	۱۰	×	۷
۸۰	=	۱۰	×	۸
۹۰	=	۱۰	×	۹
۱۰۰	=	۱۰	×	۱۰

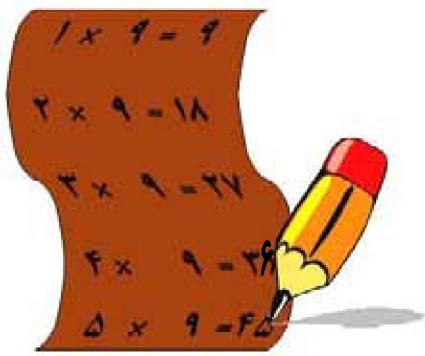

کورنی دنده

زده کوونکی دي د ۸ او ۹ ژبنی ضرب د کاغذ په توتو باندې وليکي او ياد دي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرين

۱- د ۸ ژبني ضرب څخه په كار اخستنې سره لاندې تش ځايونه ډك كړئ.

۸۰			۵۶				۲۴		۸

۲- د ۹ او ۷ د ژبني ضرب په نظر كې نيولو سره لاندې تش ځايونه ډك كړئ.

۹	۱۸		۳۶					۸۱	
۷		۲۱			۴۲			۶۳	

۳- په يوه بڼ كې ۸ هلكان د مڼو په ټولولو بوخت دي كه چيرې هر هلك ۷ دانې مڼې ټولې كړې وي معلوم كړئ چې ټولې يې څو مڼې ټولې كړې دي.

۴- د لاندې مثال سره سم څو پوښتنې در كړل شوې دي د عددي خط په مخ باندې وښياست.

$۲۴=۸×۳$ يا $۲۴=۳×۸$

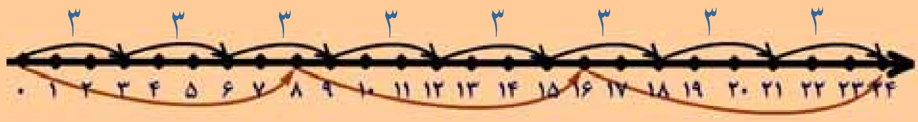

الف: $۱۸=۹×۲$ $۱۸=۲×۹$

ب: $۲۴=۶×۴$ $۲۴=۴×۶$

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥- لاندې پوښتنې د حل شوي مثال په ډول حل کړئ.

۱ مثال:

۴۷ × ۸ = ۳۷٦	۱۲۸ × ۹ = ۱۱۵۲

۱۱۴ × ۷ = ☐

۲۴ × ۹ = ☐

۳۸ × ۸ = ☐

۱۷۸ × ۹ = ☐

۹۸ × ۷ = ☐

۲۸۹ × ۸ = ☐

٦- د لاندې تساوي صحیح والی د حل شوي مثال په ډول معلوم کړئ!

مثال:

(۸×۷)×۱ = (۸×۱)×۷

۱ × ۵٦ = ۸ × ۷

(٦×۱)×۸ = (٦×۸)×۱

(۹×۰)×۷ = (۹×۷)×۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست: د (۱ - ۱۰) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخستلو طریقه

هدف: زده کوونکي د ژبني ضرب جدول وپیژني او له هغه څخه کار واخستلای شي.

د لاندې ژبني ضرب جدول ته پاملرنه وکړئ:

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰

د جدول نه د کار اخیستنې طریقه:

د ۵ × ۴ د ضرب د پیدا کولو له پاره د ښي لاس یوې ګوتې ته د لومړی لیك د ۴ له عدد څخه کښته خواته حرکت ورکړئ او د کیڼ لاس یوې ګوتې د لومړی ستنې (ستون) د ۵ له عدد څخه ښې خواته حرکت ورکړئ په نتیجه کې دواړه ګوتې په یوه عدد باندې سره یو ځای کیږي کله چې عدد ولولئ لیدل کیږي چې د ۲۰ عدد دی چې د ۵× ۴ د افادې د ضرب حاصل دی یعنې: ۲۰ = ۵ × ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

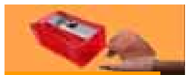

پوښتني:

۱- ځوابونه په خپلو کتابچو کې په تش ځایونو کې ولیکئ.

□ =۱۰×۱
□ =٦×۸
□ =۴×۸
□ =۵×٦
□ =۷×۸
□ =۹×٦

۲- لاندې عددونه یو له بله سره ضرب کړئ او ځوابونه یې د ژبنی ضرب په جدول کې پیدا کړئ.

۷	۸	۹	۵	٦	۴
٦ ×	۸ ×	٦ ×	۷ ×	۸ ×	۵ ×
□	□	□	□	□	□

۳- په متناوب ډول، اته، اته وشمیرئ او تش ځایونه ډک کړئ.

۸	□	□	۳۲	□	□	۵٦	□	۷۲	□

۴- د ژبني ضرب څخه په کار اخستني سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

□	۹	۹	□	□
٦ ×	□ ×	٦ ×	۹ ×	۰ ×
۰	۴۵		۷۲	۰

۷	٦	۸	۸
□ ×	□ ×	□ ×	□ ×
۰	۵۴	۸	۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- په ۸، ٦ او ۴ عددونو کې ډیر لوی عدد له ډیر کوچني عدد سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې پیدا کړئ.

٦- لطیفې ۹ قطی تباشیر راونیول که چیرې په هرې قطی کې ۸ قلمه تباشیر وي معلوم یې کړئ چې لطیفې څو قلمونه تباشیر رانیولي دي؟

۷- د ژبنی ضرب د جدول په مرسته لاندې جدول ډك کړئ.

×	۸	۷	۹	۵	٦
۸					
۷					
۹					

کورنی دنده

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي.

۲۴	۱۴	۱۵	۱٦	۲۲
× ۴	× ۷	× ۸	× ۵	× ۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست: د ضرب په عملیه کې د بدلون (تبدیلی) خاصیت

هدف: زده کوونکي پوه شي که چېري د ضرب په عملیه کې د ضرب د اجزاو ځایونه سره بدل شي دضرب حاصل بدلون نه مومي.

لومړی مثال: تاسو پوهېږئ چې: ۳۰=۶+۶+۶+۶+۶

یا:

د ضرب لومړی جز   د ضرب دویم جز   د ضرب حاصل

۶ × ۵ = ۳۰

اوس غواړو چې د ۵ عدد ۶ واري جمع کړو.

۳۰=۵+۵+۵+۵+۵+۵

یا:

د ضرب لومړی جز   د ضرب دویم جز   د ضرب حاصل

۵ × ۶ = ۳۰

د دوو پورتنیو افادو له پرتله کولو څخه نتیجه اخستل کېږي چې د ضرب د اجزاو د ځایونو په بدلون سره د ضرب حاصل بدلون نه کوي. یعني:

۶×۵=۵×۶=۳۰

پوښتني:

۱- د ۵۶= ☐ ×۷ افاده په نظر کې ونیسئ.

الف: د ضرب کوم جز نا معلوم دی؟ ـ ـ ـ ـ ـ ـ

ب: د ۷ عدد د ضرب کوم جز دی؟ ـ ـ ـ ـ ـ ـ

ج: د ۵۶ عدد په څه نامه یادیږي؟ ـ ـ ـ ـ ـ ـ

د: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډك کړئ.

۲- د ۵۶ =۷× ☐ په افاده کې.

الف: د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟ ـ ـ ـ ـ ـ ـ

ب: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډك کړئ.

ج: د (۱) او (۲) پوښتنو افادې یو له بله سره پرتله کړئ وواياست چې څه توپير لري؟

د: کوم مفهوم چې د (۱) او (۲) پوښتنو له پرتله کولو څخه لاس ته راغلی په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۳- د حل شوي مثال په ډول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډك کړئ.

مثال :

۴۲ = ۷ × ۶ = ۶ × ۷

۵۴ = ۶ × □ = □ × ۶

□ = ۷ × □ = ۸ × ۷

د کین لوري له ضرب څخه په کار اخستنې سره د ښي لوري ضرب بشپړ کړئ.

۴۲ = □ × ۷	□ = ۷ × ۶
۶۳ = ۹ × □	□ = ۷ × ۹
□ = □ × ۸	□ = ۸ × ۳
۲۴ = ۶ × □	□ = ۴ × ۶
□ = □ × ۳	۲۱ = ۳ × ۷

۴- په لاندې پوښتنو کې تش ځایونه ډك کړئ.

الف: □ × ۴ = ۴

ب: ۶ × □ = ۰

ت: ۷ × □ = ۷

۵- لاندې جدولونه بشپړ کړئ.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۰	□	□	۳۰	□	□	۶۰	□	□	۹۰	□

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۷	۷	□	□	۲۸	□	□	۴۹	□	□	□

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸	□	۱۶	□	□	۴۰	□	۵۶	□	۷۲	□

کورنی دنده

په لاندې تشو ځایونو کې داسې عددونه ولیکئ چې د ضرب حاصل بدلون ونکړي.

□ = ۷ × ۴ = ۴ × □

□ = ۸ × □ = ۴ × ۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ويشتم لوست: د يوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې

هدف: ۱- زده کوونکي د يوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې د يوې آسانې طريقې په توګه وپيژني.
۲- زده کوونکي پوه شي ګه چيرې د (۱) عدد په هر عدد کې يا هر عدد د يوه په عدد کې ضرب شي د ضرب حاصل يې په خپله هم هغه عدد دی.

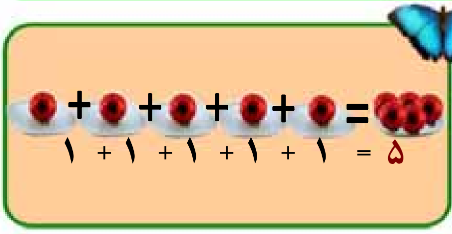

په لنډ ډول داسې ليکل کيږي.

۱×۵ = ۵

کولای شو چې د ضرب عمليه په لاندې ډول هم وښيو.

په پورته شکل کې ۵ دانې مڼې يو وارې وينو نو د ضرب عمليه يې داسې ليکو.

۵×۱=۵

له پورته دوو عمليو څخه دا نتيجه لاس ته راځي که چيرې (۱) په هر عدد کې او يا هر عدد په (۱) کې ضرب شي د ضرب حاصل يې په خپله هم هغه عدد دی ، نو ليکلی شو چې:

۱ × ۸ = ۸

۸ × ۱ = ۸

۴ × ۱ = ۴

۱ × ۴ = ۴

۶۴ × ۱ = ۶۴

۱ × ۱۶۴ = ۱۶۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

په تشو ځایونوکې د مثال په ډول مناسب عدد ولیکئ!

مثال : ۱×۵=۵

□ = ۱ × ۱	□ = ۷۱ × ۱	□ = ۱۸۲ × ۱
۱۲۷۸ = ۱ × □	۲۵۴ = ۲۵۴ × □	۴۲۰ = ۴۲۰ × □
□ = ۱ × ۲۷۸۱	□ = ۱ × ۱۹۴	۳۰۷ = □ × ۳۰۷
۲۷۶۴ = □ × ۱	□ = ۱ × ۷۰۰۲	۴۰۰۵ = □ × ۴۰۰۵
□ = ۱ × ۶۰۱	۷۶۴۰ = □ × ۷۶۴۰	۲۶۵ = ۲۶۵ × □

کورنۍ دنده

زده کوونکي د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

۱×۷۴۰=?　　　۱۸۴× ۱=?　　　٦۱× ۱=?

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۰ ضربول په یوه عدد کې:

۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۵۰

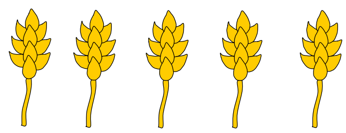

تاسو پوهیږئ چې:

۱۰ پنځه واري جمع شوی دئ.

۱۰×۵ =۵۰

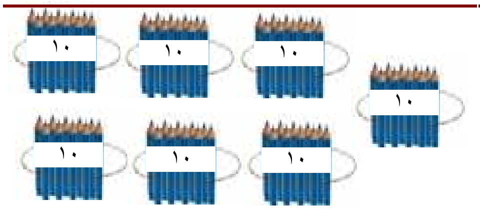

مثال : ۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۷۰

۱۰ اووه واري جمع شوی دئ.

۱۰×۷=۷۰

له پورته شکلونو او عملیو څخه معلومیږي که چیرې ۱۰ په هر عـدد کـې ضرب شي او یا هر عدد په ۱۰ کې ضرب شي، لومړی یو په هم هغه عـدد کې ضربوو بیا د ضرب د حاصل ښي خواته یو صفر لیکو یا په لنډه توګـه د هم هغه عدد ښي خواته یو صفر ږدو او د ضرب د حاصل په ځـای کـې یې لیکو.

لکه:

۱۰×۷۶۸=	۱۰×۱۳۴=	۱۰×۹=
۲۳۵۶×۱۰=	۷۲۱×۱۰=	۸×۱۰=

کورنی دنده

د (۱) د عدد ضربول په یوه رقمي عددونو کې او د (۱۰) ضـربول پـه یـوه رقمي عـددونو کې په نظر کې ونیسئ! د لانـدې جـدول تـش ځایونـه ډك کړئ! نتیجه یې ولیکئ! چې یو د بله سره څه توپیر لري.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱			۳		۵			۸	
۱۰			۳۰		۵۰			۸۰	

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تشو ځایونوکې مناسب عدد ولیکئ!

	+		=			+		=
	+		=			+		=
	+		=			+		=
	+		=			+		=

د ۱۰۰ ضربول په یوه عدد کې:

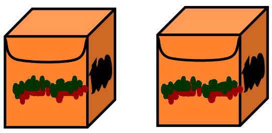

۱۰۰ + ۱۰۰ = ۲۰۰

دوه ځلې ۱۰۰ لیدل کیږي.

۱۰۰ × ۲ = ۲۰۰

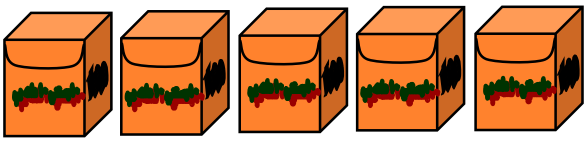

۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰ = ۵۰۰

۱۰۰×۵=۵۰۰

د پورتنیو عملیو او شکلونو څخه نتیجه لاس ته را ځي که چیرې ۱۰۰ په یوه عدد کې یا یو عدد په ۱۰۰ کې ضرب شي کولی شو عدد د ضرب په حاصل کې ولیکو او ښي خواته یې دوه صفرونه کښیږدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني:

لاندي پوښتني په خپلو کتابچو کي وليکئ! د حل شوي مثال په ډول يې حل او تش ځايونه يې ډك كړئ!

$100\times10=1000$

١١٠٠	=	١١	×	
٢٥٠٠	=		×	١٠٠
٢٠٠٠	=	٢٠	×	
٢٠٠٠	=	١٠٠	×	

$100\times2=200$

٤٠٠	=		×	١٠٠
٦٠٠	=	٦	×	
٩٠٠	=		×	١٠٠
٩٠٠	=		×	٩

كورنى دنده

كه چېرې په يوه كارتن كې ١٠٠ پاكته چاكلېټ وي معلوم يې كړئ چې په ٧ كارتنو كې څو پاكته چاكلېټونه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – لاندي عددونه يوله بله سره ضرب کړئ!

۱۰۰	۱۰	۱۰۰
× ۸۴	× ۸۲	× ۸٦
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
× ۷٦۰	× ۸۹۰	× ۲۴۰
۷۴۰	۱۰	٦۰۴
× ۱۰۰	× ٦۰۴	× ۱۰

۲ – يوه هټۍوال ۱۰۰ متره ټوکر وپلورل که چيرې د هغه د يوه متر ټوکر بيه ۱۸ افغانۍ وي، معلوم کړئ چې څو افغانۍ يې په لاس راوړې دي.

۳ – که چيرې يوې کورنۍ په يوه مياشت کې د ۱۰۰ افغانيو بوره رانيولې وي معلوم کړئ چې نوموړې کورنۍ به، په ۱۲ مياشتو کې دڅو افغانيو بوره رانيسي؟

کورنی دنده

د ۷۰، ۸۴، ۹۳، ۹۰ او ۳۵ عددونه د (۱۰) او (۱۰۰) په عدد ونو کې ضرب کړئ او د ضرب حاصل يې يوله بله سره پر تله او نتيجې يې وليکئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم فصل
داندازه کولو واحدات

دوه ویشتم لوست: د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)

هدف: زده کوونکي متر داوږدوالي د واحد په توګه وپیژني او له هغه څخه په ورځني ژوند کې کار واخستلی شي.

فهیمې خپلې خورته ولیکل چې زه د کړکۍ یوې پردې ته اړتیا لرم مهرباني وکړه داسې یوه پرده راولیږه چې اوږدوالي یې ۱۰ لوېشتې او سور یې ۱۲ لوېشتې وي. د فهیمې خور ښارته ولاړه د خپلې خور له هدایت سره سم یې توکر راونیول پرده یې ور څخه و ګنډله او ور ویې لیږله. کله چې فهیمې پرده په کړکۍ باندې را وځړوله ډېره خواشېنې شوه. د هغې د خواشیني توب په علت پوهیږئ څه دی؟
څرنګه چې لویشتې یوله بله سره توپیر لري او پردې یې د اړتیا سره سمې نه وې، لندې شوې نو تاسو وواياست څه باید وکړو.

څرنګه چې د نړۍ ټول خلك د دغه ډول ستونزو سره مخامخ اولاس په ګرېوان وو، نو د نړۍ پوهانو او علماؤ د اوږدوالي واحد چې متر بلل کیږي و منل چې نن د اوږدوالي له همدې واحدڅخه کار اخستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

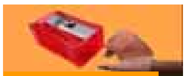

پوښتنې:

۱- خپل د ټولګي اوږدوالی او سور د هغه متر په واسطه اندازه کړئ چې تا سو په خپله جوړ کړئ دی؟

- -

۲- ستاسو په ګروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالي له یوه متر څخه زیات دی؟

- -

۳- ستاسو په ګروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالی له یوه متر څخه لږ دی؟

- -

۴- ستاسو د ټولګي اوږدوالی د هغه له سور څخه څومره زیات دی؟

- -

۵- ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات دی او که لږ؟

- -

۶- ستاسو د میز سور له یوه متر څخه څولوېشتې لږ دی؟

- -

۷- په پخوا وختونو کې چې خلکو متر نه پېژندل دڅه ډول ستونزو سره مخامخ وو؟

- -

کورنی دنده

هر یو زده کوونکی دې د خپلې حویلۍ د اوږده دیوال، وره، او د حویلۍ د سور د دیوال، اوږدوالي د هغه متر په واسطه اندازه کړي چې دوی په خپله جوړ کړی دی او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

درویشتم لوست: د سانتي متر پېژندنه

هدف: زده‌کوونکی سانتي متر د متر د جزء (د یوه متر دسلمې برخې) په توګه وپیژني او په ورځني ژوند کې له هغه څخه کار واخلي.

تاسو به لیدلي وي چې تو‌کر پلورونکي د تو‌کر د رانیولو او پلورلو له پاره دیوي فلزي تو‌تې څخه کار اخلي تر کاڼان، معماران او مهندسان د شیانو د اوږد والي د اندازه کولو له پاره د متر له فیتو څخه کار اخلي ښاغلی ښوونکی دې د ټولګي د لیك درې په مخ باندې دیوه متر په اندازه یو خط رسم کړي او د زده‌کوونکو پام دې ورته را وګرځوي. بیادې زده‌کوونکو ته دنده ورکړي هغه متر چې له لرګي، لښتې یا تار څخه یې جوړکړی دی.

څرنګه ورڅخه کار اخلي؟ تر څو د ټولګي او میز اوږدوالی او سور اندازه کړي په ځینو حالاتو کې به ووینئ چې د میز اوږدوالی او سور له متر څخه زیات یا لږ دی. په دې صورت کې اړتیا پیداکیږي چې د اوږدوالي کوچنی واحد هم وپیژنو نو که چېرې یو متر په سلو مساوي برخو جلا کړو هرې برخې ته یې یو سانتي متر وایي. تاسو کولی شئ سانتي متر د خپل خط کش په لیدو سره وپیژنئ. د لښتې، کاغذ او د لرګوټو څخه دیوه سانتي متر په اندازه جلاء کړئ، د کاغذ د پاڼې په مخ باندې د یوه سانتي متر په اندازه یې رسم کړی.

۱ متر = ۱۰۰ سانتي متره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- ستاسو خط کش څو سانتي متره دی؟

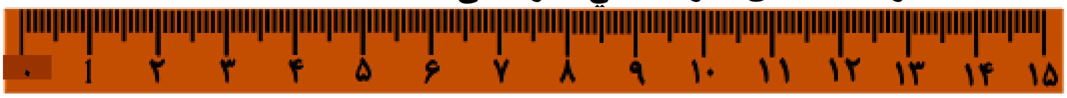

۲- ۱۰۰ سانتي متره څو متره کیږي؟

۳- د خپل کتاب اوږدوالی او سور اندازه کړئ؟

۴- که چېري ستاسو د مېز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات او له دو و مترو څخه لږ وي د اندازه کولو د کوم واحد څخه کار اخلئ؟

۵- د ا ب ، ب ج ، او ا ج د توته خطونو اوږدوالی اندازه کړئ و لیکئ چې هر یو څو سانتي متره دی؟

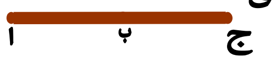

زده کوونکي دي د ۵ سانتیمترو، ۱۰ سانتیمترو او ۲۰ سانتیمترو په اندازه توته خطونه رسم کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور و یشتم لوست: د د یسي متر پېژندنه

هدف: زده کوونکي وکولی شي د یسي متر د متر د جزء په توګه وپيژنی او د اړتیا په وخت کې کار ور څخه واخلي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

هغه خط کش چې تا سو یې له خپل ځان سره لرئ کار ور څخه واخلئ او لاندې فعالیتونه سرته ورسوئ.

۱- ستاسو خط کش څو سانتیمتره دی؟
۲- د ۱۰ سانتیمترو په اندازه یو توته خط رسم کړئ.
۳- د یوې لښتې یاد کاغذ له ترېشي څخه د ۱۰ سانتیمترو په اندازه جلاء کړئ.
۴- د جلاء شوې لښتې یا د کاغذ د ترېشي په واسطه یو متر واتن اندازه کړئ.
۵- و وایاست ستاسو د جلاء شوي برخې څو لښتې یو متر کیږي؟

هغو زده‌کوونکو چې په دقیقه توګه یې کار سرته رسولی دی ښایې ووایي چې ۱۰ لښتې یا ۱۰ ترېشي یو متر کیږي هغه دې تشویق شي او پوښتنې دې ور څخه وشي.

په تاسوکې څوك ویلی شي چې دغه د ۱۰ سانتیمتر ولښته په بل څه نامه یادیږي؟
باید وپوهیږئ چې دا د ۱۰ سانتیمتر و واټن یو دیسي متر بلل کیږي.
نو ویلی شو:

۱۰ دیسي متره = یو متر
۱۰ سانتي متره = ۱ دیسي متر

پوښتنې:

۱- ۴ متره څو دیسي متره کیږي؟
۲- د کریم د تنې اوږدوالی ۱۳۰ سانتي متره دی د کریم دتنې اوږدوالی په دیسي متر سره معلوم کړئ؟
۳- و وایاست چې ۱۲۵ سانتي متره څو دیسي متره او څوسانتي متره کیږي؟

کورنی دنده

د یوه دیسي متر جلا شوې لښتې څخه کار واخلئ د خپل کور د یوه وره سور اندازه کړئ و یې لیکئ چې څو دیسي متره او څو سانتي متره کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه و یشتم لوست: د ملی متر پیژندنه

هدف: زده کوونکي کولی شي ملی متر و پیژني او د اوږدوالي د اندازه کولو د کوچني واحد په توګه ور څخه کار واخلي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ.

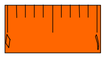

دا شکل د یوه سانتیمتر واټن (فاصله) راښيي چې په لسو مساوي برخو ویشل شوئ دی.

هرې برخې ته یې یو ملي متر وایي په دې صورت کې.

۱۰ ملي متره = ۱ سانتي متر کیږي

۱- مثال: ۲ سانتي متره څو ملي متره کیږي ؟

حل: پوهیږو چې یو سانتي متر مساوي له لسو ملي مترو سره دئ نو ۲ سانتي متره مساوي کیږي له.

۲۰ ملي متره = ۱۰ ملي متره + ۱۰ ملي متره

یا ۲۰ ملي متره = ۲×۱۰ ملي متره

۲- مثال: غواړو چې د لاندې توته خط اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړو.

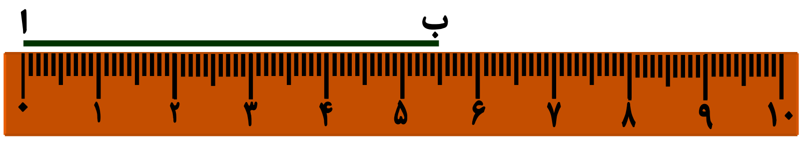

د خط کش صفر د (ا) له ټکي سره سمړدو لیدل کیږی چې د هغه د (ب) ټکی د ۵ سانتیمترو څخه ۵ ملي متره زیات دی نو وایو چې ددې توته خط اوږدوالی ۵ سانتیمتره او ۵ ملي متره دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني:

د حل شوي مثال څخه په کار اخستنې سره لاندي پوښتني په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

۱. ۴ سانتي متره څو ملي متره کیږي؟
۲. ٦ سانتي متره څو ملي متره کیږي؟
۳. د خپل خط کش څخه په کار اخستني سره لاندي توټه خطونه اندازه کړئ وواياست چې هر يو د هغو څو سانتي متره او څو ملي متره کیږي؟

أ ——— ب   ج ——— د   هـ ——— ز

۴. د ۵ سانتي متر او ۵ ملي متر په اندازه يو توټه خط رسم کړئ؟
۵. يو توټه خط رسم کړئ چې له ۵ سانتي مترو څخه ۲ ملي متره لږوي.

په عمومي توګه ليکلی شو چې:

۱۰۰ سانتي متره = ۱ متر
۱۰ ديسي متره = ۱ متر
۱۰۰۰ ملي متره = ۱ متر
۱۰ سانتي متره = ۱ ديسي متر
۱۰ ملي متره = ۱ سانتي متر

کورنی دنده

۳ سانتي متره څو ملي متره کیږي؟
۵ سانتي متره څو ملي متره کیږي؟

شپږ و یشتم لوست: د کیلو متر پېژندنه

هدف: زده کوونکي وکولی شي د متر څخه لوی واحد، کیلو متر وپېژني.

حامد له خپل پلار څخه پوښتنه وکړه. پلار جانه کوچني واټنونه مو د سانتي متر او متر په واسطه اندازه کړل، د دوو ښارونو تر منځ واټن په څه شي سره اندازه کوي؟ پلار یې ځواب ورکړ زویه، لوی واټنونه لکه د ښارونو او هیوادونو تر منځ د کیلو متر په واسطه اندازه کوي.

حامد پوښتنه وکړه کیلو متر څه شی دی؟ پلار یې ځواب ورکړ یوزر (۱۰۰۰) متر واټن ته یو کیلو متر وایې یعنې.

۱۰۰۰ متره = ۱کیلو متر

مثال: که چیرې د دوو ښارونو ترمنځ واټن ٦ کیلو متره وي نوموړی واټن په متر سره حساب کړئ.

٦۰۰۰ متره = ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر+ ۱۰۰۰ متر+۱۰۰۰متر

له پورتني مثال څخه سربېره پردې چې د متر او کیلو متر ترمنځ په اړیکو باندې پوه شو، په دې هم پوه شو که چیرې یو عدد په ۱۰۰۰ کې ضرب شي نو د هم هغه عدد ښي خواته درې صفرونه زدو او په حاصل ضرب کې لیکو.

۱. ۴ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۲. ۷ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۳. ۲۴ کیلو متره څو متره کیږي؟
۴. د کابل او هرات ترمنځ واټن ۱۰۹۳ کیلو متره دی، که چیرې د کابل او قندهار ترمنځ واټن ۵۰۵ کیلو متره وي، د قندهار او هرات ترمنځ واټن معلوم کړئ.

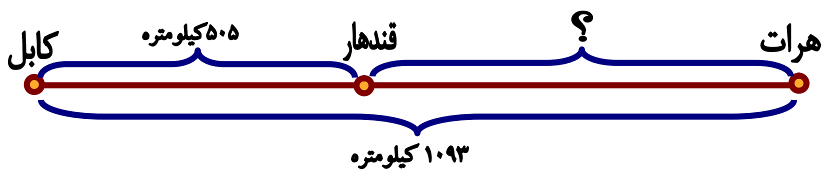

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم فصل
هندسه

اوه و يشتم لوست: په شکلونو کې د ټکی (نقطې) ټوټه خط، نيمايي خط او خط پيژندنه

هدف: زده کوونکی ټکی (نقط) توټه خط، نيمايي خط (شعاع) او خط و پيژني او يو له بله سره توپير وکړای شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

تا سو لاندي هندسي شکلونو او نومونو ته پاملرنه وکړئ. او له هر يوه سره چې بلدتيا لرئ نوم يې واخلئ او رسم يې کړئ.

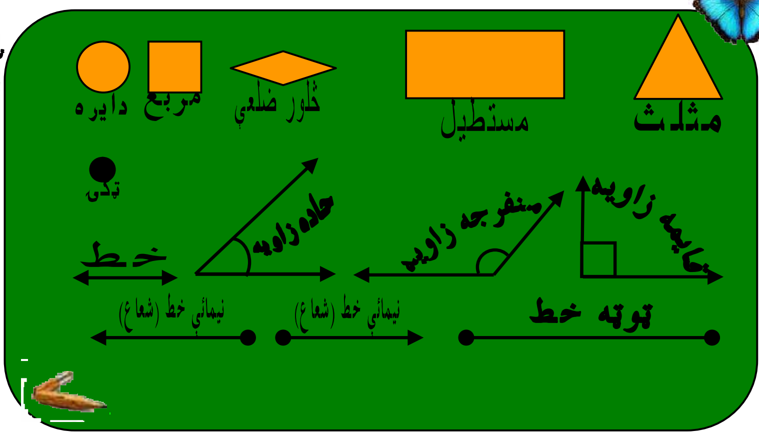

پورتني شکلونه په نظر کې ونيسئ او لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱- دا (.) نښه چې د پنسل د څوکې په واسطه د کاغذ د پاڼې په مخ اينبودل شوې ده څه نوميږي؟

۲- دا (ب•———•ا) شکل د څه په نامه يادیږي؟

۳- که چيرې د خپل پنسل څوکه په کاغذ باندې کښیږدو او په مستقيم ډول حرکت ورکړو څه شی لاس ته راځي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- په لاندې هر یو شکل کې څو توټې خطونه شتوالی لري؟

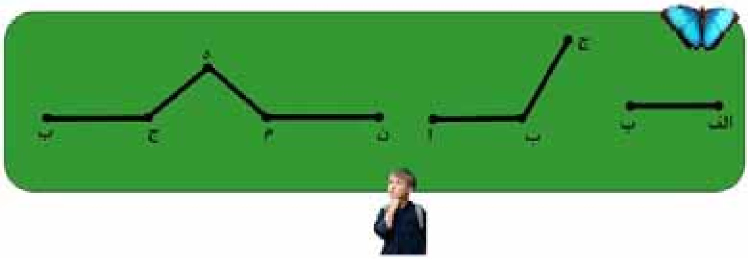

۵- که چیرې د (ا ب) توټه خط ته د ښي او کیڼې خواته امتداد ورکړو کوم هندسي شکل لاس ته راځي.

۶- که چیرې د (ا ب) له ټکي څخه یو مستقیم خط ښي خواته و کیڼ شي ادامه ورکړل شي کوم شکل حاصلیږي هغه رسم کړئ.

۷- د کاغذ په مخ باندې له یوه ټکي څخه یو خط رسم کړئ. او دکاغذ په یوه بله برخه کې پای ته ورسوئ. د پیل او پای ټکو باندې نو مونه کښیږدئ وواياست چې دا خط د څه په نامه یادیږي.

زده کوونکي دې لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي او دهغو نو مونه دې ولیکي.

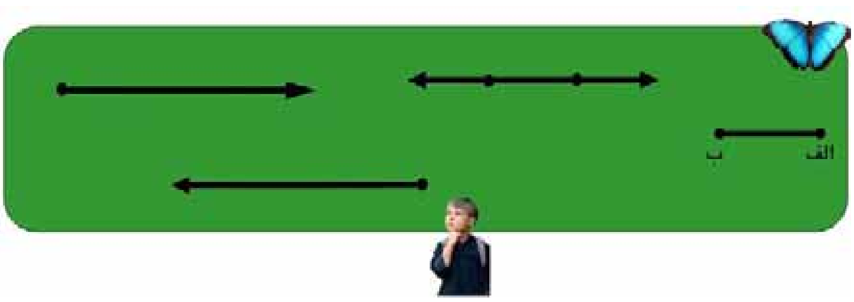

پوښتنې:

۱- له دې شکلونو څخه کوم يو يې مستقيم خط، کوم يو يې نيمايي خط(شعاع) او کوم يو يې ټوټه خط دی؟

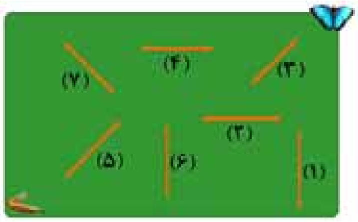

د (۱) ګڼې پوښتنې شکلونه په نظر کې ونيسئ. د شکلونو له مخې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

الف: يو مستقيم خط او يوه شعاع يو له بله څخه توپير لري؟

ب: يوه شعاع او يو ټوټه خط يو له بله څه توپير لري؟

ج: يو ټوټه خط او يو مستقيم خط يو له بله څه توپير لري؟

۲- په لاندې شکل کې څو مستقيم خطونه، څو شعاع ګانې او څو ټوټه خطونه دي.

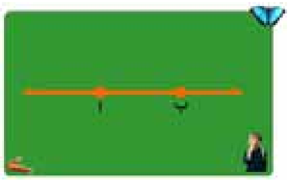

په لاندې شکل کې څو ټوټې خطونه ليدلی شئ؟ د دوو ټکو په واسطه يې وليکئ.

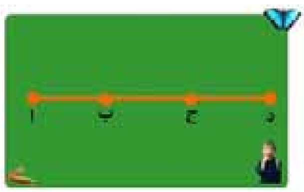

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ویشتم لوست: د خط د ډولو نو پېژند نه

هدف: زده کوونکي مستقیم خط، منکسر خط، او منحني خط وپیژني او هم یو له بله توپیر وکړی شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

د چو کاټ د ننه شکلونو او نومونو ته نظر وکړئ.

پورتني شکلونه په نظر کې و نیسئ:

الف: له لاندې شکلونو څخه کوم یو یې منکسر خط دی او کوم یې منکسر خط نه دی؟

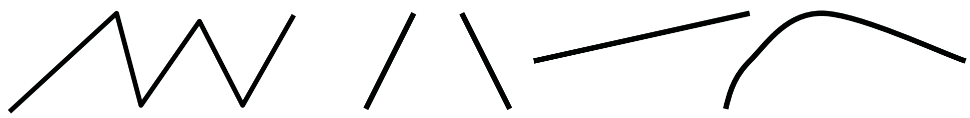

ب: ستاسو د میز یوه څنډه یا د کتاب یوه څنډه مستقیم تو ته خط دی او که مستقیم خط؟

ج: دا دوه شکلونه د ا ←→ ب او ←→ یو له بله څه توپیر لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د: که چیرې یو تار د خپل دواړو لاسونو په واسطه ښه کش کړئ کـوم خط ښيي؟ که چیرې کش یې نکړئ او خپل لاسونه سـره نـژدې کـړئ کوم خط ښيي؟

هـ: په خپل ځان کې او یا په خپل ټولګي کې د ځوشیانو نومونه واخلئ چې دمنکسر خط او منحني خط شکلونه ولري.

و: لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ د هر یو شکل د خط نوم په خپلـو کتابچو کې ولیکئ.

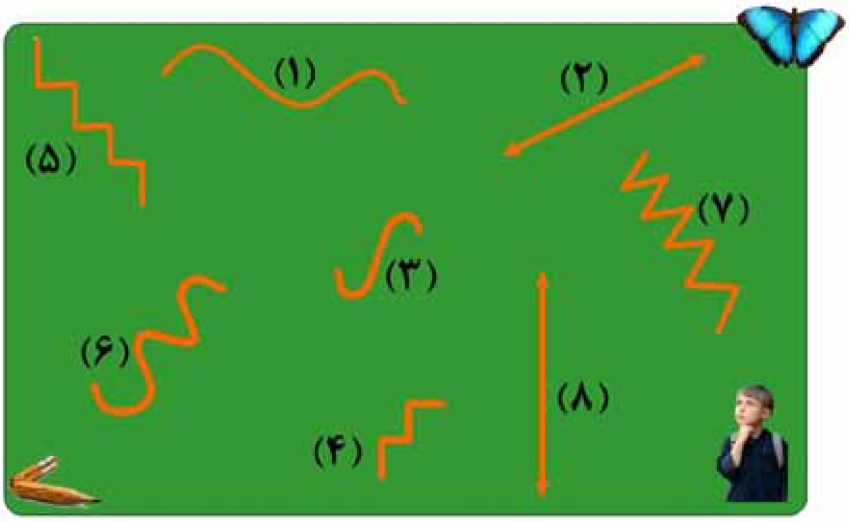

کورنی دنده

د خپل ژوند په چاپیریال کې د هغو شـیانو او شـکلونو نومونـه پـه خپلـو کتابچو کې ولیکئ چې د منکسر، منحني او مستقیم خطونو شکل ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ویشتم لوست: د زاویو د ډولونو پیژندنه

هدف: زده کوونکي و کړای شي قایمه زاویه له کاغذ څخه جوړه کړي، زده کوونکي د خپلې جوړې کړې قایمې زاویې په کارولو سره حاده زاویه او منفرجه زاویه و پیژني.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

ګرانو زده‌کوونکو تاسو له پخوا د لاندې شکلونو سره پیژند ګلوي لرئ.

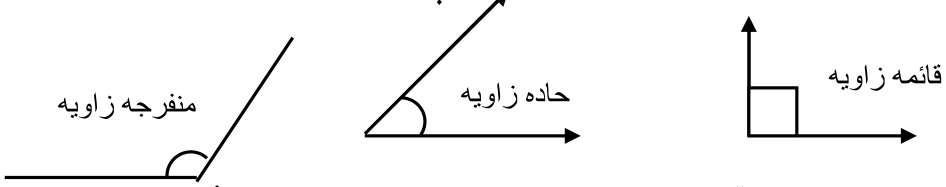

اوس غواړو چې قایمه زاویه په عملي توګه له کاغذ څخه جوړه کړو او له هغې څخه په کار اخیستنې سره نورې زاویې یې وپیژنو.

ګرانو زده‌کوونکو! تاسو هر یو یوه ټوټه کاغذ په لاس کې ونیسئ.

الف: هغه قات کړئ.

ب: قات شوی کاغذ بیا یو په بل باندې داسې قات کړئ چې د قات شوي کاغذ څنډې یو په بل باندې منطبق راشي.

ج: قات شوی کاغذ ګوټ (کنج) یوه قایمه زاویه جوړوي.

د: قات شوی ګوټ (کنج) د کاغذ په مخ باندې کښېږدئ او زاویه رسم کړئ.

هـ: خپله رسم کړې زاویې ته پاملرنه وکړئ وواياست چې د لاندې کومې یوې زاویې سره برابره ده؟ او وواياست له کومې یوې زاویې څخه لویه او له کومې یوې زاویې څخه کوچنۍ ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

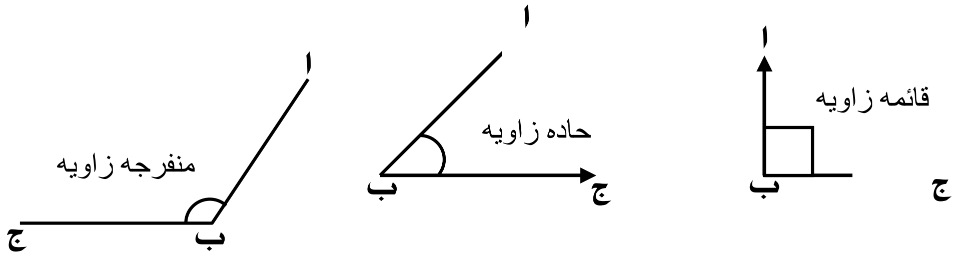

په لاندې شکلونو کې به ووینئ چې ستاسو جوړه کړې زاویه د قایمې زاویې سره برابره ده. او حاده زاویه له هغې څخه کوچنۍ او منفرجه زاویه له هغې څخه لویه ده.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د کاغذ له یوې ټوټې څخه قایمه زاویه جوړه کړي او ټولګي ته دې راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- د خپلې جوړې کړې زاویې په کارولو سره لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم او هغه زاویې پر تله کړئ وواياست. هر یو شکل څو زاویې لري او هم د هر شکل نوم ولیکئ.

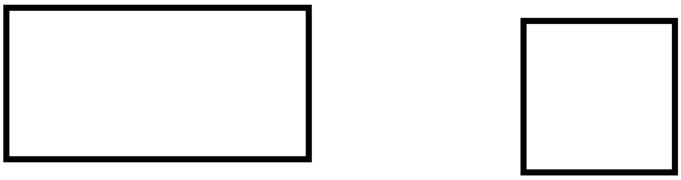

د پرتله کولو وروسته به تاسو ووينئ چې مربع د څلورو قایمو زاویو لرونکې او مستطیل هم څلور قایمې زاویې لري او هم ووایاست چې د هغو تر منځ توپیر څه شی دی؟

۲- د خپلې جوړې کړې زاویې څخه کار واخلئ، د حاده، قایمه او منفرجه زاویې په لاندې شکلونو کې وښیاست.

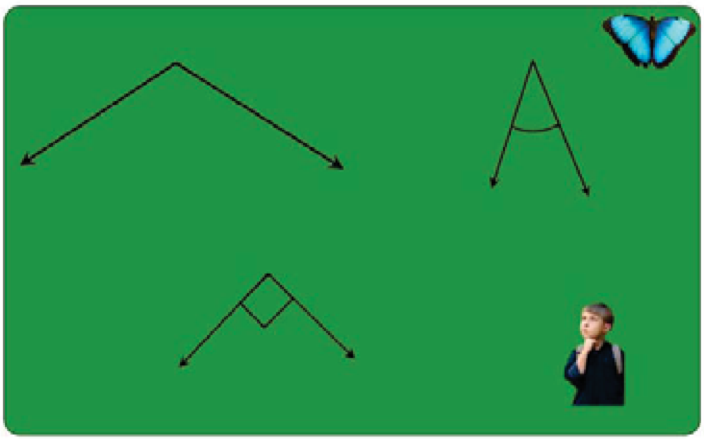

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- د خپلې قايمې جوړې کړې زاويې څخه په کار اخستنې سره دلاندې شکلونو زاويې اندازه کړئ او ووایاست چې په هر شکل کې څو قايمې زاويې ليدل کيږي او هم دهغو حاده او منفرجه زاويې وښياست.

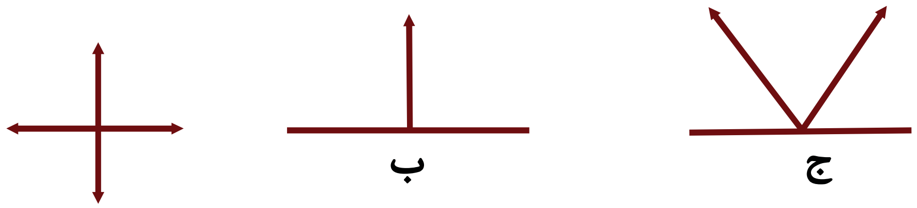

۴- په لاندې شکلونو کې څو حاده زاويې څو منفرجه زاويې او څو قايمه زاويې ليدل کيږي.

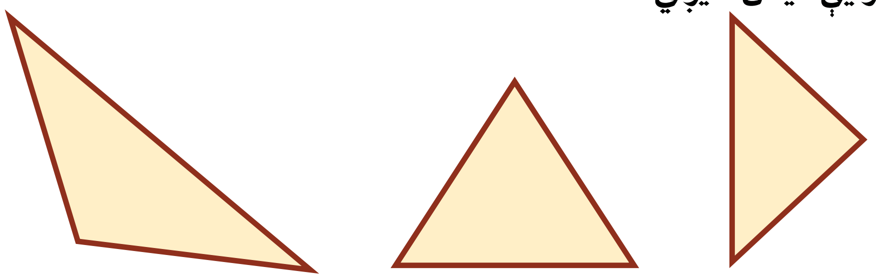

۵- ووایاست ګنډونکې، معماران، ترکاڼان، فلزکاران، د کاليو پريکولو کور جوړولو، د ورونو چوکاټونو، ميز او نور د اړتياو سامان له پاره د يوې آلې څخه چې د (کج) په نامه ياديږي کار اخلي؟ د هغې ګوټ (کنج) د کومې زاويې سره برابره ده؟

د خپل تولګي او کور اسبابونو ته ښه ځير شئ، د حاده، قايمه او منفرجه زاويې چې په نظر مو راځي وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم فصل

خلاص او تړلې شکلونه

دېرشم لوست: د خلاص او تړلو شکلونو پېژندنه

هدف: زده کوونکي وکړای شي خلاص او تړلې شکلونه یو له بله سره توپیر او تشخیص کړي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

پاملرنه وکړئ:

دا ▭ یو خلاص شکل دی او دا ⬠ یو تړلی شکل دی. دا 〰 یوه خلاصه منحني او دا ◯ یوه تړلې منحني ده.

۱- په لاندې شکلونو کې د هغو کوم یو شکل خلاص او کوم یو یې تړلی دی؟

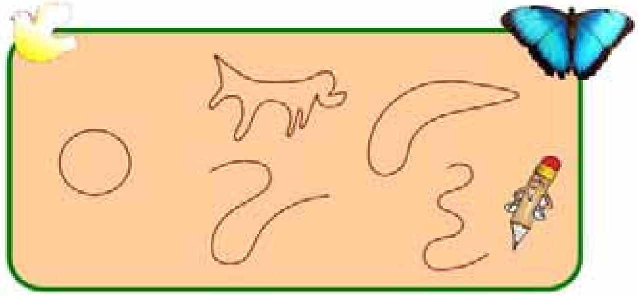

۲- په لاندې منحني ګانو کې کوم یوه یې خلاصه او کوم یوه یې تړلې ده؟

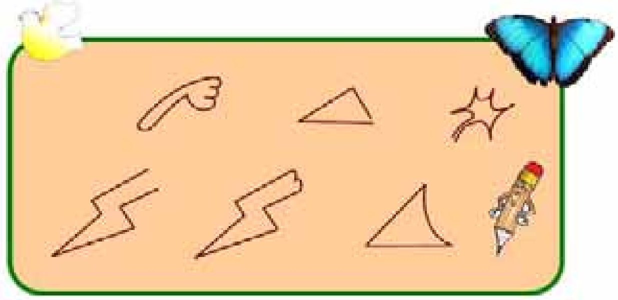

کورنۍ دنده

په خپله خوښه یو خلاص شکل او یو تړلی شکل رسم کړئ.

۳- الف: آیا مثلث یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

ب: آیا مربع یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

ج: آیا مستطیل یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

هـ : آیا دایره یوه خلاصه منحني ده او که تړلې؟

۴- د لاندې شکلونو څخه کوم یو یې تړلي او کوم یو یې خلاص دي؟

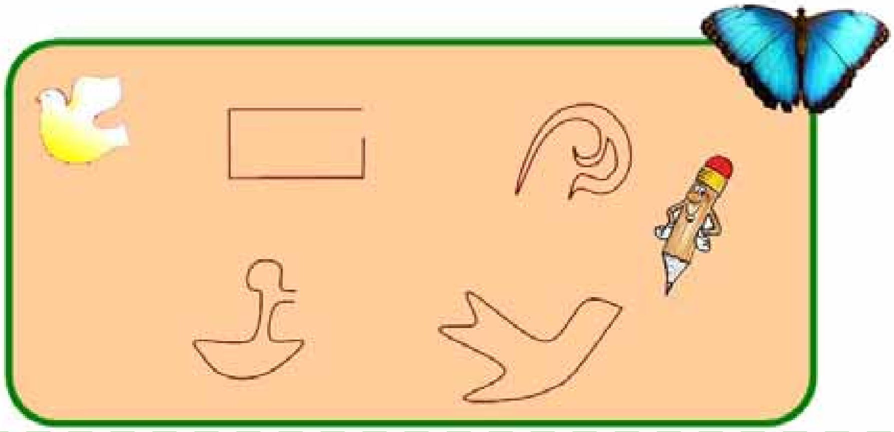

۵- کوم خلاص او تړلي شکلونه چې په خپل ټولګي کې وینئ وښیاست.

۶- د دریو ټوټه خطونو، څلورو ټوټه خطونو، په واسطه خلاص او تړلي شکلونه رسم کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دیرشم لوست: تخمیني او دقیق اندازه کول

هدف: د زده کوونکو حدس په اندازه کولو کې وده کوي او حقیقت ته نژدې کیږي.

لومړی د لاندې هر یوه توته خط اندازه تخمین کړئ او بیا د هر یوه اوږدوالی دخط کش په واسطه اندازه کړئ او په غور سره وګورئ چې ستاسو تخمین واقعیت ته تر کومه حده نږدې دی.

د درکړل شوو توته خطونو د تخمین او دقیق اندازه کولو وروسته مخامخ جدول بشپړ کړئ.

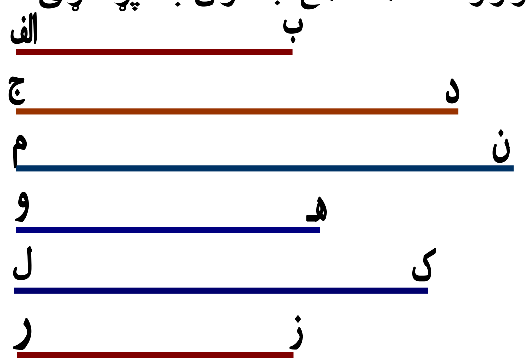

توته خطونه	تخمیني اندازه	دقیق اندازه
ب الف		
د ج		
ن م		
هـ و		
ك ل		
ز ر		

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د پورتنیو توته خطونو اوږدوالی په نظر کې و نیسي. له اوږده توته خط څخه دې د لنډ توته خط خواته ترتیب او ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ هر ګروپ دې د لاندې جدول په ډول يو جدول رسم کړي، د ګروپونو د يوه، يوه زده کوونکي تنه او اندامونه دې د مثال په توګه لـــومړی تخمين او وروسته دې په دقيقه توګه اندازه کړي.

د هر ګروپ د زده کوونکو نومونه	د تنې اندازه		د ملا اندازه		د سر د شاوخوا اندازه	
	تخميني	دقيق	تخميني	دقيق	تخميني	دقيق

هـر ګـروپ دې د اړونـد جـدول د بـشپړولو وروســته پـه خپلـه د ګروپ زده کوونکي پرتله کړي چې د کوم يوه زده کوونکي تخمين حقيقت تـه ډيـر نـژدی دی. او هغـه دې يادداشــت کـړي او بيـا دې لومړی تن د هر ګروپ سره پرتله شي په ګروپونو کې دې لـومړی، دويم او دريم معلوم کړي او ممتاز زده کوونکي دې پيدا کړي.

کورنی دنده

هرزده کـوونکی دې د ښـوونځي او کـور تـرمنځ واټـن پـه پـښو ووهي لومړی دې د عادي قـدمونو د شـمير پـه واسـطه تخمـين کړي او ودې ليکي بيا دې قدم کړي او پرتله دې کړي چــې تخمـين يې تر کومې اندازې پـورې حقيقــت تـه نـژدې دی، پـه وروســتي لوست کې دې نورو زده کوونکو ته ووايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه دېرشم لوست: د مربع، مستطیل او مثلث د محیط (چاپیریال) پیدا کول

هدف: زده کوونکي محیط د تولو خوا و (چاپیریال) مفهوم وپیژني، د مربع، مثلث او مستطیل محیط اندازه کړئ شي.

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ:

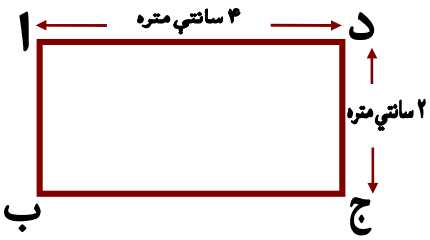

پورته شکل یو ترلی شکل دی که چیرې د (۱) له ټکي څخه وخوځیږو او د هغه په ټولو ضلعو باندې په ترتیب سره ولاړ شو او بیا د (۱) ټکي ته راورسیږو په حقیقت کې د مستطیل ټولې خواوې مو وهلې دي چې دا د شا او خوا (چاپیریال) واټن د مستطیل محیط بلل کیږي.

څرنګه چې د مستطیل مخامخ ضلعې یو له بله سره مساوي دي. نو د نوموړي مستطیل د ضلعو مجموعه ۱۲ سانتي متر=۲+۴+۲+۴ کیږي. په دې صورت کې د راکړل شوي مستطیل محیط ۱۲ سانتي متره دی. څرنګه چې مربع هم ۴ مساوي ضلعې لري نو د مربع د څلورو واړو ضلعو مجموعه د هغې محیط بلل کیږي او همدارنګه د مثلث د درې واړو ضلعو مجموعه د هغه د محیط څخه عبارت ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- په لاندې مستطیل کې د دوو ضلعو اوږدوالی درکړل شوی دی، د دوو نورو ضلعو اوږدوالی اندازه کړئ او محیط یې په لاس راوړئ.

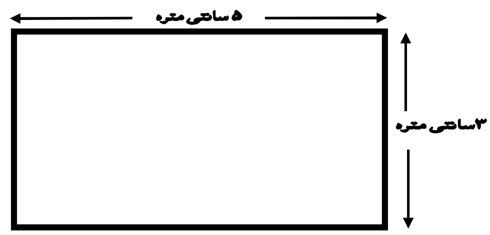

۲- که چیرې د یوې مربع هره ضلعه ۱۲ سانتي متره وي د نوموړې مربع محیط پیدا کړئ.

۳- که چیرې د یوه تولګي اوږدوالی ۸ متره او سوریې ۴ متره وي محیط یې پیدا کړئ.

۴- د یوې مربع محیط چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۴ سانتي متره دی د هغه مستطیل له محیط سره یې پرتله کړئ چې اوږدوالی یې ٦ سانتي متره او سور یې ۲ سانتي متره وي؟

۵- که چیرې د یوه مستطیل شکلي بڼ اوږدوالی ۳۵۰ متره او سور یې ۲۳۰ متره وي څو متره اغزن سیم ته اړتیا ده تر څو د بڼ شا او خوا (چاپیر یال) وتړي.

۶- د هغه فرش محیط پیدا کړئ داسې یوه کوټه چې اوږدوالی یې ۴ متره او سور یې ۳ متره وي فرش کړئ او په کار یووړل شي؟

۷- د خط کش او خپل قایمې جوړې کړې زاویې په کارولو سره یوه مربع رسم کړئ چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۵ سانتي متره وي.

کورنۍ دنده

د کاغذ له یوې پاڼې څخه یو مستطیل پریکړئ چې اوږدوالي یې ۷ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- په لاندي شکل کې څو مستطیلونه او څو مثلثونه دي د هرې ضلعې اوږدوالی اندازه کړئ محیطونه یې معلوم کړئ.

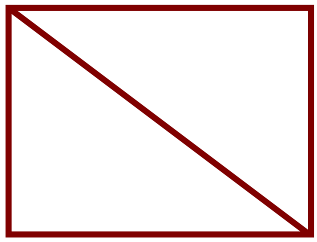

۹- په لاندي شکل کې د (ز) او (ح) ټکی او همدارنګه د (هـ) او (و) ټکی یو له بل سره ونښلوئ.

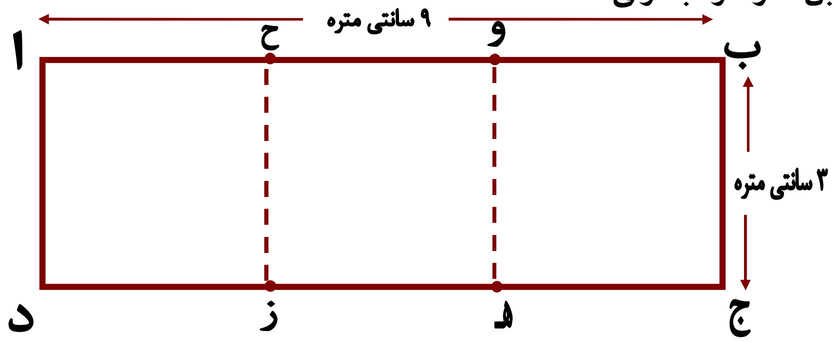

الف: څو مستطیلونه او څو مربع ګانې لیدلای شئ؟

ب : د هرې یوې مربع محیط معلوم کړئ؟

ج : د هر یوه مستطیل محیط معلوم کړئ.

که چیرې د یوه مثلث اضلاع وې په ترتیب سره ۷،۳ او ۵ سانتي متره وي محیط یې پیدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم فصل
د کتلې، وخت او مايعاتو اندازه کول

دري ديرشم لوست: د کتلې د اندازه کولو واحد (کيلوګرام)

هدف: زده کوونکي د کتلې د اندازه کولو بين المللی واحد وپيژني او په ورځني ژوند کې ورڅخه کار واخستلی شي.

د تلې شکل ته چې د هغې په پلو کې منې او د کيلوګرام وزنونه ايښودل شوي دي پاملرنه وکړئ.

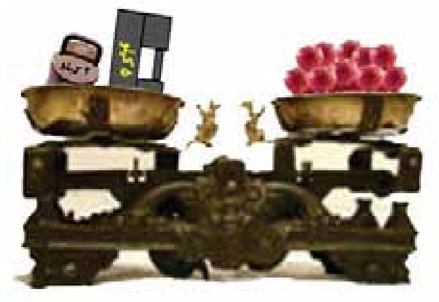

کيلوګرام: د دې له پاره چې د کتله لرونکو شيانو د پلورلو او رانيولو تاکل په ځير سره وشي. له هغو وزنونو څخه کار اخيستل کيږي. چې د تولو د پاره پيژندل شوي دي. چې د دې ډېر نامتو وزن ۱ کيلو ګرام دی. چې په مخامخ شکلونو کې يې ښه ليدلی شئ.

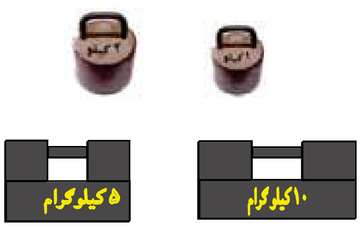

د ۱ کيلو ګرام څخه لوی وزنونه يعنې ۲ کيلوګرامه، ۵ کيلوګرامه، ۱۰ کيلوګرامه او ۲۰ کيلوګرامه دي هم د کار اخيستلو وړ دي او کار ورڅخه اخلي. د ډېرو کوچنيو شيانو داندازه کولو د پاره د کوچنيو وزنونو څخه چې هغه هم پيژندل شوي دي کار اخيستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ. ډېر درانه او ډېر سپك وزنونه په ترتيب سره په خپلو کتابچو کې وليکئ.

زده کوونکي: ښاغلی ښوونکی! گرام څه شی دی؟

ښوونکی: ۱ گرام په تقريبي ډول د ۱۰ عدسو (نسکو) په اندازه دی.

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! نو ۱ کيلو گرام څو گرامه دی؟

ښوونکی: گرانو زده‌کوونکو! بايد پوه شئ چې ۱ کيلو گرام مساوي له ۱۰۰۰ گرامه سره کيږي.

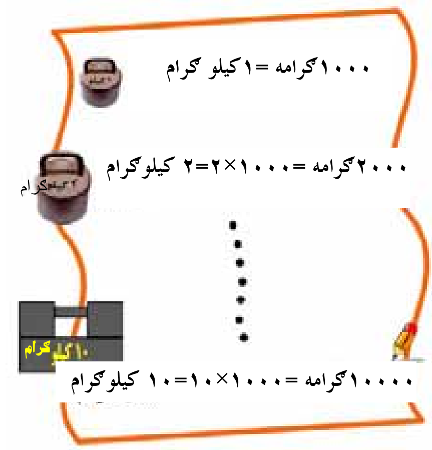

د گروپونو هر يو زده کوونکی دې د پورتنيو وزنونو په ډول، دوه، دوه وزنونه د ختو څخه جوړ او سباته دې ټولگي ته راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرين

۱- که چېري د ۱ کيلو ګرام وزن ونه لرئ څرنګه کولی شئ د نورو وزنونو په کارولو سره يو کيلو ګرام منې اندازه کړئ؟

۲- د >، = او < نښو څخه کار واخلئ تش ځايونه په مناسبو نښو سره ډك کړئ؟

۵ کيلو ګرامه	☐	۵۰۰۰ ګرامه
۵۰۰۰ ګرامه	☐	۱۰۰ ګرامه+ ۲۰۰ ګرامه+۴۰۰ ګرامه
يو ۵۰ ګرامه او دري ۲۰ ګرامه	☐	۱۰۰ ګرامه
۵۰۰ ګرامه	☐	نيم کيلو ګرام
۵۰۰ ګرامه	☐	دوه ، ۲۰۰ ګرامه ، يوه ۵۰ ګرامه او دري ۱۰ ګرامه
۷ کيلو ګرامه کچالو	☐	۷۰۰۰ ګرامه يوه بوجی پنبه

۳- يو هټۍ وال د تلې په يوه پله کې د ۵ کيلو ګرامو يو وزن او په بله کې يې يوه دانه هندوانه کېښودله ويې ليدل چې هندوانه سپکه ده. نو کله چې د تلې په بله پله کې يې د ۱ کيلو ګرام وزن کېښود تلې د تعادل حالت ونيو وواياست چې د هندوانې درونډوالی څومره دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکی دې د قوطيانو د نارنج، کدو له پلو، يا نورو شيانو څخه تله جوړه کړي او تولګي ته دې راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! ډېر درانده شیان د څه شي په واسطه اندازه کوي؟

ښوونکی: ګرانو زده‌کوونکو ډېر زیات درانده شیان لکه بار لرونکي موټرونه او نور د ټن په واسطه اندازه کوي.

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! ټن څه شی دی؟

ښوونکی: یو کیلو ګرام مو وپېژنده باید پوه شئ چې ۱۰۰۰ کیلو ګرامه یو ټن کیږي.

۱۰۰۰ کیلو ګرامه = **۱** ټُن

۲۰۰۰ کیلو ګرامه = ۲×۱۰۰۰ = **۲** ټُن

کورنۍ دنده

که چیرې یو موټر د بار سره ۱۲۰ ټن وزن ولري او د موټر وزن ۲۰ ټنه وي د موټر د بار وزن پیدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ساعت (ګړۍ) پېژندنه

هدف: ۱- زده کوونکي د ګړۍ له مودل څخه د ګړیو د پېژندلو له پاره کار واخلي.
۲- زده کوونکي ساعت (ګړۍ) د وخت د واحد په توګه وپېژني، زده کوونکي د ګړۍ او دقیقه ښودونکي ترمنځ په اړیکو باندې پوه شي.

د ساعت لوستل:

ګرانو زده‌کوونکو! که چیرې کوم وخت موساعت لیدلی وي د ساعت مخ یا ابره په ۱۲ مساوي برخو ویشل شوی ده چې ددوو پرله پسې رقمو نو ترمنځ اړوندواټن یو ساعت را ښیي کله چې د ساعت ښوونکی عقربه ددووپرله پسې رقمونو ترمنځ واټن ووهي یو ساعت را ښيي، چې ددې وخت په اوږدوالي کې د دقیقې ښودونکې عقربه دساعت د ابرې بشپړه دوره وهي، دیوه ساعت دوخت او ږدوالي په ٦٠ مساوي برخو ویشلې ده چې هرې برخې ته دقیقه ویل کیږي او همدارنګه دهر دوو پرله پسې رقمونو ترمنځ واټن په پنځو مساوي برخو ویشل شوې ده چې هره برخه، یې یوه دقیقه را ښیي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

زده کوونکی دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایي.

د کارك یا کاغذ په یوې ټوټې باندې دګیلاس یا پیالې په مرسته یوه دایره رسم کړئ ددې دایرې محیط په ۱۲ مساوي برخو وویشئ هره برخه په مسلسله توګه د ارقامو په واسطه، له (۱) څخه تر (۱۲) پورې وښیاست دوه عقربې چې اوږدوالي یې یو له بله سره توپیرولري جوړې کړئ بیا دا عقربې ددایرې په مرکز کې د یوه سنجاق یا ستنې په واسطه ونښلوئ چې په حقیقت کې د یوه ساعت مودل مو بشپړکړی دی او د هغه په واسطه لاندې مختلف وختونه وښیاست.

۱-٦بجې، ۲- ٦ بجې او ۵ دقیقې، ۳- ۷ بجې او ۱۵ دقیقې ۴- ۴ بجې او ۳۰ دقیقې، ۵- ۳بجې او ۴۵ دقیقې ٦-آیا ویلای شئ چې ستاسو ښوونځی په څو بجو پیل کیږي ۷- آیا ویلای شئ که چیرې د ساعت ښودونکی عقربه یوه بشپړه دوره ووهي څو ساعته تیر شوي دي؟

څلور دېرشم لوست: ساعت (ګړۍ) پېژند نه

هدف: زده کوونکي ګړۍ وپېژني، د ګړۍ ښودونکي، دقیقه ښودونکي او ثانیه ښودونکي په موقعیت سره وخت تشخیص او ولوستلای شي.

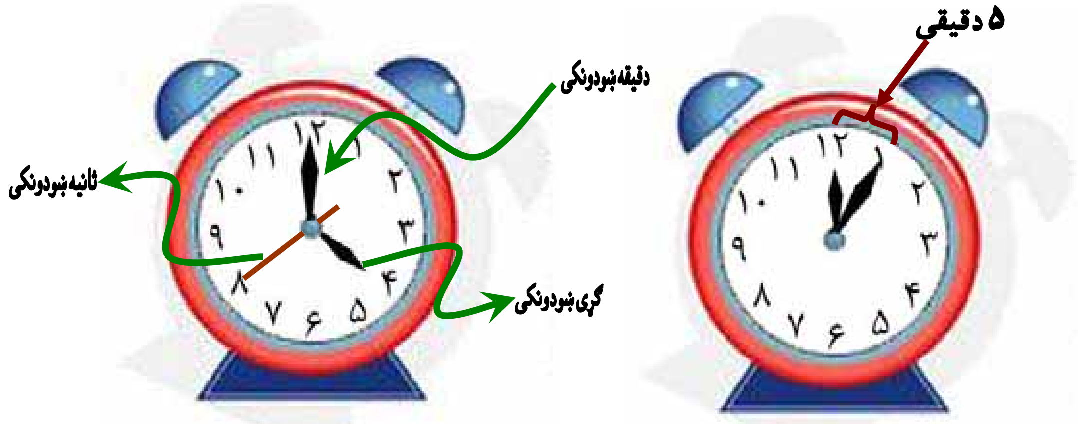

د ساعت په یوه مخ باندې چې په عمومي توګه دایره وي شکل لري ۱۲ عددونه په معلومو ځایونو کې وینئ، د هرو دوارو عددونو په منځ کې ۵ واړه خطونه یا نقطې دي کوم وخت چې ثانیه ښودونکی له یوه عدد څخه پیل وکړي او یوه بشپړه دوره ووهي دقیقه ښودونکی له یوې نقطې څخه بلې نقطې ته رسیږي، ویل کیږي چې یوه دقیقه تیره شوې ده. که چیرې دقیقه ښودونکی له یوه عدد څخه په حرکت پیل وکړي د یوې بشپړې دورې وهلو وروسته یعنې له ۶۰ نقطو یا خطونو څخه تیر شي چې په حقیقت کې ۶۰ دقیقې یا یو ساعت تیر شوی دی په دې صورت کې د ساعت ښودونکی عقربه له یوه عدد څخه بل عدد ته رسیږي نو په دې صورت کې لیکلی شو چې:

۶۰ دقیقې = ۱ ساعت

۶۰ ثانیې = ۱ دقیقه

د ساعت لوستل:

ب

الف

که چیرې د الف شکل ګړۍ ته پاملرنه وکړئ لیدل کیږي چې دقیقه ښودونکې د ۱۲ د عدد مخامخ او ګړۍ ښودونکې د ۴ د عدد په مقابل کې قرار لري داسې لوستل کیږي چې ګړۍ ۴ بجې دي. او یا داسې ۴:۰۰.

اوس که چیرې دقیقه ښودونکې له ۱۲ څخه حرکت وکړي لکه د (ب) شکل د ۳ د عدد په مقابل کې قرار ونیسي د ګړۍ ښودونکې ځای هم د ۴ رقم څخه بدلون کوي په دې حالت کې ګړۍ داسې لوستل کیږي له څلورو څخه پنځلس دقیقې تیرې دي یا ۴:۱۵ یا پنځلس د پاسه ۴ بجې دي.

پوښتنې:

۱. لاندې شکلونو ته ځیر شئ، وختونه لکه د ښې خوا د ساعت وختونه په دوو طریقو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۳:۴۵

۱۵ پاتې ۴ ته

او یا ۱۵ کم ۴ بجې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. مخامخ شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

رسم ته ځير شئ لکه د ۵، ۱۰، او ۱۵ عددونه د ګړۍ د دايرې څخه د باندې د نورو عددونو مخې ته په ترتيب سره د ۵،۵ په زياتولو د هغه مناسب عدد وليکئ په پای کې وواياست چې د ۱۲ په عدد باندې کوم عدد ليکل کيږي، ليکل شوی عدد څه شئ ښيي؟

لاندې هر يو ساعت په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او وواياست هره يوه يې کوم وخت ښيي، ساعتونه په پام کې ونيسئ د هر ساعت وخت په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه دیرشم لوست: د ساعت په واسطه د وخت ټاکل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د ساعت په واسطه خپل د کار وخت تنظیم او برابر کړي.

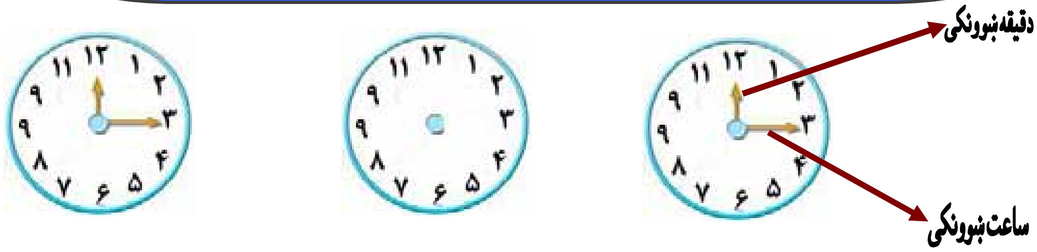

۱. پورتنی هر یو شکل کوم وخت راښیي؟

۲. یو له بله څه توپیر لري؟

۳. ساعت ښوونکی او دقیقه ښوونکی یو له بله څه توپیر لري؟

۴. د ساعت مخ په څو مساوي برخو ویشل شوی دی؟

۵. که چیرې د ساعت ښوونکي عقربه د ۳ د عدد مخامخ او دقیقه ښوونکی عقربه د ۲ د عدد مخامخ وي. کوم وخت راښیي؟

۶. په ساعت کې د ۲ او ۳ دوو عددو تر منځ څو دقیقې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې ساعتونه د نمونې په توګه درکړل شوي دي هغو ته ځير شئ.
د هغو د هر يوه تر لاندې تش ځای شته. اړوند وخت يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

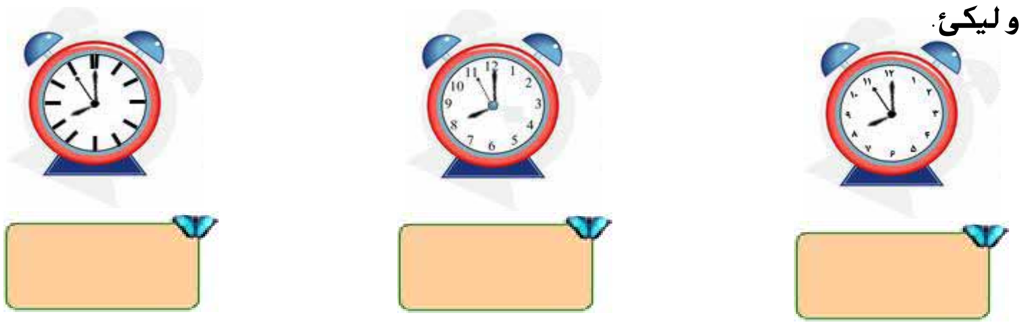

د پورته ساعتونو رسمونو ته پاملرنه وکړئ او ځوابونه يې ووایاست.

الف: درې واړه ساعتونه يو له بله څه توپير لري؟

ب: که چیرې دقیقه ښودونکی د ۱۲ له عدد څخه د ۲ عددته ورسیږي نوموړي ساعتونه کوم وخت ښيي؟

ج: که چیرې دقیقه ښودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي او د ٦ عدد ته ورسیږي په پورتنيو شکلونو کې ساعتونه څو بجې راښيي.

د: که چیرې دقیقه ښودونکی د ۱۲ له عدد څخه حرکت وکړي او یوه بشپړه دوره ووهي او بيا د ۱۲ عدد ته را ورسیږي هر يو ساعت کوم وخت راښيي؟

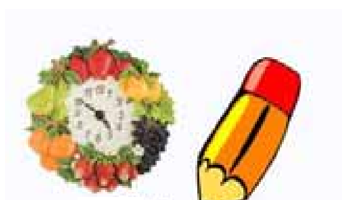

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ د ساعتونو عقربې په خپلو کتاپچو کې رسم کړئ.

۱. زه له خوبه په................................ بجو ويښيږم.

۲. زموږ ښوونځی په........................... بجو پيل کيږي.

۳. زه د غرمې ډوډۍ په......................... بجو خورم.

۴. زه په........................... بجو کورنۍ دنده سرته رسوم.

۵. زه په........................... بجو له ښوونځي څخه رخصت کيږم.

زده کوونکي دې د يوه ساعت مودل له کاغذ څخه قيچې کړي او د مازيگر د لمانځه وخت دې په هغه کې وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ دېرشم لوست: اونۍ ، میاشتې او کال

هدف: زده کوونکي وکړای شي، اونۍ، میاشت او کال وپېژني.

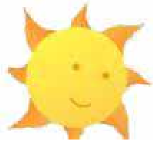

۲۴ ساعته	=	یوه شپه او ورځ
۷ شپې او ورځې	=	یوه اونۍ
۴ (اونۍ)	=	یوه میاشت
۳۰ ورځې	=	یوه میاشت
۱۲ میاشتې	=	یو کال
۳٦۵ ورځې	=	یو کال
۴ فصله	=	یو کال

لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په توګه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ!

مثال:

یوه میاشت ۳۰ ورځې ده.

یو کال ــــــ ورځې دي.

یوه اونۍ ــــــ ورځې ده.

یوه میاشت ــــــ اونۍ ده.

یو کال ــــــ میاشتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه دېرشم لوست: د جنتري پېژندنه

هدف: زده کوونکي جنتري وپېژني او د هغې څخه کار واخستلی شي.

حمل - وری ۱۳۸۵ (March / April 2006)

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
			۱ (21)	۲ (22)	۳ (23)	۴ (24)
۵ (25)	۶ (26)	۷ (27)	۸ (28)	۹ (29)	۱۰ (30)	۱۱ (31)
۱۲ (April)	۱۳ (2)	۱۴ (3)	۱۵ (4)	۱۶ (5)	۱۷ (6)	۱۸ (7)
۱۹ (8)	۲۰ (9)	۲۱ (10)	۲۲ (11)	۲۳ (12)	۲۴ (13)	۲۵ (14)
۲۶ (15)	۲۷ (16)	۲۸ (17)	۲۹ (18)	۳۰ (19)	۳۱ (20)	

ثور - غویی ۱۳۸۵ (April / May 2006)

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۳۰ (20)	۳۱ (21)					۱ (21)
۲ (22)	۳ (23)	۴ (24)	۵ (25)	۶ (26)	۷ (27)	۸ (28)
۹ (29)	۱۰ (30)	۱۱ (May)	۱۲ (2)	۱۳ (3)	۱۴ (4)	۱۵ (5)
۱۶ (6)	۱۷ (7)	۱۸ (8)	۱۹ (9)	۲۰ (10)	۲۱ (11)	۲۲ (12)
۲۳ (13)	۲۴ (14)	۲۵ (15)	۲۶ (16)	۲۷ (17)	۲۸ (18)	۲۹ (19)

جوزا - غبرګولی ۱۳۸۵ (May / June 2006)

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
		۱ (22)	۲ (23)	۳ (24)	۴ (25)	۵ (26)
۶ (27)	۷ (28)	۸ (29)	۹ (30)	۱۰ (31)	۱۱ (June)	۱۲ (2)
۱۳ (3)	۱۴ (4)	۱۵ (5)	۱۶ (6)	۱۷ (7)	۱۸ (8)	۱۹ (9)
۲۰ (10)	۲۱ (11)	۲۲ (12)	۲۳ (13)	۲۴ (14)	۲۵ (15)	۲۶ (16)
۲۷ (17)	۲۸ (18)	۲۹ (19)	۳۰ (20)	۳۱ (21)		

سرطان - چنګاښ ۱۳۸۵ (June / July 2006)

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۳۱ (22)					۱ (22)	۲ (23)
۳ (24)	۴ (25)	۵ (26)	۶ (27)	۷ (28)	۸ (29)	۹ (30)
۱۰ (July)	۱۱ (2)	۱۲ (3)	۱۳ (4)	۱۴ (5)	۱۵ (6)	۱۶ (7)
۱۷ (8)	۱۸ (9)	۱۹ (10)	۲۰ (11)	۲۱ (12)	۲۲ (13)	۲۳ (14)
۲۴ (15)	۲۵ (16)	۲۶ (17)	۲۷ (18)	۲۸ (19)	۲۹ (20)	۳۰ (21)

اسد - زمری ۱۳۸۵ (July / August 2006)

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
	۱ (23)	۲ (24)	۳ (25)	۴ (26)	۵ (27)	۶ (28)
۷ (29)	۸ (30)	۹ (31)	۱۰ (August)	۱۱ (2)	۱۲ (3)	۱۳ (4)
۱۴ (5)	۱۵ (6)	۱۶ (7)	۱۷ (8)	۱۸ (9)	۱۹ (10)	۲۰ (11)
۲۱ (12)	۲۲ (13)	۲۳ (14)	۲۴ (15)	۲۵ (16)	۲۶ (17)	۲۷ (18)
۲۸ (19)	۲۹ (20)	۳۰ (21)	۳۱ (22)			

سنبله - وږی ۱۳۸۵ (August / September 2006)

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
				۱ (23)	۲ (24)	۳ (25)
۴ (26)	۵ (27)	۶ (28)	۷ (29)	۸ (30)	۹ (31)	۱۰ (September)
۱۱ (2)	۱۲ (3)	۱۳ (4)	۱۴ (5)	۱۵ (6)	۱۶ (7)	۱۷ (8)
۱۸ (9)	۱۹ (10)	۲۰ (11)	۲۱ (12)	۲۲ (13)	۲۳ (14)	۲۴ (15)
۲۵ (16)	۲۶ (17)	۲۷ (18)	۲۸ (19)	۲۹ (20)	۳۰ (21)	۳۱ (22)

۱- د حمل میاشت پیدا کړئ. په حمل کې ۱۷ د حمل په کومه ورځ راځي؟

۲- د سرطان میاشت کومه ده؟ د سرطان ۱۱ نېټه په کومه ورځ راځي.

۳- نورې میاشتې هم په دغه ډول تر کار لاندې ونیسئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

میزان - تله ۱۳۸۵

September – October 2006 | شعبان المعظم – رمضان المبارک ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۱ (23)	۲ (24) رمضان المبارک	۳ (25)	۴ (26)	۵ (27)	۶ (28)	۷ (29)
۸ (30)	۹ (October)	۱۰ (2)	۱۱ (3)	۱۲ (4)	۱۳ (5)	۱۴ (6)
۱۵ (7)	۱۶ (8)	۱۷ (9)	۱۸ (10)	۱۹ (11)	۲۰ (12)	۲۱ (13)
۲۲ (14)	۲۳ (15)	۲۴ (16)	۲۵ (17)	۲۶ (18)	۲۷ (19)	۲۸ (20)
۲۹ (21)	۳۰ (22)					

عقرب - لرم ۱۳۸۵

October – November 2006 | رمضان المبارک – شوال المکرم ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
		۱ (23)	۲ (24) شوال المکرم	۳ (25)	۴ (26)	۵ (27)
۶ (28)	۷ (29)	۸ (30)	۹ (31)	۱۰ (November)	۱۱ (2)	۱۲ (3)
۱۳ (4)	۱۴ (5)	۱۵ (6)	۱۶ (7)	۱۷ (8)	۱۸ (9)	۱۹ (10)
۲۰ (11)	۲۱ (12)	۲۲ (13)	۲۳ (14)	۲۴ (15)	۲۵ (16)	۲۶ (17)
۲۷ (18)	۲۸ (19)	۲۹ (20)	۳۰ (21)			

قوس - لیندی ۱۳۸۵

November – December 2006 | ذیقعده الحرام ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
				۱ (22) ذیقعده الحرام	۲ (23)	۳ (24)
۴ (25)	۵ (26)	۶ (27)	۷ (28)	۸ (29)	۹ (30)	۱۰ (December)
۱۱ (2)	۱۲ (3)	۱۳ (4)	۱۴ (5)	۱۵ (6)	۱۶ (7)	۱۷ (8)
۱۸ (9)	۱۹ (10)	۲۰ (11)	۲۱ (12)	۲۲ (13)	۲۳ (14)	۲۴ (15)
۲۵ (16)	۲۶ (17)	۲۷ (18)	۲۸ (19)	۲۹ (20)	۳۰ (21)	

جدی - مرغومی ۱۳۸۵

December 2006 – January 2007 | ذیحجه الحرام ۱۴۲۷ – محرم الحرام ۱۴۲۸

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۳۰ (20) محرم الحرام						۱ (22) ذیحجه الحرام
۲ (23)	۳ (24)	۴ (25)	۵ (26)	۶ (27)	۷ (28)	۸ (29)
۹ (30)	۱۰ (31)	۱۱ (January)	۱۲ (2)	۱۳ (3)	۱۴ (4)	۱۵ (5)
۱۶ (6)	۱۷ (7)	۱۸ (8)	۱۹ (9)	۲۰ (10)	۲۱ (11)	۲۲ (12)
۲۳ (13)	۲۴ (14)	۲۵ (15)	۲۶ (16)	۲۷ (17)	۲۸ (18)	۲۹ (19)

دلو - سلواغه ۱۳۸۵

January – February 2007 | محرم الحرام – صفر المظفر ۱۴۲۸

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
	۱ (21)	۲ (22)	۳ (23)	۴ (24)	۵ (25)	۶ (26)
۷ (27)	۸ (28)	۹ (29)	۱۰ (30)	۱۱ (31)	۱۲ (February)	۱۳ (2)
۱۴ (3)	۱۵ (4)	۱۶ (5)	۱۷ (6)	۱۸ (7)	۱۹ (8)	۲۰ (9)
۲۱ (10)	۲۲ (11)	۲۳ (12)	۲۴ (13)	۲۵ (14)	۲۶ (15)	۲۷ (16)
۲۸ (17)	۲۹ (18)	۳۰ (19) صفر المظفر				

حوت - کب ۱۳۸۵

January – February 2007 | محرم الحرام – صفر المظفر ۱۴۲۸

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
			۱ (20)	۲ (21)	۳ (22)	۴ (23)
۵ (24)	۶ (25)	۷ (26)	۸ (27)	۹ (28)	۱۰ (March)	۱۱ (2)
۱۲ (3)	۱۳ (4)	۱۴ (5)	۱۵ (6)	۱۶ (7)	۱۷ (8)	۱۸ (9)
۱۹ (10)	۲۰ (11)	۲۱ (12)	۲۲ (13)	۲۳ (14)	۲۴ (15)	۲۵ (16)
۲۶ (17)	۲۷ (18)	۲۸ (19)	۲۹ (20) ربیع الاول			

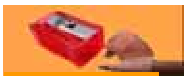

پوښتنې:

۱- د چنګاښ د میاشتې د ورځو تش ځایونه د جنترې له مخې ډك كړئ!

جمادی الاول ۱۴۲۷ جمادی الاخر	سرطان - چنګاښ ۱۳۸۵					June July 2006
شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۳۱ 22 ۲۵					۱ 22 ۲۵	۲ 23 ۲۶
۳ 24 ۲۷	۴ 25 ۲۸		۶ 27 ۳۰	۷ 28	۸ 29 ۲	۹ 30 ۳
۱۰ July ۴	۱۱ 2 ۵	۱۲ 3 ۶			۱۵ 6 ۹	۱۶ 7 ۱۰
		۱۹ 10 ۱۳	۲۰ 11 ۱۴		۲۲ 13 ۱۶	۲۳ 14 ۱۷
۲۴ 15 ۱۸			۲۷ 18 ۲۱	۲۸ 19 ۲۲		

۲- د جنترې له مخې د کال کومې میاشتې ۳۱ ورځې دي؟

....

۳- د کال کومې میاشتې ۳۰ ورځې دي؟

....

۴- د کال کومې میاشتې ۲۹ ورځې دي؟

....

۵- سږ کال د زمري د میاشتې ۲۸ نېټه د اونۍ له کومې ورځې سره سمون لري؟

....

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زمري د میاشتې د چهارشنبې په ورځ کوم کوم تاریخونه دي؟

٦. زه د .... کال د......... په میاشت کې ښوونځي ته شامل شوی یم.

٧. زه په......... کال کې له دویم ټولګي څخه دریم ټولګي ته بریالی شوی یم.

٨. د اونۍ ورځې د جنتري له مخې ولیکئ!

٩. د کال د میاشتو نومونه په ترتیب سره د جنترۍ له مخې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

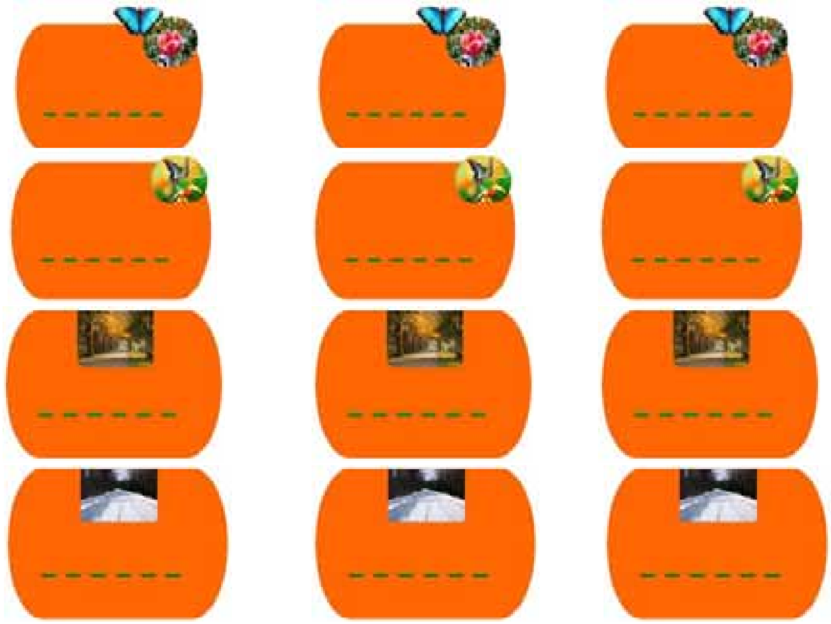

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې هر یو د پلار او مور په مرسته د خپلو زیږیدلو، کال، میاشت او ورځ په خپلو کتابچو کې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته دېرشم لوست: د ليتر پېژندنه

هدف: زده کوونکي پوه شي په ورځنۍ ژوند کې مايعات په ليتر باندې اندازه کيږي.

پوښتنې:

۱. څوک پوهيږي چې تېل د څه شي په واسطه اندازه کيږي؟
۲. شيدې د څه شي په واسطه اندازه کيږي؟
۳. اوبه د څه شي په واسطه اندازه کوي.

ګرانو زده‌کوونکو! که چيرې ځير شوې ياست د تيلو په ګيلنو، په مايع دواګانو د اوبو په بوشکو او په مايع غوړيوباندې د ليتر کلمه ليکل شوې وي.

نو بايد پوه شئ چې مايعات د ليتر په واسطه اندازه کيږي. که چيرې ۴ معمولي ګيلاس اوبه په يوه لوښي او يا يوه جګ کې واچوو نو تقريباً يو ليتر اوبه کيږي.

تاسو کولای شئ چې دغه ۴ معمولي ګيلاسو اوبو مقدار، د يوه ليتر په توګه ومنئ. دتيلو، شيدو، مايع غوړيو او اوبو په رانيولو او پلورلو کې د ليتر څخه کار واخلئ ډېرو تيل پلورونکي سر خلاصي بوتل او يا ګيلن په نښه کوي په پلورلو او رانيولوکې له هغو څخه د مايعاتو د واحد په توګه کار اخلي.

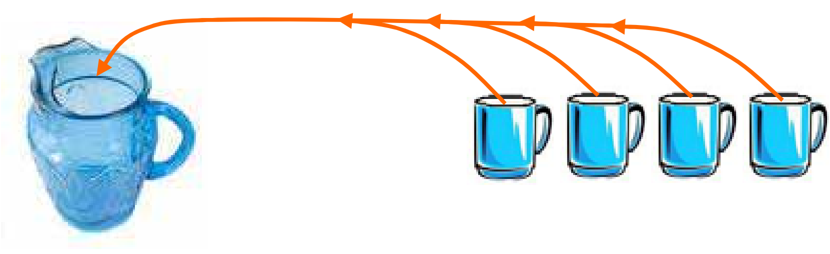

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- څو ګیلاسه اوبه یو لیتر کیږي؟

۲- ۲ ګیلاسه اوبه څو لیتره کیږي؟

۳- که چیرې د یوه لیتر تیلو بیه ۲۵ افغانۍ وي د ۵ لیترو تیلو بیه چې یو ګیلن کیږي څو افغانۍ کیږي؟

۴- که چیرې د دوو ګیلاسونو شیدو بیه ۲۰ افغانۍ وي یو لیتر څو افغانۍ کیږي؟

۵- د وه لیتره څو ګیلاسه اوبه کیږي؟

۶- د (أ، آر، اِس) په پاکتونو باندې لیکل شوي دي چې په یوه لیتر اوبو کې حل او کار ورځخه واخلئ که چیرې د لیتر اندازه ونه لرئ د ګیلاسونو په واسطه څرنګه لیتر اندازه کوئ؟

۷- د =، < او > نښو څخه په کار اخیستنې د لاندې لوښو ظرفیت پرتله کړئ!

الف   ب   ث   ث

ب ☐ الف   الف ☐ ت   ب ☐ ت   ب ☐ ث

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د (أ، آر، اس) د پاکتونو د حل کولو له پاره د یوه لیتر اندازه کول د ګیلاسونو په واسطه خپلو کورنیو ته وښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهه دېرشم لوست: د یوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي یو رقمي عددونه په څو رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده‌کوونکو! تاسو مخکې دیوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې زده کړي دي.

اوس غواړو چې د ۲۱۴ درې رقمي عددد ٦ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد د یویزو په رقم کې چې ۴ دی ضربوو.

(٦ × ۴=۲۴)

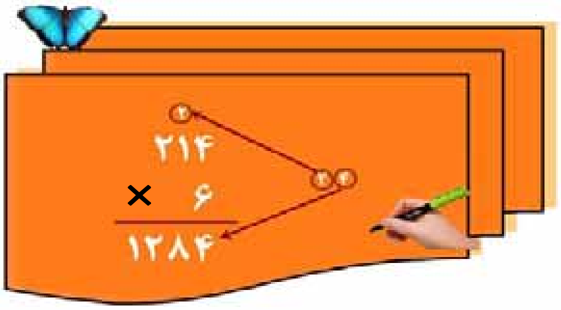

د ۲۴ د عدد د یویزو رقم هم چې ۴ دی د ضرب د حاصل د یویزو په مرتبه کې لیکو او د ۲۴ د لسیزو رقم چې ۲ دی د ۲۱۴ د عدد د لسیزو د مرتبې پورته لیکو.

دویم:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد د لسیزو په رقم کې چې (۱) دی ضرب کوواود ۲ رقم سره چې حاصل نیول شوی دی جمع کوو.

(٦ × ۱) +۲=۸

چې د ۸ عدد حاصل کیږي او د ضرب د حاصل د لسیزو په مرتبه کې یې لیکو.

دریم:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد په سلیزو کې چې ۲ دی ضرب کوو ۱۲=(۲ × ٦) کیږي د ۱۲ د عدد د ۲ رقم د ضرب د حاصل د سلیزو په مرتبه کې او د (۱) رقم یې د زریزو په مرتبه کې لیکو او د ۱۲۸۴ عدد په لاس راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د ۱۱۲ عدد د ۹ په عدد کې ضرب کړئ!

۲- د ۴۰۸ عدد د ۷ په عدد کې ضرب کړئ!

۳- د ۳۰۰ عدد د ۸ په عدد کې ضرب کړئ!

۴- لاندې پوښتنې حل کړئ!

٦٥۴ × ۷ = ☐

۷۴۵ × ٦ = ☐

۳۴۱ × ۵ = ☐

۵- د لاندې مثال نه په کار اخستنې سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

مثال :

① ⑤ ⑥

۳۸۷۲ × ۸ = ۳۰۹۷٦

۹٦۰۴ × ۷ = ☐

٦۰۰۲ × ۸ = ☐

۱۲۸۴ × ۵ = ☐

٦ – لاندې پوښتنې حل کړئ!

۷۳۲ × ٦ = ☐

۵۱۴ × ۷ = ☐

۱۱۷۸ × ۵ = ☐

۷۰۴۳ × ۸ = ☐

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ!

۱۷۴ × ۴ = ☐

٦۰۰۲ × ۹ = ☐

۹۰۴۴ × ۸ = ☐

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلويښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب کول په دوو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په دوه رقمي عددونو کې ضرب کړي.

مثال: غواړو د ۲۳ عدد د ۱۶ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

د ۱٦ د عدد ديويزو مرتبه چې د ٦ عدد دی د يوه رقمي او دوه رقمي عددونو د ضرب په ډول سره ضربوو چې د ضرب حاصل يې ۱۳۸ کيږي.

```
  ۲۳
× ۱٦
-----
 ۱۳۸
```

دويم:

د ۱٦ د عدد لسيز مرتبه چې د ۱ عدد دی د ۲۳ په عدد کې ضرب کوو چې په حقيقت کې د ۱۰ ضرب کول په ۲۳ کې دی چې د ضرب د حاصل د ۳ رقم يې د لسيزو د مرتبې لاندې او د ۲ رقم يې د سليزو د مرتبې لاندې ليکو په پای کې د ۱۳۸،او ۲۳ د جمعې حاصل په لاس راوړو په نتيجه کې د ۳٦۸ عدد حاصل کيږي. چې د ۱ د ۱٦ او ۲۳ عددونو د ضرب حاصل دی.

```
   ۲۳
 × ۱٦
------
  ۱۳۸
+ ۲۳
------
  ۳٦۸
```

لاندې پوښتني حل کړئ!

```
  ۲۵        ۱۹        ۱۵
× ۱۱      × ۱۳      × ۲۱
-----     -----     -----
```


(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې له پاره چې صفر لرونکي عددونه په آسانۍ سره ضرب کړای شو لاندې مثال په نظر کې نیسو.

$۴۰ \times ۳۰ = ?$

لومړی حالت:

```
   ۴۰
×  ۳۰
------
   ۰۰
+ ۱۲۰
------
 ۱۲۰۰
```

دویم حالت:

$۴۰ \times ۳۰ = ?$

په دې حالت کې د عددونو صفرونه په نظر کې نه نیسو یوازې د ۳ او ۴ رقمونه یو له بل سره ضرب کوو یعنې ($۴ \times ۳ = ۱۲$)

بیا د ضرب د دواړو اجزاو د صفرونو په شمېر صفرونه د ضرب د حاصل مخې ته لیکو یعنې. $۴۰ \times ۳۰ = ۱۲۰۰$

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې د حل شوي مثال نه په کار اخستنې سره په خپلو کتابچو کې حل کړئ!

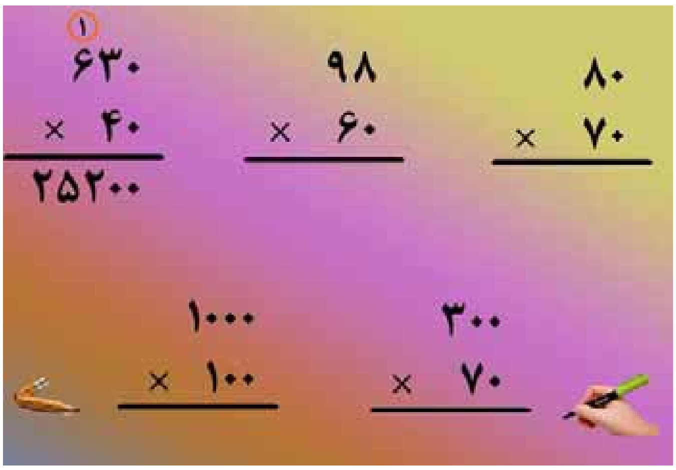

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرين

۱. د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

الف: ۳۰ او ۴۰	ذ: ۱۰ او ۲۰۰
ب: ۶۱ او ۹۰	ر: ۶۳ او ۱۰۰
د: ۶۰ او ۳۰۰	ز: ۱۷۲او ۸۰

۲. د ضرب د حاصل په کارولو سره لاندې تش ځايونه د حل شوي مثال په ډول د مناسبو صفرونو په شمير سره ډک کړئ.

مثال: ۴۲۰۰= ۰ ۷×۶۰

ج: ۴۰۰۰= □ ۸ × □ ۵

د: ۷۳۰۰= ۷۳× □ ۱

هـ: ۲۰۰= □ ۵×۴

الف: ۴۲۰۰= □ ۶×۷۰

ب: ۶۵۰= □ ۱×۶۵

کورنۍ دنده

څو دوه رقمي عددونه چې د هغو ښي خواته صفر وي وليکئ، بيا يې يو له بله سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل يې لاس ته راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۳. لاندې پوښتنو ته په شفاهي توګه ځواب ووایاست.

۱۰×۰=?	۱×۷=?	۲×۵=?
۸۰×۰=?	۱×۲۲=?	۵۰×۲۰=?
۱۰×۵۰=?	۳۲×۱=?	۸۰×۴۰=?
۰×۱=?	۸۰×۱۰=?	۷۰×۴۰=?
۱۴۰×۰=?	۹۰×۲۰=?	۶۰×۸=?
۲۲×۲۰=?	۱۱×۱=?	۴۰×۹۰=?
۳۰×۰=?		
۲۰×۲۲۰=?		

۴. الف: د لاندې شکل له مخې د ضرب یوه پوښتنه ولیکئ او د ضرب عملیه په هغه باندې سرته ورسوئ.

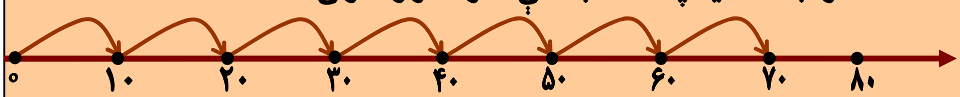

____ × ____ = ____

ب: لاندې پوښتنه ضرب کړئ او په شکل کې وښیاست.

۳ × ۱۰ =?

کورنۍ دنده

۵. لاندې پوښتنې حل کړئ!

۳۱	۶۳	۷۸	۹۵	۸۰	۹۹
× ۲۲	× ۳۵	× ۵۲	× ۲۷	× ۴۰	× ۹۹
☐	☐	☐	☐	☐	☐

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ځلوېښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په درې رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده‌کوونکو تاسو په تيرو لوستونو کې ديوه رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب له دوه رقمي عددونو سره زده کړی او د هغه په طريقه باندې پوه شوي ياست اوس درې رقمي عددونه له دوه رقمي عددونو سره ضرب کوو.

مثال: غواړو چې د ۷٦۵ عدد د ۵۸ له عدد سره ضرب کړو.

$$\begin{array}{r} ۷۶۵ \\ \times\ ۵۸ \\ \hline ۶۱۲۰ \\ +\ ۳۸۲۵\ \ \\ \hline ۴۴۳۷۰ \end{array}$$

لومړی د ۸۵ د عدد د يويزو رقم يعنې ۸ د ۷٦۵ په عدد کې ضرب کوو چې د ٦۱۲۰ عدد په لاس راځي بيا د ۵۸ د عدد، د لسيزو رقم يعنې ۵ د ۷٦۵ په عددکې ضرب کوو. چې د ۳۸۲۵ عدد حاصليږي. چې ددې عدد د يويزو رقم د ٦۱۲۰ د عدد د لسيزو تر مرتبې لاندې ليکو په پای کې دواړه لاس ته راغلي عددونه يوله بله سره جمع کوو چې د ۴۴۳۷۰ عدد لاس ته راځي.

لاندې درکړل شوي عددونه يو له بله سره ضرب کړئ.

۹۰۰	۸۴۰	۲۰۸	۱۳٦	٦۰۱	۷۲۵	۹۱۰
× ۷۱	× ٦۷	× ۹٦	× ۲۷	× ۱۴	× ۲۰	× ٦۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱. لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۷٦۴ × ۷۳	۱۷۳ × ٦۴	۱۰۱ × ۷۳	۹۰۰ × ۱۰
۷۰۴ × ٦۲	۱۰۲ × ۴۴	۱۹۸ × ۸۷	٦۸۷ × ۹۸

۲. که چیرې د یوې نکلي چاینکې بیه ۱۵۷ افغانۍ وي د یوه درجن (۱۲ دانو) بیه به څو افغانۍ وي؟

۳. که چیرې د یوه صندوق منو بیه ۲۱۸ افغانۍ وي د ۹۰ صندوقونو بیه معلومه کړئ؟

۴. شریف د یوې ځغاستې په مسابقه کې ٦۰ متره لاره په یوه دقیقه کې وهي معلوم کړئ چې په یوه ساعت کې به څو متره لاره ووهي؟

۵. د یوې قطۍ ګوګړو بیه یوه افغانۍ ده.د یوه درجن (۱۲ قطیو) بیه څو افغانۍ کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د یوه کیلو ګرام غوړیو بیه ۴۰ افغانۍ ده د ۱۲ کیلو ګرامو غوړیو بیه څو افغانۍ کیږي؟

۷. یو پلورونکی په یوه ورځ کې ۲۰۰ افغانۍ ګټه لري او په یوه ورځ کې ۱۹۰ افغانۍ خرڅ لري معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې څو افغانۍ سپمولای شي؟

کورنۍ دنده

۱- که چیري یوه کورنۍ په ورځ کې ۱۰۰ ګرامه بوره مصرف کړي معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې به څو ګرامه بوره په مصرف ورسوي؟

۲- یو تن په یوه شپه او ورځ کې ۳۲ رکعته لمونځ کوي په یوه میاشت کې به څو رکعته لمونځ وکړي؟

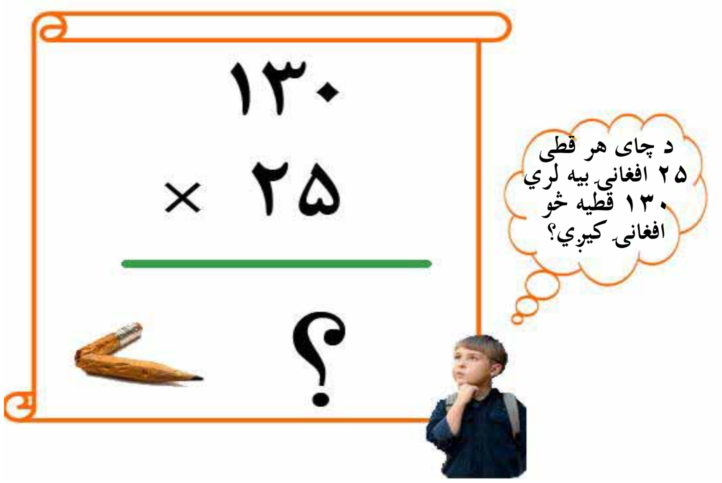

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسم فصل

دوه څلویښتم لوست: د ویش (تقسیم) د عملیې پېژندنه

هدف: زده کوونکي د تقسیم په مفهوم باندې پوه شي او وکولی شي د تقسیم د عملیې په واسطه خپلې ورځینی ستونزې حل کړي؟

د زده کوونکو فعالیت په ټولګي کې

- درې زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته ودرېږي.
- ښاغلی ښوونکی دې ۱۲ دانې لوبیاوې، ورې ډبرې او یا د چاپیریال نور مواد په لاس کې ونیسي. په لومړي وار دې هر زده کوونکي ته یوه، یوه دانه لوبیا ورکړي.
- دویم وار دې له پاتې شوي ۹ دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي. ۱۲−۳=۹
- دریم وار دې له ٦ پاتې شوو څخه یوه، یوه دانه هر زده کونکي ته ورکړي. ۹−۳=۶ ، ۶−۳=۳
- څلورم وار دې له ۳ پاتې شوو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي. ۳−۳=۰

په پای کې:

- هر زده کونکي ته څو دانې لوبیا وې یا نور مواد رسیدلي دي؟
- د ویش عملیه څو وارې سرته رسول شوې ده؟
- د څو وارې ۳ له ضرب کولو څخه د ۱۲ عدد لاس ته راځي.
- په ټولو حالاتوکې مو ولیدل چې د ۱۲ له عدد څخه ۳ څلور وارې تفریق شوی او یا ۳ څلور وارې د ۱۲ په عدد کې شامل دی د تفریق دا تکراري عملیه د تقسیم په توګه داسې لیکو:

$$۱۲ \div ۳ = ۴$$

باید پوه شو چې د ۱۲ عدد دمقسوم، د ۳ عدد مقسوم علیه او د ۴ عدد د تقسیم د حاصل یا خارج قسمت په نامه یادیږي.

پوښتني:

۱. د درکړل شوي شکل له مخې د ویش ځواب ولیکئ.

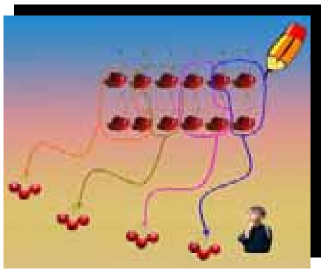

۱۲÷۴=◯

۲. په تشو ځایونو کې مناسب عدد ونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ او په هغه کې مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت وښیاست.

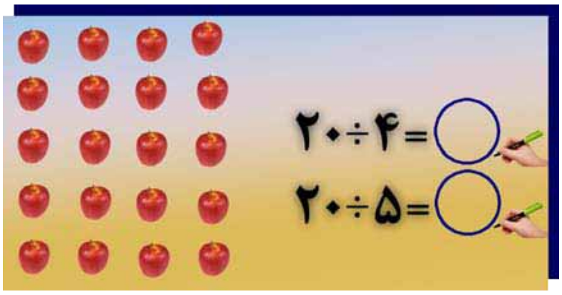

۲۰÷۴=◯

۲۰÷۵=◯

۳. پورته شکل او له حل شوي پوښتني څخه په کار اخیستني سره تش ځایونه به په مناسبو عددونو سره په خپلو کتابچو کې ډك کړئ.

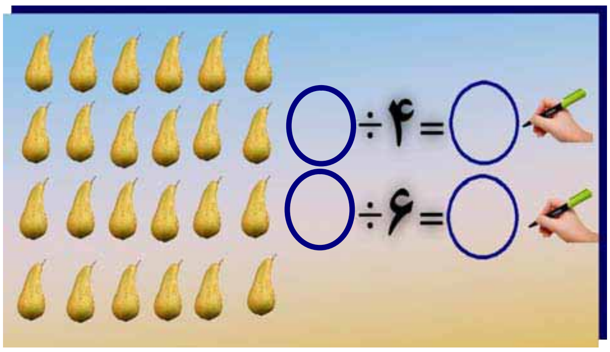

◯÷۴=◯

◯÷۶=◯

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمرین او مشق

۱. د ویش د حاصل یا (خارج قسمت) د پیدا کولو لـه پاره د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیه سرته ورسوئ او ځواب یې ولیکئ.

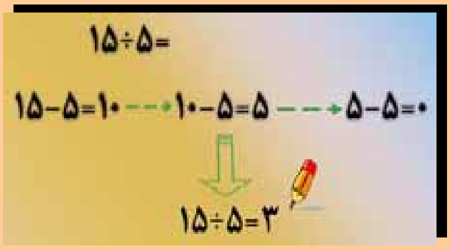

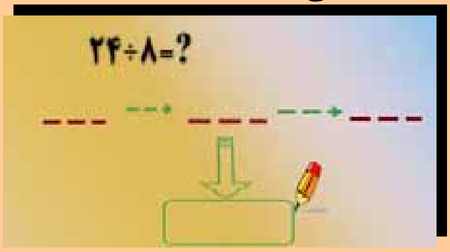

۲. د عددونو د خط په مرسته دحل شوي مثال پـه ډول د تفریـق عملیې سرته ورسوئ.

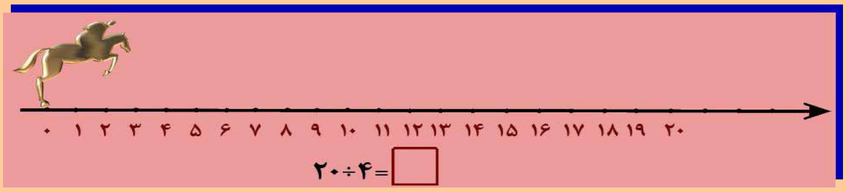

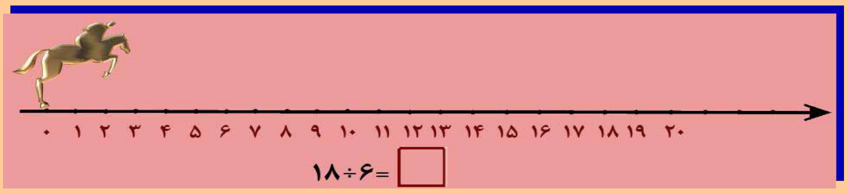

کورنی دنده

د عددونو د خط په مخ باندې د ?=۴÷۱٦ افادې د ویش حاصل په لاس راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېيم څلويښتم لوست: د دوه رقمي عددونو ويشل په يوه رقمي عددونو باندې

هدف : زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په يوه عدد باندې وويشي.
د دوه رقمي عددونو د ويش طريقه په يوه رقمي عدد باندې پوه شي

لومړی مثال: غواړو د ۹۸ عدد په ۷ باندې وويشو لیدل کیږي چې د مقسوم د کیڼې خوا رقم یعنې ۹ د مقسوم علیه یعنې د ۷ څخه لوی دی او په هغه باندې ویشل کیږي. چې خارج قسمت يې (۱) دی، هغه په ۷ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل يې تر ۹ لاندې لیکو او تفریق کوو يې چې د تفریق حاصل يې ۲ کیږي. بیا ۸ را کښته کووا و د تفریق د حاصل ښي خواته يې لیکو چې د ۲۸ عدد لاس ته راځي چې د ۲۸ عدد لاس ته راغي اوس د ۲۸ عدد په ۷ باندې ویشو د ژبني ضرب څخه په کار اخيستنې سره پوهیږو چې.

$28 = 7 \times 4$

کیږي د ۴ عدد په خارج قسمت کې لیکو او په ۷ کې ضرب کوو دا د ضرب حاصل د ۲۸ لاندې لیکو او تفریق کوو. په نتیجه کې لیدل کیږي چې د تفریق حاصل يې صفر او خارج قسمت يې د ۱۴ عدد په لاس راځي.

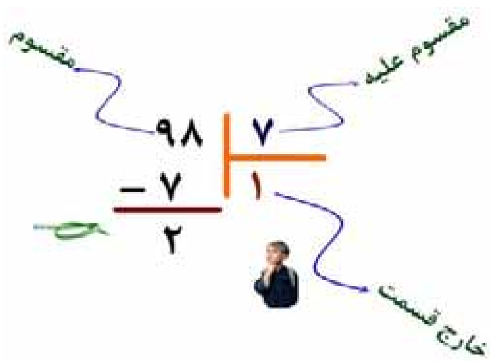

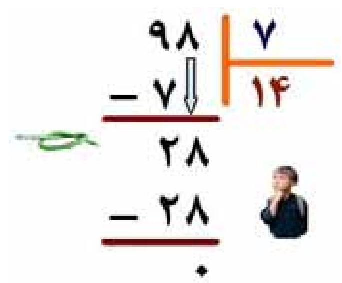

دوهم مثال: د ۸۲ عدد په ٦ باندې ویشو. که چیرې دویش د حاصل د پیدا کولو له پاره ژبني ضرب ته پاملرنه وکړو لیدل کیږي چې. ۴۸ = ٦ × ۸ نو لیکلی شو چې: ۸ = ٦ ÷ ۴۸

او یا

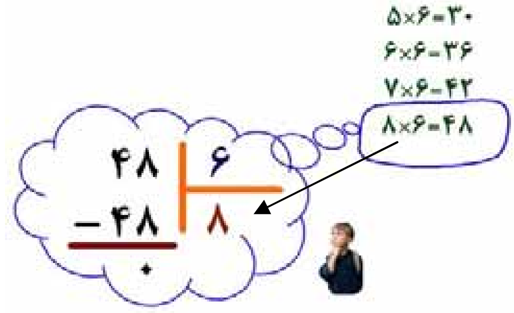

دریم مثال: د لاندې پوښتنې د حل طریقې ته پاملرنه وکړئ.

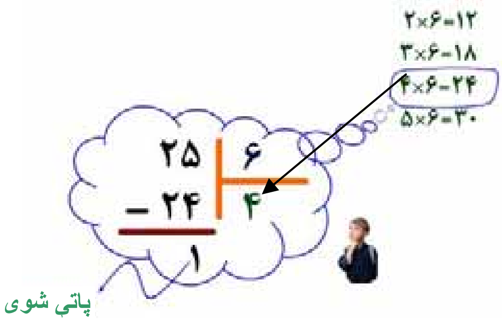

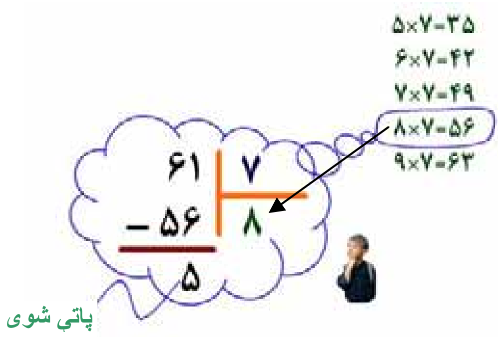

لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او حل یې کړئ.

۷۲ | ۹

٦۳ | ۸

۹۴ | ٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱- د لاندې عمليو خارج قسمت يا د ويش حاصل له پاتې شوي (باقيمانده) سره پيداکړئ.

۲۲ | ۷
۲۸ | ۷
۳٦ | ۸
۴۹ | ۷

٦۷ | ۸
۳۴ | ۴
۳۲ | ۸
۴٦ | ٦

۲- د مقسوم عليه، ژبني ضرب په کار ولو سره هغه لوی عدد پيدا کړئ او په تشو ځايونوکې وليکئ. په داسې حال کې چې د ضرب حاصل يې له مقسوم عليه سره مساوي او يا کوچنی له مقسوم څخه وي چې په دې صورت کې بايد پاتې شوی له مقسوم عليه څخه کوچنی وي لکه لاندينی مثال:

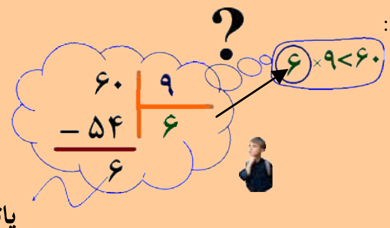

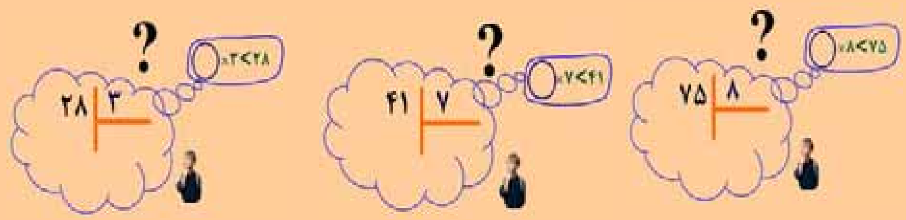

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني:

۱- عبدالله غواړي چې ۸۸ دانې نیالګي په ۹ پټیو کې په مساوي توګه کېښېنوي، معلوم کړئ چې څو نهاله زیات پاتې کېږي.

۲- که چیرې په یوه موټر کې ۹ تنه ځای شي نو د ۷۲ تنو له پاره څو موټرو ته اړتیا ده؟

۳- که چیرې په یوه غوري کې ۲ تنه ډوډۍ و خوري معلوم کړئ چې د ٦۸ تنو له پاره څو غوریا نو ته اړتیا ده؟

۴- که چیرې یو زده کوونکی ٦ توکو کتابچو ته اړتیا ولري ۵٦ توکه کتابچې څو زده‌کوونکو ته رسیږي او څو کتابچې پاتې کیږي؟

۵- که چیرې یوې کورنۍ په یوه اونۍ کې ۸٦ کیلو واټ برق مصرف کړی وي، معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې یې څو کیلو واټ برق مصرف کړی دی؟

۶- که چیرې یوتن په یوه ورځ ۸ ګرامه بوره مصرف کړي نو ۹٦ ګرامه بوره د هغه د څو ورځو له پاره بس کوي؟

۷- ٦۳ تنه په ۹ موټرو کې ځي، که چیرې په هر موټرکې د سړیو شمېر سره مساوي وي معلوم کړئ چې په هر موټرکې څوتنه ناست دي؟

۸- په یوه فارم کې ۴۸ څاروي شته دي که چیرې په نوموړي فارم کې ٦ ډوله څاروي په مساوي توګه وي. د هر ډول څارویو شمیر پیداکړئ.

۹- ۴۸ زده کوونکي په مساوي ګروپونو کې په وار سره د خپل استاد د پوښتنې له پاره روغتون ته ولاړل معلوم کړئ چې په هر ګروپ کې څوتنه زده کوونکي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور څلويښتم لوست: د دري رقمي عددونو ويشل په يوه رقمي عدد باندې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دري رقمی عددونه په يوه رقمي عدد باندې تقسيم کړي.

لومړی مثال: د ۶۹۳ عدد د ۳ په عدد باندې وويشو.

حل: لومړی د مقسوم د سليزو مرتبه يعنی ۶ د ۳ په عدد باندې وويشو چې خارج قسمت يې ۲ دی. په خارج قسمت کې ليکو بيا ۲ په ۳ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل د ۶ لاندې ليکو او تفريق کوو يې چې د تفريق حاصل يې صفر کيږي.

په همدې ډول د لسيزو او يويزو مرتبو رقمونه را کښته کوو او د ويش عمليه سرته رسوو. په پای کې ليدل کيږي چې پاتې يې صفر دی.

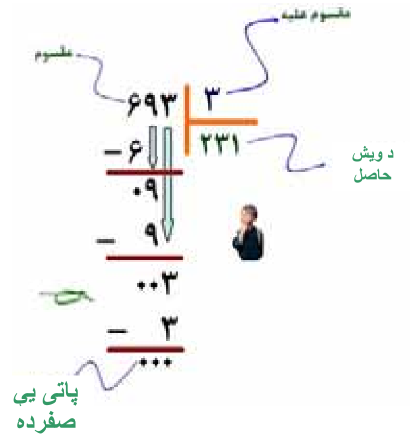

دوهم مثال: د ۱۳۶ عدد، د ۵ په عدد باندې وويشو. ليدل کيږي چې دسليزو رقم له مقسوم عليه څخه کوچنی دی نو د لسيزو رقم دسليزو له رقم سره چې ۱۳ کيږي. په ۵ باندې وويشو. په دې صورت کې د ويش حاصل يې ۲ دی. ۲ په ۵ کې ضرب کوو. د ضرب حاصل له ۱۳ څخه تفريق کوو چې تفريق حاصل يې ۳ کيږي اوس د مقسوم ديويز رقم يعنې ۶ را کښته کوو د۳۶عدد حاصل کيږي. هغه په ۵ باندې وېشو چې د وېش، حاصل يې ۷ کيږي. د ۷ عدد په ۵ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل يې له ۳۶ څخه تفريق کوو په پای کې ليدل کيږي چې د (۱) عدد پاتې شوی او له مقسوم عليه څخه کوچنی دی.

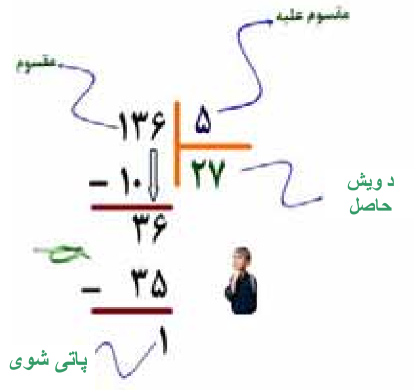

د لاندې پوښتنو حل په نظر کې ونیسئ:

۵۷۴	۸
۵٦	۷۱
۱۴	
ـ ۸	
٦ پاتې	

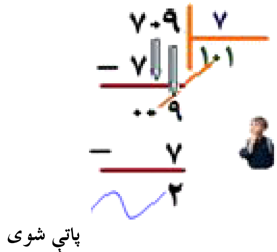

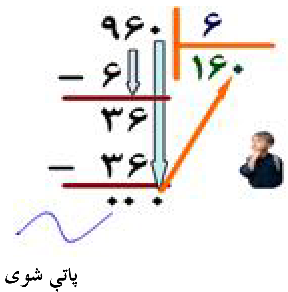

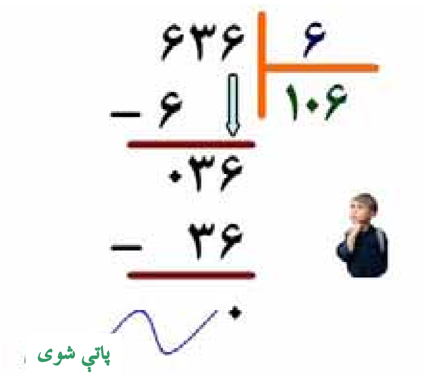

خرنګه چې د لسیزو د مرتبې رقم یعنی ۳ له مقسوم علیه څخه کوچنی دی د خارج قسمت په اړوند مرتبه کې صفر لیکو. او بیا دمقسوم بل عدد را کښته کوو.

کورنی دنده

هر یو زده کوونکی دې د وېش یوه پوښتنه په خپله کتابچه کې و لیکي او حل دې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- په لاندې پوښتنو کې د وېش عملیې سرته ورسوئ او د وېش حاصل یې پیدا کړئ؟

۹ | ۱۷۰	۷ | ٦٦	٦ | ۴۱	۵ | ۸٦۷
۳ | ۲۸۵	۸ | ۱٦۸	۱ | ۳۷۵	۱ | ۴۲۰
۸ | ۴۹۸	۷ | ۱۰۰	۷ | ۷۰۹	٦ | ۹٦۰

۲- یوه بزگر ۹۸۰ کیلو گرامه غنم حاصل واخیست که چیرې نو موړی بزگر د ورځې ۷ کیلو گرامه غنم مصرف ولري معلوم کړئ چې نوموړي غنم د بزگر د څو ورځو له پاره بس کوي.

۳- یوه بنوال ۸۰۱ کیلو گرامه زردآلو حاصل واخیست. که چیرې وغواړي هغه په ۹ کیلو گرامه صندوقونو کې وویشي. نو څو صندوقونو ته اړتیا پیدا کوئ د اړتیا وړ صندوقونو شمېر معلوم کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ځلویښتم لوست: د ضرب او وېش د عملیو ازموینه د یو بل په واسطه

هدف: زده کوونکي وکړای شي د ضرب او وېش عمليې د يو بل په واسطه وآزموي. پاملرنه وکړئ: تا سو وينئ چې د ضرب هر يوه تساوي له پاره، دويش يا تقسيم دوه تساوي ليکلاي شو:

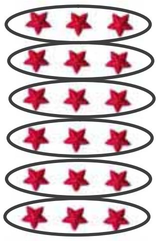

$18 \div 6 = 3$

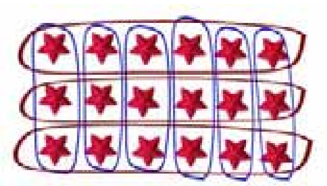

$18 \div 3 = 6$

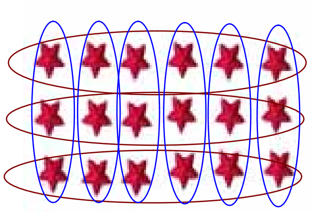

$6 \times 3 = 18$

د ضرب او ويش د آزمولو د عمليو په کار ولو سره ليکلی شو چې:

$5 \times 6 = 30$	$7 \times 4 = 28$	$11 \times 6 + 2 = ?$
$30 \div 6 = 5$	$28 \div 4 = 7$	$66 + 2 = 68$
$30 \div 5 = 6$	$28 \div 7 = 4$	

```
٦٨ | ٦
-٦ |----
---| ١١
 ٨
-٦
---
 ٢
```

د پورتنیو پوښتنو له حل څخه نتیجه اخستلای شو که چیري د ضرب حاصل په یوه جز دضرب باندي و ویشو بل جزء د ضرب لاس ته راځي او همدارنګه که چیري مقسوم علیه په خارج قسمت کې ضرب او له پاتې شوي عدد سره جمع کړو مقسوم لاس ته راځي.

کورنۍ دنده

د ٦ او ٨ د ضرب حاصل په لاس راوړئ او د هغه له پاره د وېش یا تقسیم دوه عملیې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شق او تمرین

۱- په تشو ځایونو کې مناسب عدد ولیکئ.

۵۴ ÷ ٦ = ☐	۷۲ ÷ ۹ = ☐
☐ ÷ ۹ = ٦	۷۲ ÷ ۸ = ☐
٦ × ☐ = ۵۴	☐ × ۸ = ۷۲
۳۲ ÷ ۴ = ☐	۲۱ ÷ ۳ = ☐
☐ ÷ ۸ = ۴	☐ ÷ ۷ = ۳
☐ × ۸ = ۳۲	۳ × ☐ = ۲۱

۲- تش ځایونه په مناسبو عددو نو سره ډك كړئ.

۷×۸= ۵٦	۹×۸= ۷۲	۹×۷= ٦۳
۵٦÷۸= ☐	۷۲÷۸= ☐	٦۳÷۷= ☐
۵٦÷۷= ☐	۷۲÷۹= ☐	٦۳÷۹= ☐

۳- په لاندې پوښتنه کې د مقسوم ، مقسوم علیه او خارج قسمت ترمنځ اړیکي په غور سره وګورئ.

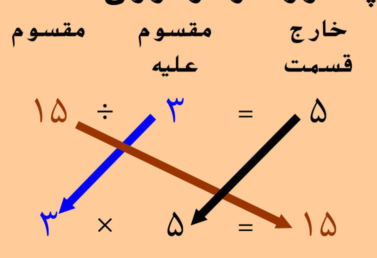

د (....) ویشل په مقسوم علیه باندې د خارج قسمت د پیدا کولو څخه عبارت دي كه چیرې خارج قسمت په (.....) ضرب كړو مقسوم په لاس راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- لاندې پوښتنې حل او امتحان کړئ.

۹۷۰ | ۸	۶۴۰ | ۵	۹۷۲ | ۸
۱۰۰ | ۹	۱۰۵ | ۸	۷۰۶ | ۶

۵- د ۵ مترو ټوکر بیه ۷۵ افغانۍ ده د یوه متر ټوکر بیه معلومه کړئ.

۶- که چیرې یو کارګر په میاشت کې ۲۱۰ متره ټوکرو اوبدي معلوم کړئ چې نومړی کارګر په ۹ ورځو کې څومتره ټوکر اوبدلای شي؟

۷- که چیرې یو مامور په یوه اونۍ کې ۵٦۰ افغانۍ تنخا (معاش) واخلي معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې څو افغانۍ تنخا لري.

کورنی دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

٦۰۹ | ۸	٦۱۱ | ۸

دولسم فصل
کسر

شپږ څلویښتم لوست: د کسر پیژندنه

هدف: زده کوونکی $\frac{1}{2}$ د یوه شی د نیمایي په توګه وپیژني او $\frac{1}{3}$ د یوه شی د دریمې برخې په توګه وپیژني او $\frac{2}{3}$ د یوه شي دوه دریم برخې په توګه وپیژني.

پاملرنه وکړئ:

که مونږ یوه منه په دوو مساوي برخو وویشو په حقیقت کې مومنه نیمایي کړې ده چې په ریاضي کې داسې لیکل کیږي: $\frac{1}{2}$

که مونږ یوه منه په دري مساوي برخو وویشو او له هغه څخه یوه برخه واخلو دا یو دریمه برخه داسې ښودل کیږي. $\frac{1}{3}$

که چیرې اوس د منې له دریو برخو څخه یوه برخه په یوه غاب کې او دوه برخې یې په بل غاب کې کښیږدو داسې لیکو:

الف

الف: $\frac{1}{3}$ برخه په یوه غاب کې

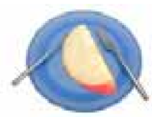

$\frac{1}{3}$

ب: $\frac{2}{3}$ برخې په بل غاب کې

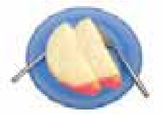

$\frac{2}{3}$

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لاندې شکلونو اړوند کسرونو ته پاملرنه وکړئ.

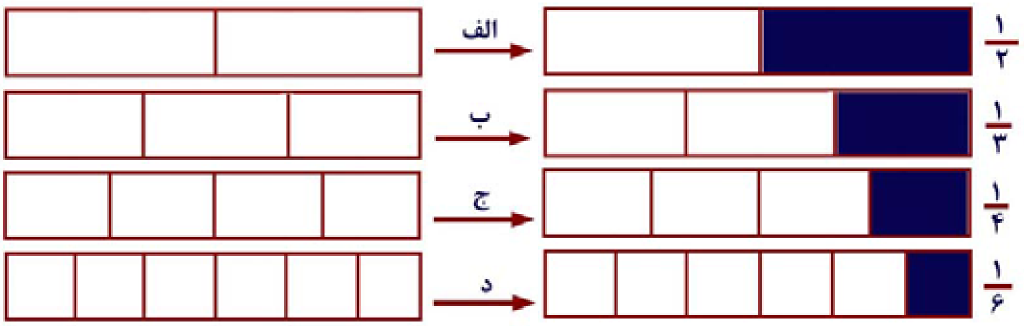

د الف په شکل کې د $\frac{۱}{۲}$ کسر ښيي چې د دوو برخو څخه يوه برخه يې جلا شوې ده.

د (ب) په شکل کې د $\frac{۱}{۳}$ کسر ښيي چې له دريو برخو څخه يوه برخه يې جلا شوې ده.

د (ج) په شکل کې د $\frac{۱}{۴}$ کسر ښيي چې له څلورو برخو څخه يې يوه برخه جلا شوې ده.

د (د) په شکل کې د $\frac{۱}{۶}$ کسر ښيي چې له شپږو برخو څخه يوه برخه جلا شوې ده.

د دې دپاره چې تا سو د يوه کسر سره ښه پېژند ګلوي پيدا کړئ لاندې کسر ته پاملرنه وکړئ.

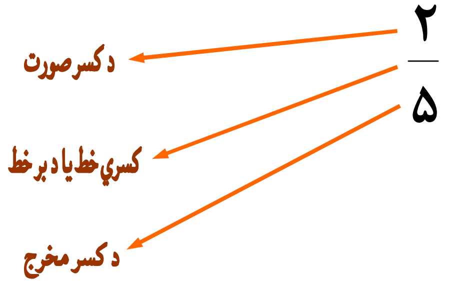

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱- د لاندې شکلونو د تورو شوو، او سپینو برخو، کسري برخې په خپلو کتابچو کې وښایاست او ویې لیکئ.

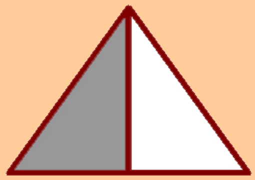

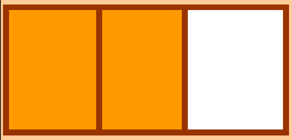

توره ___ سپینه ___   توره ___ سپینه ___

۲- لاندې جدول بشپړ کړئ.

کسر	صورت	مخرج
$\frac{۱}{۲}$	۱	۲
$\frac{۲}{۳}$		
$\frac{۳}{۵}$		
$\frac{۴}{۵}$		
$\frac{۵}{۶}$		

کورنی دنده

د $\frac{۲}{۵}$، $\frac{۴}{۵}$، $\frac{۲}{۳}$ په کسرونو کې صورت او مخرج ولیکئ.

۳- له لاندې جدول څخه کسرونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

صورت	۳	۴	۵	٦	۲	۱
مخرج	۴	۷	۸	۷	۵	٦
اړوند کسر	$\frac{۳}{۴}$					

۴- کوم شکل په دوو مساوي برخو ویشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

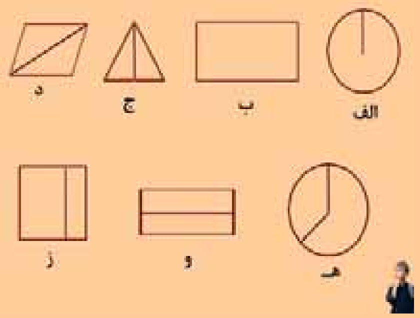

۵- کوم شکل په درې مساوي برخو ویشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

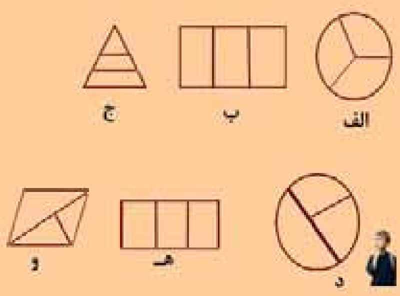

کورنی دنده

د $\frac{۱}{۳}$، $\frac{۲}{۳}$، $\frac{۱}{۴}$ کسر د شکلو نو په واسطه په خپلو کتابچو کې وښیاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- په لاندې شکلونو کې کوم یوه ته $\frac{۱}{۴}$ کسر لیکلی شو. د هغه کسر ولیکئ!

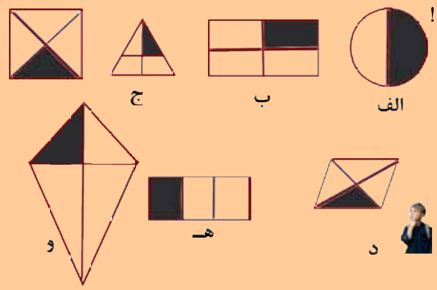

۷- په لاندې شکلونو کې د رنګ شوې برخو او سپینو برخو کسرونه، د نمونې په ډول په تش ځایونو کې ولیکئ.

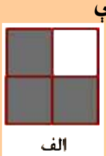
الف

مساوي برخې	څلور
رنګ شوې	$\frac{۳}{۴}$
سپینه	$\frac{۱}{۴}$

ب

مساوي برخې	
رنګ شوې	
رنګ شوې نه دي	

ج

مساوي برخې	
رنګ شوې برخې	
سپینې برخې	

۸- لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ.

الف

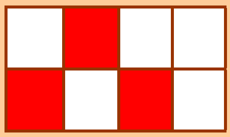

مساوي برخې	
رنګ شوې برخې	
سپینې برخې	

ب

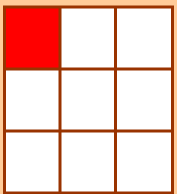

مساوي برخې	
رنګ شوې برخې	
سپینې برخې	

ج

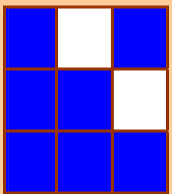

مساوي برخې	
رنګ شوې برخې	
سپینې برخې	

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- لاندې هر يو شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ د هر شکل د اړوند کسر په نظر کې نيولو سره د هغه برخې په خپلو کتابچو کې تورې کړئ!

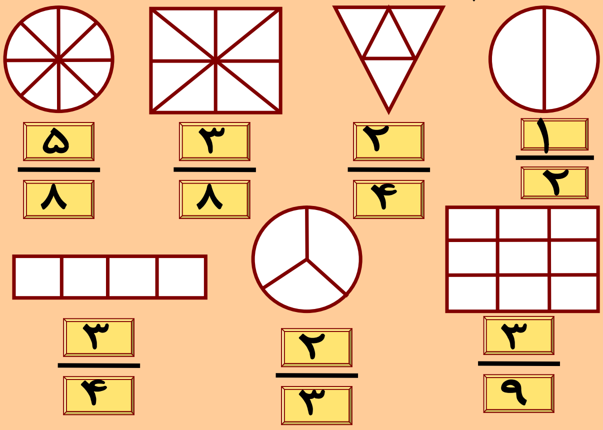

۱۰- د حل شوي مثال په ډول د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو کسر کيڼې خواته او د سپينو برخو کسر ښي خواته وليکئ.

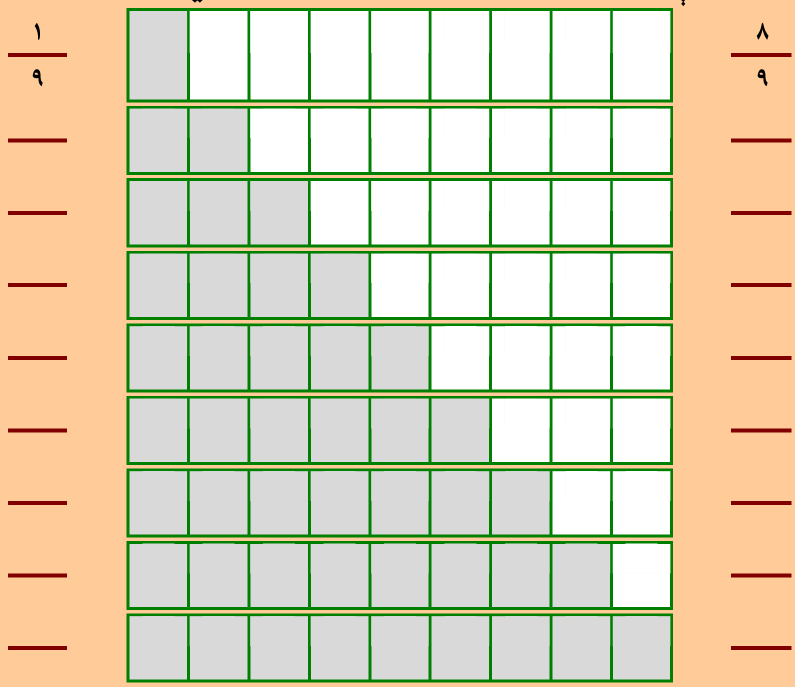

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱- د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو او سپینو برخو اړوند کسرونه په غور سره وګورئ. د اړوند شکل په کارولو سره، لوی کسر او کوچنی کسر په شفاهي توګه وښیاست.

$\frac{۱}{۲}$	$\frac{۱}{۲}$
$\frac{۲}{۳}$	$\frac{۱}{۳}$
$\frac{۳}{۴}$	$\frac{۱}{۴}$
$\frac{۴}{۵}$	$\frac{۱}{۵}$
$\frac{۵}{٦}$	$\frac{۱}{٦}$
$\frac{٦}{۷}$	$\frac{۱}{۷}$
$\frac{۷}{۸}$	$\frac{۱}{۸}$
$\frac{۸}{۹}$	$\frac{۱}{۹}$

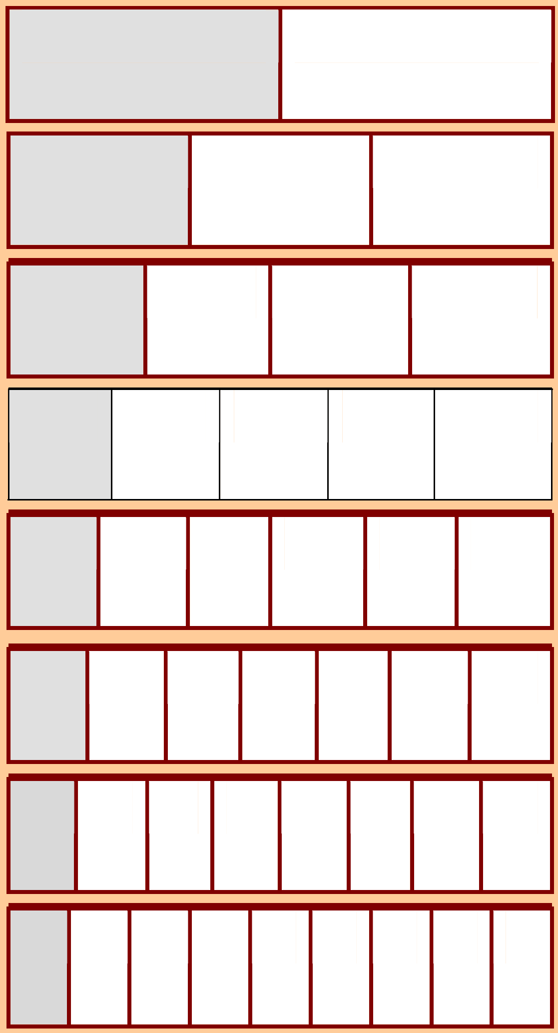

کورنی دنده

د $\frac{۲}{۳}$، $\frac{۲}{۵}$، $\frac{۲}{۷}$، $\frac{۲}{۸}$ او $\frac{۲}{۹}$ کسرونه د شکل په رنګ کولو سره وښیاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- د $\frac{۳}{۵}$ ، $\frac{۳}{۷}$ ، $\frac{۳}{۸}$ او $\frac{۳}{۹}$ کسرونه د شکل د رنګ کولو په واسطه وښیاست.

۱۳- د $\frac{۴}{۵}$ ، $\frac{۴}{۶}$ ، $\frac{۴}{۷}$ ، $\frac{۴}{۸}$ او $\frac{۴}{۹}$ کسرونه په شکل کې وښیاست.

۱۴-د $\frac{۵}{۶}$ $\frac{۵}{۷}$ $\frac{۵}{۸}$ او $\frac{۵}{۹}$ کسرونه د شکل د رنګ کولو په واسطه وښیاست. رنګ شوي اوسپينې برخې سره پرتله کړئ

د >،< او = نښو په واسطه يې وښياست.

۱۵- د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو کسر ښئ خواته او د سپينو برخو اړوند کسر کيڼې خواته وليکئ.

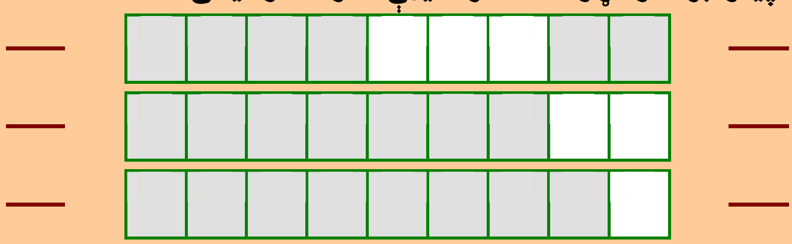

۱۶- د لاندې شکلونو د رنګ شوي برخو کسر ښئ خواته او د سپينو برخو کسر کيڼې خواته وليکئ او يو له بله سره يې پرتله کړئ.

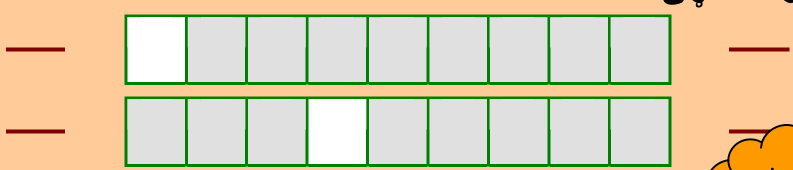

کورنۍ دنده

د لاندې شکل د رنګ شوو برخو کسر کيڼې خواته او د سپينو برخو کسر ښې خواته وليکې او پرتله يې کړې.

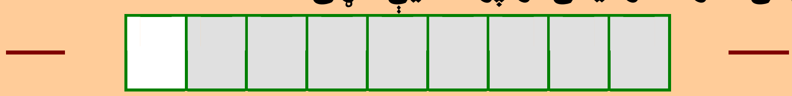

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- احمد د یوه مستطیل کاغذ څخه $\frac{۱}{۳}$ برخه پرې کړه، تاسو هم دا کار په عملي توګه سرته ورسوئ او ووایاست چې څومره برخه یې پاتې ده په کسر سره یې وښیاست.

۲- کریم یوه دایره په درې مساوي برخو ووېشله او د هغې $\frac{۲}{۳}$ برخې یې تورې کړې څومره برخه یې سپینه پاتې ده د رسم په واسطه یې وښیاست.

۳- د لاندې شکلونو د رنګ شوو او سپینو برخو کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

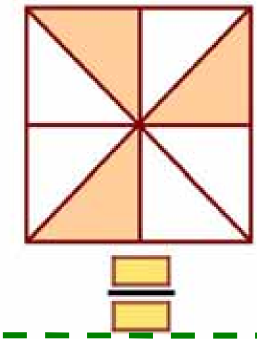

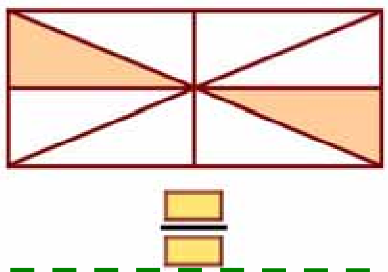

۴- یو لیتر او به څو ګیلاسه کېږي؟

۵- یوه دایره رسم کړئ $\frac{۱}{۴}$ برخه یې توره کړئ.

۶- له یوه ګیلن اوبو څخه یو لیتر اوبه څرنګه جلاء کوئ؟

۷- د >، < او = نښو په کارولو سره لاندې درکړل شوي وزنونه سره پرتله کړئ.

الف:	۵۰۰ ګرامه	☐	۲ کیلو ګرامه
ب:	۳ کیلو ګرامه	☐	۳۰۰ ګرامه
ج:	۷۵۰ ګرامه	☐	نیم کیلو ګرامه
د:	۲۵۰ ګرامه	☐	۷۵ ګرامه+ ۱۰۰ ګرامه + ۲۵ ګرامه

کورنی دنده

یو مستطیل رسم کړئ چې اوږدوالی یې ۶ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي او بیا د هغې $\frac{۱}{۲}$ برخه توره کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- یوه پخوونکی ۷۵۰ گرامه وریجې درلودلې چې ۴۵۰ گرامه یې د هغو څخه پخې کړې معلوم کړئ چې څو گرامه وریجې پاتې دي.

۹- یوه ډوډۍ پخوونکی یو کیلو گرام خمیره درلودله چې له ۳ ورځو څخه وروسته ۲۵۰ گرامه خمیره ورسره پاتې وه معلوم کړئ چې په درې ورځو کې یې څومره خمیره مصرف کړې ده؟

۱۰- یوې مور ۵ کیلو گرامه وریجې، ۵۰۰ گرامه بوره، ۲۵۰ گرامه غوړي او ۲۵۰ گرامه لوبیا راونیول. د مور د کڅوړې د شیانو وزن معلوم کړئ.

۱۱- لاندې شیان د څه شي په واسطه اندازه کیږي ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ؟

الف: نفت ☐

ب: د وره لوړوالی ☐

ج: اوبه ☐

د: بوره ☐

که چیرې یو لوښی د ۱۲ معمولي گیلاسونو او بوځای ولري. معلوم کړئ چې په نوموړي لوښي کې څو لیتره اوبه ځائیږي؟

۱۲- د لوست مواد او لوازم چې لاندې اندازې ولري وښیاست.

الف: له ۹ سانتیمترو څخه لږ وي.

ب: د یوه متر په حدود کې وي.

ج: د ۱۰ او ۲۰ سانتي مترو په منځ کې وي.

۱۳- د ۳ سانتي مترو، ۷ سانتي مترو او ۱۲ سانتي مترو په اندازه خطونه رسم کړئ.

۱۴- د هر غوري ډوډۍ له پاره ۳ منې لرونکي یو غاب ته اړتیا ده. که چیرې ۲۱۰ دانې منې ولرو څو دانو غوریو او څو دانو غابونو ته اړتیا ده؟

۱۵- د ٦ دانو قلمونو بیه ٦٦ افغانۍ ده د ۷ دانو قلمونو بیه معلومه کړئ؟

۱۶- زرغونه اوس ۱۲ کلنه ده که چیرې له ۳ کلو وروسته د هغې عمر د هغې د مور د عمر نیمایې شي د زرغونې د مور اوسنی عمر معلوم کړئ.

۱۷- که چیرې احمد د ورځې ۹ افغانۍ سپما وکړي. د هغه د یوې میاشتې او یو ه کال د سپما اندازه معلومه کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library